

มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครอง ป้องกัน และฟื้นฟู
เด็กที่ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัว

ปัทมาภรณ์ รอดอนันต์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

พ.ศ. 2550

**Legal Measures concerning the protection, prevention
and restoration of Domestic abused children**

Pattamaporn Rodanand

**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Laws**

Department of Law

Graduate School, Dhurakij Pundit University

2007

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี เพราะได้รับความกรุณาและอนุเคราะห์คำแนะนำจากท่านรองศาสตราจารย์ ดร.สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล ที่ได้รับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม และท่านผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มาตาลักษณ์ ออรุ่งโรจน์ ที่ได้รับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ซึ่งท่านทั้งสองได้สละเวลาอันมีค่ายิ่งช่วยชี้แนะและให้ความรู้ คำแนะนำ ติดตามความคืบหน้าในการทำวิทยานิพนธ์ รวมทั้งตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ทำให้มีความสำเร็จลุล่วงด้วยดี จึงขอกราบขอบพระคุณท่านเป็นอย่างยิ่งที่ให้ความเมตตากรุณาแก่ผู้เขียนต่อเนื่องตลอดมา

ในโอกาสนี้ ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์ ดร.พิรพันธุ์ พาสุสุข ที่รับเป็นประธานกรรมการ และท่านอาจารย์ทองธาร เหลืองเรืองรอง กรรมการ ซึ่งทั้งสองท่านได้ให้ความรู้ คำแนะนำ และแนวทางอันเป็นประโยชน์ในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ในท้ายนี้ ขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อบุญชู และคุณแม่สออิง รอดอนันต์ ตลอดจนนางสาวบุญชอบ รอดอนันต์ คุณสุทธิลักษณ์ เทียรธวัช และเพื่อนๆ ที่เป็นกำลังใจและให้การอุปการะผู้เขียนตลอดมา

อนึ่ง หากวิทยานิพนธ์นี้มีคุณค่า หรือประโยชน์ต่อการศึกษาและสังคมส่วนรวม ผู้เขียนขอขอบความดีทั้งหมดให้บิดา มารดา และครูบาอาจารย์ทุกๆ ท่าน ที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาให้ ส่วนความผิดพลาดและข้อบกพร่องอันเกิดจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนขอน้อมรับไว้แต่ผู้เดียว

ปีพ.ศ.๒๕๖๓ รอดอนันต์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	๗
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	๘
กิตติกรรมประกาศ.....	๙
บทที่	
1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	3
1.3 สมมติฐานของการวิจัย.....	3
1.4 วิธีดำเนินการวิจัยและขอบเขตของการวิจัย.....	4
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับในการวิจัย.....	4
1.6 นิยามศัพท์โดยผู้เขียน.....	4
2 แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครอง ป้องกัน และฟื้นฟูเด็กที่ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัว.....	6
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับครอบครัว.....	6
2.2 ความหมายและสาเหตุของการกระทำรุนแรงต่อเด็กในครอบครัว.....	7
2.2.1 ความหมายของคำว่าเด็กถูกกระทำรุนแรง.....	8
2.2.2 สาเหตุของการใช้ความรุนแรงต่อเด็กโดยบุคคลในครอบครัว.....	10
2.2.3 ลักษณะการกระทำรุนแรงต่อเด็ก.....	18
2.2.4 ผลของการถูกทารุณกรรม.....	19
2.2.5 ผลกระทบของการกระทำรุนแรงในครอบครัว.....	20
2.2.6 รูปแบบของการป้องกันการกระทำรุนแรง.....	22
2.2.7 เป้าหมายและกิจกรรมในการป้องกันการกระทำรุนแรงระดับปฐมภูมิ.....	25
2.2.8 แนวคิดการฟื้นฟูสมรรถภาพทางสังคมของเด็กที่ถูกกระทำรุนแรง.....	28
2.2.9 แนวคิดการปฏิบัติต่อเด็ก.....	29
2.3 ปญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน.....	31
2.3.1 อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก.....	31
2.3.2 แนวคิดแทรกแซงสถาบันครอบครัวโดยรัฐ.....	34
2.3.3 แนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเด็ก.....	35

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
2.3.4 แนวคิดสากลในการคุ้มครองสิทธิเด็ก.....	36
2.4 ความสอดคล้องของกฎหมายไทยศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายระหว่างประเทศ.....	39
2.4.1 การคุ้มครองสิทธิเด็กในระดับสากล.....	39
2.4.2 ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิเด็ก และอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กขององค์การสหประชาชาติ.....	40
2.5 มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองเด็กที่ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัว.....	41
2.5.1 มาตรการทางกฎหมายแพ่งในการคุ้มครองสิทธิเด็กที่ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัว.....	42
2.5.2 มาตรการทางกฎหมายอาญาในการคุ้มครองสิทธิเด็กในการถูกกระทำรุนแรงในครอบครัวตามประมวลกฎหมายอาญา.....	43
2.6 มาตรการในการป้องกันเด็กที่ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัว.....	47
2.7 มาตรการในการฟื้นฟูเด็กที่ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัว.....	48
3 มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครอง ป้องกัน ฟื้นฟูเด็กที่ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัวของต่างประเทศ.....	52
3.1 ประเทศสหรัฐอเมริกา.....	52
3.1.1 มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองเด็กที่ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัว.....	52
3.1.2 มาตรการทางกฎหมายเพื่อการป้องกันเด็กจากการถูกกระทำรุนแรงจากบุคคลในครอบครัว.....	53
3.1.3 มาตรการทางกฎหมายเพื่อการฟื้นฟูเด็กจากการถูกกระทำรุนแรงในครอบครัว.....	53
3.2 ประเทศอังกฤษ.....	54
3.2.1 มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองเด็กที่ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัว.....	54
3.2.2 มาตรการทางกฎหมายเพื่อการป้องกันเด็กจากการถูกกระทำรุนแรงจากบุคคลในครอบครัว.....	55
3.2.3 มาตรการในการฟื้นฟูเด็กที่ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัว.....	56

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3.3 ประเทศแคนาดา.....	56
3.3.1 มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองเด็ก ที่ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัว.....	56
3.3.2 มาตรการทางกฎหมายเพื่อป้องกันเด็กจากการถูกกระทำรุนแรง.....	57
3.3.3 มาตรการในการฟื้นฟูเด็กที่ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัว.....	57
3.4 ประเทศมาเลเซีย.....	57
3.4.1 มาตรการในการคุ้มครองเด็กจากการถูกกระทำรุนแรง ในครอบครัว.....	58
3.4.2 มาตรการในการป้องกันเด็กที่ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัว.....	59
3.4.3 มาตรการในการฟื้นฟูเด็กที่ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัว.....	59
4 วิเคราะห์ปัญหาการคุ้มครอง ป้องกัน และฟื้นฟูเด็กถูกกระทำรุนแรง ในครอบครัวไทย.....	61
4.1 มาตรการทางกฎหมายเพื่อคุ้มครองเด็กจากการถูกกระทำรุนแรง ในครอบครัว.....	61
4.1.1 มาตรการทางอาญาเป็นการคุ้มครองเด็ก จากการถูกกระทำรุนแรงในครอบครัว.....	61
4.1.2 มาตรการในทางแพ่งในการคุ้มครองเด็กซึ่งถูกทำรุนแรง โดยบุคคลในครอบครัว.....	69
4.2 มาตรการทางกฎหมายเพื่อป้องกันเด็กจากการกระทำรุนแรงในครอบครัว.....	70
4.3 มาตรการทางกฎหมายเพื่อการฟื้นฟูเด็กจากการถูกกระทำรุนแรง ในครอบครัว.....	73
5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	82
5.1 บทสรุป.....	82
5.2 ข้อเสนอแนะ.....	86
บรรณานุกรม.....	93

หัวข้อวิทยานิพนธ์	มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครอง ป้องกัน และฟื้นฟู เด็กที่ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัว
ชื่อผู้เขียน	ปัทมาภรณ์ รอดอนันต์
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผศ.ดร.มาตาลักษณ์ ออรุ่งโรจน์
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	รศ.ดร.สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล
สาขาวิชา	นิติศาสตร์ (กฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา)
ปีการศึกษา	2549

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดของนักกฎหมายไทยในการบังคับใช้มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครอง ป้องกัน และฟื้นฟูเด็กที่ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัว อันเป็นปัญหาของสังคมไทยตลอดมา ซึ่งความรุนแรงของปัญหาดังกล่าวมิได้ลดลงอย่างที่ควรจะเป็น โดยเห็นได้จากสถิติซึ่งรวบรวมเป็นข้อมูลเกี่ยวกับเด็กที่ถูกกระทำรุนแรงจากสถานที่น่าเชื่อถือต่างๆ ทั้งนี้เนื่องจากนักกฎหมายมีแนวความคิดในการวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาดังกล่าวแตกต่างกัน ซึ่งส่งผลให้ผู้เขียนมีความสนใจใคร่ทำการศึกษาเกี่ยวกับแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว เพื่อสามารถทำความเข้าใจได้ว่าเหตุใดความรุนแรงของกรณีนี้ยังมีอยู่ โดยการศึกษาครั้งนี้ได้รวบรวมแนวคิดของนักกฎหมายในทางคำอธิบายไทยและภาษาต่างประเทศ อีกทั้งได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบกับแนวบังคับใช้มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครอง ป้องกัน และฟื้นฟูเด็กที่ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัวของต่างประเทศ อันได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษ แคนาดา และมาเลเซีย ซึ่งเป็นแนวคิดที่มีอิทธิพลต่อนักกฎหมายไทยทั้งในอดีตและปัจจุบัน

ซึ่งผลของการศึกษาพบว่า แนวคิดในการบังคับใช้มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครอง ป้องกัน และฟื้นฟูเด็กที่ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัวของไทยนั้น น่าจะเกิดจากความบกพร่องของกฎหมายที่มีอยู่ ยังไม่ครอบคลุมเพียงพอต่อการแก้ไขปัญหานี้อย่างเป็นระบบและครบวงจร ประกอบกับการใช้กฎหมายอาญาเป็นเครื่องมือในการลงโทษบิดามารดาที่กระทำรุนแรงต่อเด็ก ไม่น่าจะเป็นวิธีการที่เหมาะสมเท่าใดนัก เนื่องจากกฎหมายอาญามีความเคร่งครัด ขาดความยืดหยุ่น มีภาพลักษณ์ที่สร้างความรู้สึกรุนแรง ในที่สุดก็จะนำไปสู่การลงโทษในลักษณะจำคุก ซึ่งทำให้เกิดผลกระทบต่อความมั่นคง ความคงอยู่ของสถาบันครอบครัวต่อไป ดังนั้นจากการค้นคว้าศึกษาถึงสภาพปัญหาดังกล่าว ซึ่งผู้เขียนเสนอว่าควรจะมีการตราพระราชบัญญัติว่าด้วยการคุ้มครอง ป้องกัน

และฟื้นฟูเด็กขึ้น เป็นกฎหมายพิเศษเฉพาะกรณีการกระทำรุนแรงในครอบครัวเพื่อทันต่อสถานการณ์
ให้ทันทั่วถึง

Thesis Title	Legal Measures concerning the protection, prevention and restoration of Domestic abused children
Author	Pattamaporn Rodanand
Thesis Advisor	Assistant Professor Mataruk Aorungroj
Co-Thesis Advisor	Associate Professor Surasak Likasitwattanakul
Department	Law (Criminal Law)
Academic Year	2006

ABSTRACT

The purpose of this thesis aims to study the concept of Thai lawyer as to the law enforcement of the legal measures concerning the protection, prevention and restoration of Domestic abused children, which is the Thai social problems. The severe levels of such problems are not lessened according to the collected statistics of accredited institution. Because the opinions of lawyers are not unanimous in analyzing and solving such problems so that it makes me to be interested in studying how to solve the legal measures concerning the protection, prevention and restoration of domestic abused children. The methodology of research is to collect and analyze the Thai and foreign lawyers in Thai and foreign textbooks, articles and other researches. In addition, comparative law methodology, such as United States, England, Canada and Malaysia, is applied in this research.

The result of study is found that the concept of the law enforcement as to protect, prevent and restore of Domestic abused children is ineffective and the children protection act, B.E. 2542 and the other laws are not systematic to protect and prevent the children enough. In addition, the punishment of abuse parents can effect the children. In opinion, the children protection act, B.E. 2542 and the other laws concerning protection, prevention and restoration of Domestic abused children should be repealed.

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า ครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานของสังคมที่มีความสำคัญยิ่ง และเป็นสถาบันแรกหรือเป็นจุดเริ่มต้นที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาทางร่างกายและจิตใจของสมาชิกในครอบครัว ทั้งนี้ หากครอบครัวใดมีพ่อแม่ซึ่งรักใคร่กลมเกลียวไม่ทะเลาะเบาะแว้งกัน ย่อมจะส่งผลให้เด็กซึ่งเป็นสมาชิกของครอบครัวได้รับการปฏิบัติเลี้ยงดูทนุถนอมเป็นอย่างดี และทำให้เด็กมีการพัฒนาทั้งทางร่างกายและจิตใจที่ดี เป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่าของครอบครัวและสังคมต่อไปในอนาคต

อย่างไรก็ตาม ในสังคมไทยปัจจุบันยังมีหลายครอบครัวได้กระทำรุนแรงต่อเด็กในครอบครัว (Domestic Violence) โดยอาจมีสาเหตุมาจากปัญหาทางเศรษฐกิจ ความผิดปกติทางจิตและบุคลิกภาพ การที่เป็นผู้ใช้สารเสพติด การเป็นผู้ติดสุราเรื้อรัง หรือมีปัญหาทางค่านิยมและวัฒนธรรม ได้แก่ มีความเข้าใจว่าพ่อแม่เป็นเจ้าของลูก หรือลูกที่เกิดในปีนั้นปีนี้จะนำความทุกข์มาสู่พ่อแม่ ทั้งนี้ไม่ว่าการกระทำทารุณต่อเด็กนั้นจะเกิดด้วยสาเหตุใดก็ตาม การกระทำดังกล่าวย่อมส่งผลกระทบต่อเด็กที่ถูกกระทำทารุณในครอบครัวหลายประการ กล่าวคือ ประการแรก ผลของการทารุณทางร่างกาย ได้แก่ บาดแผลตามร่างกาย ความพิการของร่างกาย เป็นต้น ประการที่สอง ผลทางจิตใจและพฤติกรรม ได้แก่ การแสดงอาการหวาดกลัวเมื่อพ่อแม่หรือผู้ใหญ่เข้ามาใกล้หรือสัมผัสตัวเด็ก การเกิดพฤติกรรมถดถอย ได้แก่ ปัสสาวะรดที่นอน บางรายแสดงพฤติกรรมก้าวร้าว เป็นอันธพาล มีปัญหาการเรียนหนีจากบ้าน เป็นต้น¹ ซึ่งปัญหาดังกล่าวนี้นี้ยังไม่มีกฎหมายอื่นใดให้อำนาจศาลเยาวชนและครอบครัวที่จะพิจารณาและพิพากษาหรือมีคำสั่งเกี่ยวกับตัวเด็กและเยาวชนโดยเฉพาะ

---

¹ คณะกรรมการกิจการสตรี เยาวชน และผู้สูงอายุวุฒิสภา. ร่างรายงานพิจารณาศึกษา เรื่อง ปัญหาพฤติกรรมความรุนแรงในครอบครัว (เอกสารอัดสำเนา). หน้า 17.

ในส่วนของการมาตรการในการฟื้นฟูเด็กที่ถูกทำร้ายจากบุคคลในครอบครัวย่อมเป็นไปตามประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 294 เรื่อง การคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก ซึ่งเป็นกฎหมายที่ใช้บังคับตั้งแต่ปี 2515 ซึ่งมุ่งใช้บังคับกับเด็กซึ่งประพฤติดนไม่สมควรแก่วัยและเด็กซึ่งตกอยู่ในสภาพแวดล้อมอันเป็นเหตุให้เกิดอันตรายต่อร่างกายจิตใจและศีลธรรม เป็นกฎหมายซึ่งล้ำสมัยและไม่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางสังคม และเศรษฐกิจในปัจจุบันซึ่งมักจะมีปัญหาการใช้ความรุนแรงต่อเด็กโดยบุคคลในครอบครัวซึ่งได้กระทำต่อเด็กอันเนื่องมาจากการมีปัญหาทางบุคลิกภาพและจิตใจซึ่งมิใช่เป็นเรื่องที่มุ่งกระทำร้ายต่อเด็กดังเช่นอาชญากรรมทั่วไป ทั้งนี้ ในปัจจุบันปรากฏว่าองค์กรเอกชนที่ทำงานให้ความช่วยเหลือเด็กจำนวนมาก ได้แก่ บ้านคุ้มครองเด็ก มูลนิธิสร้างสรรค์เด็ก ศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก เป็นต้น ได้เข้ามามีบทบาทในการให้ความช่วยเหลือเด็กที่ถูกกระทำรุนแรงโดยบุคคลในครอบครัว ซึ่งจะมีเจ้าหน้าที่สังคมสงเคราะห์ปฏิบัติงานซึ่งควรจะมีกฎหมายรับรองและกำหนดมาตรฐานในการทำงานรวมถึงการกำหนดหน้าที่ทางกฎหมายไว้อย่างชัดเจนและเป็นกรณีเฉพาะ

ในปัจจุบันสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ (ส.ย.ช.) ซึ่งเป็นองค์กรของรัฐได้จัดทำพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 เพื่อใช้บังคับแทนประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 294 ลงวันที่ 27 พฤศจิกายน 2515 ซึ่งพระราชบัญญัติได้ประกาศใช้เป็นกฎหมายและมีผลบังคับใช้เมื่อ พ.ศ. 2546 โดยเป็นกฎหมายหลักในการให้ความคุ้มครองเกี่ยวกับสวัสดิภาพต่อเด็กเป็นสำคัญ ทั้งนี้มีมาตรการทางกฎหมายที่สำคัญ ได้แก่ มาตรการทางกฎหมายในการกำหนดให้บุคคลที่เกี่ยวข้องกับเด็กต้องแจ้งหรือรายงานเหตุที่มีการกระทำรุนแรงต่อเด็ก มาตรการอื่นๆ ในการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กอย่างมีประสิทธิภาพ และให้อำนาจของเจ้าพนักงานในการเข้าไปรับตัวเด็กในสถานหรือที่เด็กอยู่อาศัย เป็นต้น

อนึ่ง ในขณะที่ต่างประเทศ ได้แก่ อังกฤษ สหรัฐอเมริกา แคนาดา และมาเลเซีย ล้วนมีกฎหมายคุ้มครองหรือพิทักษ์สวัสดิภาพเด็ก เพื่อให้ความช่วยเหลือเด็กที่ถูกทำร้ายทั้งทางร่างกายและจิตใจ โดยกำหนดให้ผู้มีส่วนที่เกี่ยวข้องกับเด็ก เช่น กุมารแพทย์ นักสังคมสงเคราะห์ พยาบาล ครู นักจิตวิทยา ต้องรายงานเมื่อเกิดกรณีที่สงสัยว่ามีการทารุณกรรมต่อเด็ก ซึ่งเรียกว่า Child abuse reporting law นอกจากนี้ยังให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่รัฐไปตรวจสอบว่ามีการกระทำทารุณเกิดขึ้นจริงหรือไม่ ในกรณีที่เด็กได้รับการเลี้ยงดูจากพ่อแม่ไม่ดีเพียงพอ หรือพ่อแม่มีสภาพจิตใจที่ไม่ปกติและใช้เด็กเป็นที่ระบายอารมณ์ของตน ในกรณีที่ปรากฏข้อเท็จจริงว่ามีการกระทำผิดต่อเด็กจริง เจ้าหน้าที่รัฐมีอำนาจที่จะรับเอาเด็กมาอยู่ในความดูแลของรัฐชั่วคราว และจึงนำตัวเด็กมาขึ้นศาลเด็กและเยาวชนหรือศาลครอบครัวเพื่อให้ความช่วยเหลือตามกฎหมายต่อไป นอกจากนี้เด็กอาจได้รับบริการอย่างอื่นจากรัฐหรือเอกชน เช่น การประเมินโดยจิตแพทย์และนักจิตวิทยา หรือรับบริการบำบัดทางจิต

หากมีปัญหาสภาพจิต ดังที่ปรากฏใน Children Act 1989 ของอังกฤษ กฎหมายคุ้มครองเด็กในมลรัฐต่างๆ ของประเทศสหรัฐอเมริกา และกฎหมาย Child and Family Service Act 1989 ของแคนาดา

ทั้งนี้ ผู้เขียนหวังเป็นอย่างยิ่งว่าการศึกษาวิเคราะห์มาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศในการคุ้มครองป้องกันและฟื้นฟูเด็กที่ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัว เพื่อเปรียบเทียบมาตรการทางกฎหมายของไทยน่าจะเป็นแนวทางหนึ่งในการปรับปรุงกฎหมายของไทยให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาปัญหาที่เด็กถูกกระทำรุนแรงจากบุคคลในครอบครัว

1.2.2 เพื่อศึกษามาตรการทางกฎหมายของไทย รวมทั้งแนวทางในการคุ้มครองป้องกันและบำบัดฟื้นฟูเด็กที่เป็นเหยื่อจากการถูกกระทำรุนแรงจากบุคคลในครอบครัวในปัจจุบัน

1.2.3 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ อาทิเช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษ แคนาดา และมาเลเซีย เกี่ยวกับการคุ้มครอง ป้องกัน และฟื้นฟูเด็กที่ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัว

1.2.4 เพื่อนำไปสู่ข้อเสนอแนะบางประการ ซึ่งอาจเป็นแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายไทยให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นในอนาคตต่อไป

1.3 สมมติฐานของการวิจัย

แม้ว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ได้บัญญัติให้ความคุ้มครองสิทธิของชนชาวไทย จากการใช้ความรุนแรงและการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรมไว้สอดคล้องกับกฎหมายระหว่างประเทศ แต่ปรากฏว่ากฎหมายที่เกี่ยวกับการคุ้มครอง ป้องกัน และฟื้นฟูเด็กที่ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัวที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน ยังมีข้อบกพร่องอยู่บางประการ ทำให้สถิติทางการกระทำรุนแรงต่อเด็กในปัญหาดังกล่าวมิได้ลดลงอย่างที่ควรจะเป็น ซึ่งผู้ศึกษาวิจัยมีสมมติฐาน 2 ประการ

สมมติฐานประการที่ 1 ความบกพร่องดังกล่าวน่าจะเกิดจากกฎหมายที่มีอยู่ยังไม่ครอบคลุมเพียงพอต่อการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบและครบวงจร

สมมติฐานประการที่ 2 การใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการลงโทษบิดามารดาที่กระทำรุนแรงต่อเด็ก ไม่น่าจะเป็นวิธีการที่เหมาะสมเท่าใดนัก เนื่องจากกฎหมายอาญามีความเคร่งครัด ขาดความยืดหยุ่น และมีภาพลักษณ์ที่สร้างความรู้สึกรุนแรง เพราะมักจะนำไปสู่การลงโทษในลักษณะ

จำคุก อาจทำให้เกิดผลกระทบต่อความมั่นคง และความคงอยู่ของสถาบันครอบครัวได้ ดังนั้นจึงสมควร มีกฎหมายพิเศษเฉพาะเรื่องนี้ ซึ่งสมมติฐานทั้ง 2 ประการนี้ จะต้องมีการศึกษา ค้นคว้า เพื่อนำไปสู่ บทสรุปและข้อเสนอแนะต่อไป

1.4 วิธีการวิจัยและขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษารัชนี ใช้วิธีการค้นคว้าจากเอกสาร (Documentary Research) เกี่ยวกับ กฎหมายที่เกี่ยวข้องการป้องกัน คຸ້ມครอง และฟื้นฟูเด็กที่ถูกกระทำรุนแรงโดยบุคคลในครอบครัว ทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ แล้วนำมาประกอบการวิเคราะห์เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุง แก้ไขกฎหมายของประเทศไทยต่อไป

โดยขอบเขตของการศึกษามาตรการทางกฎหมายของประเทศไทย จะศึกษามาตรการ ทางกฎหมายซึ่งบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่ง ประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 294 พ.ศ. 2515 และพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1.5.1 ได้ทราบปัญหาเกี่ยวกับการกระทำรุนแรงต่อเด็กในครอบครัวของประเทศไทย
- 1.5.2 เพื่อนำเอามาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศที่ได้จากการศึกษามาใช้เป็นต้นแบบ ในการนำมาประยุกต์เพื่อใช้แก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายของไทย
- 1.5.3 เพื่อนำเสนอแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายเพื่อการคุ้มครอง ป้องกัน และฟื้นฟูเด็กที่ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัว

1.6 นิยามศัพท์

ศัพท์เฉพาะที่ใช้ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความหมายดังนี้
 “เด็ก” หมายถึง มนุษย์ทุกคนที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี เว้นแต่จะบรรลุนิติภาวะก่อนหน้านี้
 ตามกฎหมายที่ใช้บังคับแก่เด็กนั้น²

² อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ข้อ 1.

“สิทธิเด็ก” หมายถึง สิทธิตามกฎหมาย (Legal Rights) สิทธิตามธรรมชาติ (Natural Rights) และสิทธิทางศีลธรรม (Moral Rights) ที่เด็กพึงได้ในฐานะที่เกิดมาเป็นประชากรของโลก แม้เด็กนั้นจะไม่ได้ขวนขวายเรียกร้องก็ตาม

“บุคคลในครอบครัว” หมายถึง ชายหญิงที่อยู่ด้วยกันฉันสามีภริยาไม่ว่าจะจดทะเบียนสมรสหรือไม่ และจะมีบุตรด้วยกันหรือไม่ และให้หมายรวมถึงผู้สืบสันดานหรือบรรดาญาติผู้เกี่ยวข้องด้วยประการใดๆ ที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน ไม่รวมถึงลูกจ้าง

“ทารุณกรรม” หมายความว่า การกระทำหรือละเว้นการกระทำด้วยประการใด จนเป็นเหตุให้เด็กเสื่อมเสียเสรีภาพหรือเกิดอันตรายแก่ร่างกายหรือจิตใจ การกระทำผิดทางเพศต่อเด็ก การใช้ให้เด็กกระทำหรือประพฤตินในลักษณะที่น่าจะเป็นอันตรายแก่ร่างกายหรือจิตใจ หรือขัดต่อกฎหมายหรือศีลธรรมอันดี ทั้งนี้ไม่ว่าเด็กจะยินยอมหรือไม่ก็ตาม³

“ความรุนแรงต่อเด็กในครอบครัว” หมายถึง การกระทำด้วยประการใดๆ ของบุคคลภายในครอบครัวเดียวกัน อันเป็นการทำร้ายหรือการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรม จนก่อให้เกิดอันตราย แก่อนามัย ร่างกาย เพศ จิตใจ หรือเสรีภาพของเด็ก⁴

“การเลี้ยงดูโดยมิชอบ” หมายความว่า การไม่ให้การอุปการะเลี้ยงดู อบรมสั่งสอนหรือพัฒนาเด็ก ตามมาตรฐานขั้นต่ำที่กำหนดในกฎกระทรวง จนน่าจะเกิดอันตรายแก่ร่างกายหรือจิตใจของเด็ก⁵

“การคุ้มครอง” หมายถึง การกระทำใดๆ ไม่ว่าก่อนหรือหลัง เพื่อคุ้มครองมิให้มีการละเมิดสิทธิเด็ก

“การป้องกัน” หมายถึง การกระทำใดๆ อันเป็นการสกัดกั้นหรือขัดขวางมิให้มีการละเมิดสิทธิเด็ก

“การฟื้นฟู” หมายถึง การกระทำใดๆ ในลักษณะให้การสงเคราะห์หรือการบำบัดรักษา เยียวยา สภาพร่างกายหรือจิตใจให้มีสภาพกลับคืนดี หรือกลับคืนสังคมได้อย่างปกติ

“ครอบครัวอุปถัมภ์” หมายความว่า บุคคลที่รับอุปการะเลี้ยงดูเด็กอย่างบุตร

³ พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546, มาตรา 4.

⁴ วิชา มหาคุณ ก (2544, มิถุนายน). “ความรุนแรงต่อเด็กและสตรี.” วารสารนิติศาสตร์, ปี 2531, ฉบับที่ 2.

⁵ พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546, มาตรา 4.

บทที่ 2

แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครอง ป้องกัน และฟื้นฟูเด็กที่ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัว

ในบทที่ 2 จะเป็นการศึกษาถึงสภาพปัญหาเกี่ยวกับการกระทำรุนแรงต่อเด็กในครอบครัว ตั้งแต่แนวคิดเกี่ยวกับครอบครัว คำจำกัดความของการกระทำรุนแรงในครอบครัว และสาเหตุของปัญหา รวมถึงแนวคิดในการคุ้มครองสิทธิเด็ก เพื่อเป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์และหาแนวทางการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายของไทยที่เกี่ยวกับการคุ้มครองป้องกันและฟื้นฟูเด็กที่ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัว ในบทที่ 4 ต่อไป

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับครอบครัว

สถาบันครอบครัว คือ บุคคลที่เป็นญาติกันโดยสายโลหิต เช่น พ่อแม่ พี่น้อง หรือญาติกันทางการแต่งงาน เช่น สามีภรรยา เขยสะใภ้ หรือการรับไว้เป็นญาติ เช่น บุตรบุญธรรม เป็นต้น บุคคลเหล่านี้จะต้องปฏิบัติตามกฎหมายแบบแผนที่สังคมเป็นผู้กำหนดขึ้น

ครอบครัว หมายถึง ผู้ร่วมครัวเรือน ได้แก่ สามี ภรรยา และบุตร¹

Bergress and Locke ให้คำจำกัดความของครอบครัวว่า จะต้องประกอบด้วยลักษณะสำคัญ 4 ประการ คือ²

ก. ครอบครัว ประกอบด้วย บุคคลที่มาร่วมกันโดยการสมรสซึ่งแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างสามีและภรรยา หรือผูกพันทางสายโลหิต หรือการมีบุตรบุญธรรม เป็นความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ และลูก รวมทั้งบุตรบุญธรรมด้วย

ข. สมาชิกของครอบครัวเหล่านี้อยู่ร่วมกันภายในครัวเรือนเดียวกัน หรือบางครั้งก็แยกกันไปอยู่ต่างหาก สมัยโบราณครัวเรือนหนึ่งจะมีสมาชิก 3-5 ชั่วอายุคน ปัจจุบันครัวเรือนจะมีขนาดเล็กลง โดยประกอบด้วยสามี ภรรยา และลูกหนึ่ง หรือสองคน หรือไม่มีเลย

¹ ราชบัณฑิตยสถาน. (2531). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 (พิมพ์ครั้งที่ 4). หน้า 168.

² สุพัตรา สุภาพ. (2540). สังคมวิทยา (พิมพ์ครั้งที่ 19). หน้า 65-66.

ค. ครอบครัวเป็นหน่วยติดต่อโต้ตอบระหว่างบุคคล สามี ภรรยา พ่อ แม่ ลูก พี่น้อง โดยสังคมแต่ละแห่งจะกำหนดบทบาทของแต่ละครอบครัวไว้ ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับประเพณีของแต่ละแห่ง กล่าวคือ ไม่ใช่เพียงต่างคนต่างกิน ต่างคนต่างอยู่ แต่ต่างคนต่างมีปฏิริยาเชิงสัมพันธ์ต่อกัน เช่น รักกัน เอาใจใส่กัน สักสอนกัน ผูกพันกัน

ง. ครอบครัวถ่ายทอดค่านิยมวัฒนธรรม สมาชิกจะถ่ายทอดและรับแบบของความประพฤติ ในการปฏิบัติต่อกัน เช่น สามี ภรรยา และลูก เมื่อผสมผสานกับวัฒนธรรมที่นอกเหนือไปจากครอบครัว ก็จะได้แบบแผนของความประพฤติที่สมาชิกปฏิบัติต่อกันและต่อผู้อื่น

จึงอาจสรุปได้ว่า ครอบครัว หมายถึง กลุ่มบุคคลที่มารวมกันโดยการสมรส โดยทางสายโลหิต หรือโดยการเลี้ยงดู (บุตรบุญธรรม) โดยแต่ละบุคคลจะมีปฏิริยาโต้ตอบซึ่งกันและกัน ในแต่ละฐานของบุคคลนั้นๆ

หน้าที่ของครอบครัว

ก. ครอบครัวมีหน้าที่สร้างสรรค์สมาชิกใหม่ (Reproduction) เพื่อให้สังคมสามารถดำรงอยู่ได้ เพราะสังคมจะต้องมีสมาชิกใหม่แทนสมาชิกเดิมที่ตายไป

ข. เลี้ยงดูผู้เยาว์ให้เจริญเติบโตในสังคม (Maintenance of Immature Children or Raising the Young) ครอบครัวเป็นสถาบันที่สำคัญมากต่อระบบการพัฒนาร่างกายและจิตใจของเด็ก เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาสังคมในอนาคตต่อไป

ค. โดยการให้การอบรมสั่งสอนแก่เด็ก ให้รู้จักระเบียบของสังคม (Socialization) ครอบครัวจัดเป็นแหล่งการอบรมที่มีอิทธิพลต่อเด็กมากที่สุด

ง. การให้ความรักความอบอุ่นแก่เด็ก (Affection)³

2.2 ความหมายและสาเหตุของการกระทำรุนแรงต่อเด็กในครอบครัว

จากการศึกษาพบว่าความหมายของการกระทำรุนแรงต่อเด็กนั้น ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้คำจำกัดความไว้แต่ไม่มีคำจำกัดความที่เป็นกลาง อีกทั้งได้ปรากฏมีข้ออ้างสังเกตในค่านิยมต่างๆพอสมควร ดังนั้นผู้เขียนจึงขอกล่าวถึงความหมายที่ได้มีการนำเสนอไว้ตามลำดับและใคร่นำเสนอข้อสังเกตประกอบค่านิยมดังต่อไปนี้

³ สุพัตรา สุภาพ. แหล่งเดิม. หน้า 101.

2.2.1 ความหมายของคำว่า เด็กถูกระทำรุนแรง

C.H. Kempe⁴ กล่าวว่า การกระทำรุนแรงต่อเด็ก คือ การกระทำที่ทำร้ายหรือทรมานเด็กจนได้รับอันตรายแก่ร่างกายโดยบิดามารดาหรือผู้ดูแลเด็กนั้น ผลจากการกระทำรุนแรงทำให้เด็กได้รับอันตรายแก่กายและจิตใจ ในบางรายถึงกับไร้ความสามารถอย่างถาวร (Permanent disability) หรือถึงแก่ความตาย

ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า การนิยามเช่นนี้ยังให้ความหมายในเรื่องเด็กถูกระทำรุนแรงยังไม่ครอบคลุมเพียงพอ เนื่องจากเน้นเฉพาะการกระทำรุนแรงต่อร่างกาย จิตใจเพียงด้านเดียว ทั้งนี้ควรจะครอบคลุมไปถึงการทอดทิ้งการประพฤติดังทางเพศสัมพันธ์ด้วย เพราะการที่เด็กถูกละเมิดทางเพศ ย่อมกระทบกระเทือนต่อร่างกายจิตใจ มีผลไปถึงการพัฒนาการของเด็กเมื่อเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่

Elizabeth Eratt⁵ กล่าวว่า การกระทำรุนแรงต่อเด็ก คือ อาการที่บิดามารดาหรือผู้ปกครอง ตลอดจนญาติใกล้ชิด กระทำอันตรายแก่ร่างกายและจิตใจ การทอดทิ้ง (Neglect) ตลอดจนการประพฤติดุสิตทางเพศสัมพันธ์ (Sexual Abuse)

ผู้เขียนมีความเห็นเช่นเดียวกับความเห็นของ Elizabeth Eratt จะเห็นได้ว่าในปัจจุบันนี้เด็กมีแนวโน้มที่ถูกกระทำล่วงเกินทางเพศเป็นจำนวนมากจากผู้ปกครอง ตลอดจนคนใกล้ชิด รวมตลอดทั้งการที่เด็กถูกทอดทิ้ง ทำให้เด็กได้รับผลกระทบทางด้านจิตใจอย่างรุนแรง อันจะมีผลทำให้พัฒนาการเมื่อเด็กเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่อาจจะก่อให้เกิดปัญหาให้กับสังคมได้

Schmitt⁶ กล่าวว่า การกระทำรุนแรงต่อเด็ก คือ การที่บิดามารดา ผู้ปกครอง หรือผู้ดูแลเด็กกระทำด้วยประการใดๆ ต่อเด็ก และยังผลให้เกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจของเด็กนั้น

Bahari⁷ กล่าวว่า การกระทำรุนแรงต่อเด็ก คือ การกระทำหรือละเว้นการกระทำยังให้เกิดผลต่อความบกพร่องในการพัฒนาของเด็กทั้งทางร่างกายและจิตใจ

⁴ Kempe C.H., Silverman F., Steels B., Droegenmrieller W. and Siver H. (1962). **The Battered Child Syndrome**. pp. 40-42.

⁵ Elizabeth Eratt. (1986). **A guide to Family Law**. p. 43.

⁶ Schmitt B.D. (1986). **What Teacher Need to know about child Abuse and Neglect in Reading in Early Childhood Education**. p. 47.

⁷ Bahari N. (1983). **Some facts of child abuse**.

รองศาสตราจารย์แพทย์หญิง คุณหญิง ลำหรี จิตตินันท์^๙ ได้เสนอความหมายของเด็กถูกระทำรุนแรงที่ใช้ในสถาบัน NSPCC (National Society for the Prevention of Cruelty to Children) ของอังกฤษ ดังนี้

- การกระทำรุนแรงทางกาย (Physical Abuse) หมายถึง การที่ร่างกายได้รับบาดเจ็บ อาจจากการลงโทษรุนแรงเกินเหตุ รวมถึงการทำให้ได้รับสารพิษโดยเจตนา โดยมีประวัติข้อมูลชัดเจน หรือมีข้อซักชวนสงสัยอย่างมีเหตุผลว่า การบาดเจ็บนั้นมีผู้ทำให้เกิดขึ้น โดยการล่วงเกินทางเพศ การทำร้ายอารมณ์เด็ก กลุ่มอื่นที่น่าเป็นห่วง

- การล่วงเกินทางเพศ (Sexual Abuse) หมายถึง เด็กและผู้เยาว์ที่ยังพัฒนาไม่เต็มที่ ยังต้องอาศัยผู้ใหญ่ ยังไม่บรรลุนิติภาวะ ถูกล่วงเกินทางเพศ โดยที่เด็กยังไม่เข้าใจดี เด็กไม่ยินยอม หรือไม่อาจปฏิเสธได้ หรือสมาชิกในครอบครัวบางคนล่วงเกินทางเพศในลักษณะที่สังคมไม่ยอมรับ

- การทำร้ายอารมณ์เด็ก (Emotion Abuse) หมายถึง การกระทำต่อเด็กอย่างผิดๆ หรือรังเกียจเด็กอย่างรุนแรงหรืออย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดผลเสียอย่างสาหัสต่อพฤติกรรม และพัฒนาการด้านอารมณ์ของเด็ก ที่จริงการกระทำรุนแรงต่อเด็กทุกรูปแบบ ย่อมมีผลต่ออารมณ์ของเด็กเสมอ จะเรียกว่าเป็นการทำร้ายอารมณ์เด็กในกรณีที่มีผลต่ออารมณ์เป็นส่วนใหญ่

- กลุ่มอื่นที่น่าเป็นห่วง (Grave Abuse) หมายถึง เด็กที่ถูกกระทำรุนแรงแล้ว ไม่เข้าข่ายกับสถานการณ์ที่กล่าวมาแล้ว ภายหลังการประเมินสภาพทางสังคมหรือทางการแพทย์แล้ว พบว่า เด็กอยู่ในเกณฑ์เสี่ยงสูงต่อการถูกระทำรุนแรง ทั้งนี้อาจรวมถึงเด็กรายอื่นในครอบครัวที่เคยมีเด็กถูกระทำรุนแรงมาก่อน หรือมีผู้กระทำรุนแรงอยู่ในครอบครัวนั้น”

วิชา มหาคุณ และวัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล^{๑๐} ให้ความหมายว่า เด็กถูกระทำรุนแรง หมายถึง เด็กที่บิดามารดา หรือผู้ปกครอง ผู้รับดูแล กระทำรุนแรงจนได้รับอันตรายแก่ร่างกาย และจิตใจ หรือได้รับอันตรายต่อสุขภาพอนามัยและสุขภาพจิต

ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า การกระทำรุนแรงต่อเด็กในครอบครัว หมายถึง การที่บิดามารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่มีหน้าที่ดูแลเด็ก กระทำการใดๆ ที่ไม่ถูกต้องต่อเด็กในครอบครัว โดยทำให้เด็กได้รับบาดเจ็บทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ทางเพศ การใช้แรงงานเด็ก จนทำให้เกิดผลกระทบต่อการพัฒนาการที่ไม่ดีทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สมรรถภาพ การเรียนรู้ และการปรับตัวเข้าสู่สังคมของเด็ก

^๙จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะแพทยศาสตร์ และคณะ. (2539). การคุ้มครองเด็กที่ถูกทอดทิ้ง เด็กถูกระทำทารุณ เด็กถูกละเมิดสิทธิในสังคมไทย. หน้า 35.

^{๑๐}วิชา มหาคุณ และวัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล. (2533). ผลกระทบของเด็กถูกระทำทารุณกรรม: มาตรการป้องกันแก้ไข ศึกษาเฉพาะกรณีเด็กและเยาวชนที่เคยต้องคดี. หน้า 13.

วัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล¹⁰ กล่าวว่า การกระทำรุนแรงต่อเด็ก คือ การที่บิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่มีหน้าที่ดูแลเด็กกระทำการใดๆ ไม่ว่าจะเป็นการกระทำต่อเนื้อตัวร่างกาย หรือไม่ก็ตาม เช่น การเฆี่ยนตี การให้อาหาร ไม่สนใจในการเลี้ยงดู แต่มีผลให้เกิดอันตราย แก่ร่างกายหรือจิตใจของเด็กเกินกว่าที่วิญญูชนคาดคิดได้ ซึ่งมีใช่เป็นการอบรมสั่งสอนธรรมดา

ผู้เขียนเห็นด้วยกับความเห็นของคุณวัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล เนื่องจาก ให้ความหมายไว้ค่อนข้างครอบคลุมในทุกประเด็นที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อเด็ก ไม่ว่าจะเป็นร่างกายหรือ จิตใจ

ดังนั้นโดยสรุป ผู้เขียนมีความเห็นว่า ความรุนแรงต่อเด็กในครอบครัว หมายถึง การที่เด็กได้รับการปฏิบัติจากผู้ใหญ่ในครอบครัว ในลักษณะที่ไม่เป็นที่ยอมรับตามบริบททางสังคม วัฒนธรรมที่เด็กอยู่ในช่วงเวลานั้น จนเป็นเหตุให้เด็กได้รับอันตราย บาดเจ็บ กระทบกระเทือน ทางด้านร่างกาย จิตใจ และทางเพศ ตลอดจนการถูกละเลยไม่สนองตอบความต้องการพื้นฐานต่อเด็ก อาหาร การดูแลสุขภาพ และการอบรมเลี้ยงดู

2.2.2 สาเหตุของการใช้ความรุนแรงต่อเด็กโดยบุคคลในครอบครัว

ผู้เขียนได้ศึกษาถึงสาเหตุของการใช้ความรุนแรงต่อเด็กของนักวิชาการหลายท่าน ซึ่งสามารถสรุปแนวความคิดไว้ 4 แบบ ดังนี้

- 1) ตัวแบบในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Interpersonal Model)
- 2) ตัวแบบทางสังคมและวัฒนธรรม (Sociocultural)
- 3) ตัวแบบทางจิตเวช (The psychiatric Model)
- 4) ตัวแบบทางสังคมจิตวิทยา (Psychosocial Model)

1) ตัวแบบในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Interpersonal Model)

จากการศึกษาตัวแบบในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลดังกล่าว จะเห็นว่า สาเหตุของการทารุณกรรมที่เกิดขึ้นเป็นการพิจารณาจากลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ได้แก่ พ่อ แม่ ลูกหรือ ระหว่างสามี ภรรยา กล่าวคือ ปัญหาในเรื่องของความขัดแย้งเกิดจากการที่แต่ละปัจเจกบุคคลต่างมีความเป็นตัวของตัวเองมีศักดิ์ศรีซึ่งได้รับการปลูกฝังและหล่อหลอม จากครอบครัวและสังคม การกระทบกระทั่งระหว่างบุคคลย่อมเกิดขึ้น หากไม่มีการยอมอ่อนข้อ

¹⁰ วัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล. (2533, มกราคม-มิถุนายน). “ปัญหาการคุ้มครองสิทธิเด็กที่ถูกทารุณกรรม.” วารสารต่อต้านยาเสพติด, 6. หน้า 76.

และปรับตัวเข้าหากัน สิ่งสำคัญ คือ การพิจารณาสถานการณ์ในครอบครัวที่มีอยู่ว่ามีความปกติหรือมีเหตุการณ์ของความขัดแย้งและคับข้องใจ ความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวว่าเป็นในทางบวกหรือทางลบ ซึ่งจะเชื่อมโยงกับประสบการณ์ของปัจเจกบุคคลที่มีอยู่ร่วมด้วย ซึ่งส่วนใหญ่จะพบว่าครอบครัวที่มีการทารุณกรรมเด็กมักประสบปัญหาต่างๆ ภายในครอบครัว เช่น ชีวิตสมรสไม่ราบรื่น การมีผู้หญิงหรือผู้ชายคนอื่น ปัญหาเศรษฐกิจในครอบครัว ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดคิดดูว่า เล่นการพนัน ฯลฯ ทำให้เกิดความขัดแย้งในการอยู่ร่วมกัน เกิดการทะเลาะเบาะแว้งมีการใช้กำลังต่อกัน และมีการทารุณกรรมต่อเด็กที่อยู่ในครอบครัว

2) ตัวแบบทางสังคมและวัฒนธรรม (Sociocultural)

จากการศึกษาตัวแบบทางสังคมและวัฒนธรรมดังกล่าว เห็นว่า สาเหตุของการทารุณกรรมเป็นการพิจารณาจากปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบุคคลแต่ละบุคคล ซึ่งเป็นสิ่งที่บุคคลแต่ละคนยึดเป็นแนวทางในการปฏิบัติ ได้แก่

(1) แบบแผนทางสังคม หมายถึง บรรทัดฐาน ค่านิยมต่างๆ ซึ่งมีอิทธิพลต่อแนวทางปฏิบัติของแต่ละครอบครัว ครอบครัวคาดว่าสมาชิกจะต้องปฏิบัติและยอมรับร่วมกัน เช่น พ่อแม่มีความคาดหวังกับเด็กมากเกินไป เมื่อเด็กไม่สามารถทำได้ตามที่พ่อแม่ต้องการ ทำให้พ่อแม่โกรธและลงโทษเด็กด้วยความรุนแรงได้

(2) โครงสร้างทางสังคม กล่าวคือ ชนชั้นทางสังคม การศึกษา อาชีพ สถานภาพทางเศรษฐกิจ จากการศึกษาวิจัยส่วนใหญ่จะพบว่าครอบครัวที่มีการทารุณกรรมเด็กจะอยู่ในสถานภาพทางสังคมระดับต่ำ มีฐานะยากจน การศึกษาระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า ส่วนหนึ่งไม่ได้รับการศึกษาและมีอาชีพกรรมกรใช้แรงงาน ค่าขายแร่แพงลอย รับจ้างทั่วไป เช่น ทาสี ทำผม ขับรถรับจ้าง รวมทั้งมีอาชีพที่ไม่แน่นอน

(3) ความเป็นเมืองหรือชนบท กล่าวคือ มีการอพยพเคลื่อนย้ายคนที่หนึ่งไปอีกที่หนึ่ง ซึ่งมีผลต่อลักษณะความสัมพันธ์ภายในครอบครัว ความเป็นเมืองหรือชนบทมีผลต่อทัศนคติที่แตกต่างกันไป ในครอบครัวที่มีการทารุณกรรมเด็ก พบว่าส่วนใหญ่อยู่ในครอบครัวเดี่ยว เฉพาะพ่อ แม่ ลูก มีชีวิตที่เป็นอิสระต่อกัน ขาดความผูกพันกัน ในครอบครัวที่มีการอพยพย้ายถิ่นก็จำเป็นต้องมีการปรับตัวกับสภาพแวดล้อมที่แปรเปลี่ยนไปจากเดิม ความไม่คุ้นเคยต่อสิ่งแวดล้อมใหม่ ขาดการปฏิสัมพันธ์กับคนภายนอก ย่อมส่งผลต่อภาวะการปรับตัว อารมณ์ และความตึงเครียดที่อาจจะเกิดขึ้น

(4) บทบาททางเพศและอำนาจ ในครอบครัวที่มีการทารุณกรรมเด็กมักเกี่ยวเนื่องกับการยึดมั่นในเรื่องอำนาจทางเพศ ส่วนใหญ่จะขาดความเสมอภาคในเรื่องเพศ รวมทั้งระบบการใช้อำนาจเบ็ดเสร็จจากคนหนึ่งคนใดในครอบครัว เช่น พ่อซึ่งเป็นหัวหน้าครอบครัว และแม่มักมีลักษณะของการพึ่งพิงสูง

(5) แบบแผนการเลี้ยงดูเด็ก ในครอบครัวที่ค่อนข้างเข้มงวดกดขี่ ขาดการยืดหยุ่นย่อมมีแนวโน้มที่จะขาดความอดทนต่อการแสดงออกของเด็ก ทำให้ไม่สามารถควบคุมอารมณ์ได้ เด็กที่อยู่ในความดูแลจึงมีโอกาสดูถูกทารุณกรรมมากขึ้น รวมทั้งพ่อแม่ที่ขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องพัฒนาการของเด็ก ไม่เข้าใจในจิตวิทยาของเด็ก ทำให้ไม่เข้าใจต่อพฤติกรรมต่างๆ ของเด็กในแต่ละช่วง ขาดทักษะและเทคนิคในการอบรมเด็ก จึงใช้วิธีการลงโทษอย่างรุนแรง เพราะคิดว่าเป็นวิธีที่ถูกต้องและได้ผลกว่าวิธีอื่น ส่วนหนึ่งอาจเป็นผลจากการอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่เองได้รับจากวัยเด็กประกอบด้วย

3) ตัวแบบทางจิตเวช (The Psychiatric Model)

จากการศึกษาตัวแบบดังกล่าว การพิจารณาสาเหตุของการทารุณกรรมที่เกิดขึ้นเป็นการวิเคราะห์ปัจจัยต่างๆ ที่เป็นปัญหา และมีผลในการกำหนดพฤติกรรมของบุคคล ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของความผิดปกติทางจิต ความเครียดจากหน้าที่การงาน บุคลิกภาพ การใช้สารเสพติดต่างๆ อารมณ์ ความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมภายนอก วิธีการจัดการกับปัญหา รวมถึงภาวะความบีบคั้นทางจิตใจ ความภาคภูมิใจในตนเอง นิัยส่วนตัว การเรียกร้องความสนใจ การดำเนินตนเอง ส่งผลทำให้เกิดภาวะความเครียดทั้งด้านจิตใจและอารมณ์มากขึ้น ส่วนมากจะพบว่า พ่อแม่มักมีปัญหาทางบุคลิกภาพ เช่น มีบุคลิกภาพต่อต้านสังคม บุคลิกภาพแบบซึมเศร้า แยกตนเอง เป็นโรคจิตเภท ชนิดหวาดระแวง โรคซึมเศร้าหรือตัวเด็กเอง ก็อาจมีส่วนที่เป็นปัจจัยเสี่ยงต่อการเกิดแนวโน้มที่เด็กจะถูกทารุณกรรม เช่น เป็นเด็กเลี้ยงยาก มีลักษณะซนมาก ระดับพัฒนาการไม่สมอายุ ระดับสติปัญญาต่ำ เป็นบุตรบุญธรรม เป็นลูกที่พ่อแม่ไม่ต้องการ เด็กไม่ใช่เพศตามที่พ่อแม่ต้องการ ส่งผลทำให้พ่อแม่เกิดเจตคติที่ไม่ต้องการเด็ก

4) ตัวแบบทางสังคมจิตวิทยา (Psychosocial Model)

จากการศึกษาตัวแบบดังกล่าว สาเหตุของการทารุณกรรมที่เกิดขึ้นเป็นการพิจารณาปัญหาเฉพาะบุคคล ได้แก่ ความพึงพอใจในตนเอง ความเป็นจริงในโลกที่ตนเองกำลังเผชิญอยู่ ทัศนคติ การรับรู้ต่อหน้าที่ที่มี รวมถึงคุณค่าทางศีลธรรม จริยธรรมและอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการอบรมเลี้ยงดูในวัยเด็กอาจจะได้รับการเลี้ยงดูอย่างปล่อยปละละเลย ถูกทอดทิ้งหรือการเลี้ยงดูแบบเข้มงวดจนพัฒนาเป็นพฤติกรรมและบุคลิกภาพของปัจเจกบุคคลเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ จากการศึกษาส่วนใหญ่ พบว่าพ่อแม่มีประวัติ

ถูกทอดทิ้ง ถูกทารุณกรรมในวัยเด็ก ทำให้พ่อแม่ประเภทนี้มักทอดทิ้งไม่เอาใจใส่ดูแล และมีการทารุณกรรมเด็กด้วยวิธีการที่รุนแรง

อย่างไรก็ตามปัจจัยดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ในครอบครัวปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรม ปัจจัยทางจิตเวช และปัจจัยทางสังคมจิตวิทยา ล้วนแต่มีผลเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงต่อกัน กล่าวคือ เมื่อมีปัจจัยต่างๆ เกิดขึ้น ประกอบกับเมื่อเกิดสถานการณ์ ความโกรธ ซึ่งเป็นผลจากความขัดแย้ง และพยายามแก้ไขพฤติกรรมที่เป็นผลจากปัญหาทางจิตใจ ด้วยการจัดการและการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้ง โดยใช้วิธีการที่ไม่ถูกต้อง อาจมีความเชื่อว่าการลงโทษ การทุบตี การใช้กำลัง เป็นการระบายความเครียดและเป็นทางออกที่ดีที่สุดที่จะกระทำได้ จึงทำให้เกิดการทารุณกรรมเด็กในครอบครัวที่รุนแรงมากขึ้น

อย่างไรก็ตามจะเห็นได้ว่ายังมีสาเหตุอื่นๆ อีก เพราะโดยปกติคนที่อยู่ในครอบครัวเดียวกัน ย่อมมีความผูกพันใกล้ชิดกัน มีความอาทรเกื้อกูลกัน แต่ปัจจุบันกลับมีการกระทำที่รุนแรงต่อเด็กในครอบครัวจำนวนหนึ่งของสังคม ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากหลายๆ สาเหตุร่วมกัน ซึ่งแยกพิจารณาได้ดังนี้

(1) สาเหตุทางด้านวัฒนธรรมจารีตประเพณี

บิดามารดาและสังคมมีวิธีการปฏิบัติต่อกันอย่างหลากหลาย เช่น มองว่าเด็กเป็นตัวแทนชั่วร้าย หรือชนบางเผ่าเห็นว่าการมีบุตรเป็นความจำเป็นทางเศรษฐกิจ โดยเห็นว่าเด็กเป็นแรงงานสำคัญที่จะช่วยพุงฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว และชนหลายเชื้อชาติที่มองว่าเด็กเป็นเพียงทรัพย์สินของบิดามารดา บิดามีอำนาจทำอะไรกับบุตรก็ได้ เช่น นำไปขายเป็นทาส ซึ่งทัศนคติของสังคมดั้งเดิมดังกล่าวมีส่วนทำให้มีการปฏิบัติต่อกันในลักษณะกระทำรุนแรง เสมือนหนึ่งว่าเด็กไม่มีชีวิตจิตใจ ในสังคมโบราณของไทยเรา บิดามารดาชอบที่จะนำบุตรไปขายเป็นทาส ดังที่ปรากฏในพระไอยการทาส มาตรา 13¹¹ ตามกฎหมายจารีตประเพณีดังกล่าว สะท้อนให้เห็นค่านิยมของสังคมในอดีตที่มีการยอมรับอำนาจเด็ดขาดของบิดามารดาเหนือชีวิตบุตร ถือว่าอำนาจของบิดามารดาคล้ายกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน การที่สังคมมองว่าบุตรเป็นกรรมสิทธิ์ของบิดามารดา ย่อมมีการปฏิบัติต่อบุตรเสมือนทรัพย์สินทำนอง ช้าง ม้า โค กระบือ การทำโทษบุตรจึงมีลักษณะรุนแรง ต่อมาในปี พ.ศ. 2410 แนวความคิดที่ว่าบุตรเป็นกรรมสิทธิ์ของบิดามารดาได้ผ่อนคลายลง บิดามารดาจะนำบุตรที่มีอายุเกินกว่า 15 ปี ไปขาย จะต้องได้รับความยินยอม

¹¹ พระไอยการทาส มาตรา 3 บัญญัติว่า “ถ้าพ่อแม่ขายเงิน เอาซื้อลูกเมียเข้าคนได้ในกรรมธรรมขาย ท่านว่าเป็นสิทธิ แม้เจ้าสินบอกก็มิได้บอกก็ดี แก่ตัวเรือนเบี้ยซึ่งมีชื่ออยู่ในกรรมธรรมนั้น ท่านว่าเป็นสิทธิได้ โดยกระบิลเมืองท่าน เหตุว่าเจ้าพ่อแม่ นายเงินนั้นเป็นอิสระภาพแล.

จากบุตรก่อนจึงจะขายได้ ดังปรากฏหลักฐานในพระราชบัญญัติฝัวยายเมีย ร.ศ. 86¹² ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 4 ได้มีการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายโดยอาศัยหลักความยุติธรรม ได้มีการปรับปรุงกฎหมายจารีตประเพณีเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบิดากับบุตร ได้มีการตรอนอำนาจสิทธิขาดของบิดาเป็นเพียงสิทธิของบิดาที่มีต่อบุตร แต่ในช่วงเวลานั้นยังมีการยอมรับการขายบุตรได้ จนเมื่อมีการประกาศใช้กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 กฎหมายไม่ยอมรับการซื้อขายมนุษย์หรือเอาคนมาเป็นทาส ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 269¹³ และกฎหมายห้ามการซื้อขายเด็กตามบัญญัติในมาตรา 273¹⁴ และ 274¹⁵ ดังนั้น การที่บิดามารดาจะนำบุตรของตนไปขาย ย่อมมีความผิดและต้องรับโทษทางอาญา เมื่อมีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายอาญา หลักการดังกล่าวได้นำมาบัญญัติไว้ในมาตรา 317 318 พรากเด็กอายุไม่เกิน 15 ปี ไปเสียจากบิดามารดา

เมื่อมีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ในปี พ.ศ. 2477 ได้กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรในลักษณะของการมีหน้าที่ต่อกัน เช่น บิดามารดาต้องอุปการะเลี้ยงดูบุตร และให้การศึกษาตามสมควรแก่บุตรในระหว่างที่เป็นผู้เยาว์ ตามมาตรา 1564 บิดามารดามีสิทธิกำหนดที่อยู่บุตรตามมาตรา 1567 (1) ทำโทษบุตรตามสมควรเพื่อว่ากล่าวสั่งสอนตามมาตรา 1567 (2) หรือให้บุตรทำงานตามมาตรา 1567 (3) ตามสมควรแก่ความสามารถและฐานานุรูป เป็นต้น เมื่อพิจารณาจากกฎหมายลายลักษณ์อักษรย้อนหลังไปถึง

¹² พระราชบัญญัติฝัวยายเมีย ร.ศ. 86 ได้กล่าวถึงการที่บิดามารดาขายบุตรถึงความตอนหนึ่งว่า “ถ้าพ่อแม่เอาซื้อลูกมาขาย ถ้าลูกอายุยังไม่ถึง 15 ปี แลอยู่กับพ่อแม่มันถึงไม่มีแรงใดแลค้ายอมด้วยก็เป็นอันขายได้ แต่ถ้าลูกแยกย้ายไปจากพ่อแม่ที่เป็นผู้ขายแล้วคือพ่อแม่โกรธขอร้างกัน ลูกตกไปอยู่ข้างอื่นจากผู้ขาย หรือญาติของฝ่ายอื่นจากผู้ขาย จะลอบเอาซื้อมาขายไม่ได้เป็นอันขาด.... ถ้าลูกขายก็ดี ลูกหญิงก็ดี อายุถึง 15 ปีขึ้นไปแล้ว ถ้าพ่อแม่มันจะเอามาขายต่อมันลงแรงใดยินยอมมีผู้เห็นด้วยจึงเป็นอันขาย...

¹³ กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127, มาตรา 269 ความว่า “ผู้ใดจะเอาคนลงเป็นทาสแลมันใช้อุบายอย่างหนึ่งอย่างใด คือว่ามันพาคนเข้ามาในพระราชอาณาจักรหรือพาออกไปจากอาณาจักร หรือพาเอาไปจากที่แห่งใดเพื่อจะให้ เป็นทาสก็ดี ท่านว่ามันมีความผิดต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ปีหนึ่งขึ้นไปจนถึงเจ็ดปี...”

¹⁴ กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127, มาตรา 273 ความว่า “...ผู้ใดบังอาจพาเอาเด็กอายุต่ำกว่าสิบขวบ ไปเสียจากบิดามารดา หรือจากผู้ที่มิอำนาจโดยชอบด้วยกฎหมายที่จะคุ้มครองเด็กนั้นก็ดี และผู้ใดที่รู้แล้วว่าเด็กคนถูกคนพาไปโดยทุจริตเช่นนั้น มันบังอาจซื้อหรือขายเด็กนั้น หรือรับเอาเด็กนั้นไว้โดยทุจริตก็ดี ท่านว่ามัน ผู้กระทำความผิด...”

¹⁵ กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127, มาตรา 274 ความว่า “ผู้ใดบังอาจพาเด็กอายุตั้งแต่สิบขวบขึ้นไป จนถึงสิบสี่ขวบไปเสียจากบิดามารดา หรือจากผู้ที่มิอำนาจคุ้มครองเด็กนั้นโดยชอบด้วยกฎหมายโดยเด็กมิได้เต็มใจไปด้วยมันก็ดี แลผู้ใดรู้แล้วว่าเด็กคนใดมีผู้พาไปโดยทุจริต เช่นนั้น มันบังอาจซื้อหรือขายเด็กนั้น หรือรับเอาเด็กนั้นไว้โดยเจตนาทุจริตก็ดี ท่านว่ามันมีความผิด...”

กฎหมายจารีตประเพณี จะเห็นได้ว่ารัฐพยายามที่จะเข้าไปจำกัดครอบงำอำนาจสิทธิขาดของบิดามารดาเหนือบุตรมาเป็นลำดับ แต่ร่องรอยของจารีตประเพณีเกี่ยวกับอำนาจสิทธิขาดของบิดามารดาในการปกครองบุตรยังคงเป็นวัฒนธรรมสืบทอดกันมา และฝังรากลึกอยู่ในสังคมไทย กระทั่งปัจจุบันบิดามารดาไทยยังมีความคิดว่า บุตร คือ สมบัติของตน ย่อมมีสิทธิที่จะปฏิบัติอย่างไรกับบุตรของตนก็ได้ การที่บิดามารดาทำโทษเมียนติบุตรแม้จะรุนแรงเพียงไร สังคมยังเข้าใจว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง จึงไม่มีใครเข้าไปยุ่งเกี่ยวห้ามปราม เนื่องจากจารีตประเพณีในส่วนที่ว่าด้วยความเกี่ยวพันระหว่างบิดามารดากับบุตรดังกล่าว จึงกลายเป็นปัจจัยเกื้อหนุนต่อการที่บิดามารดาใช้อำนาจทำโทษบุตรในลักษณะของการกระทำรุนแรงได้¹⁶

(2) สาเหตุทางด้านตัวบุคคลหรือบิดามารดา

- การอยู่กันใกล้ชิด ย่อมให้ออกาสแก่ผู้กระทำความผิดกระทำรุนแรงต่อกันได้ง่าย ซึ่งเป็นเรื่องของสิ่งแวดล้อมที่ให้ออกาสแก่ผู้กระทำความผิดมากเป็นพิเศษ เพราะผู้กระทำความผิดอยู่ใกล้ชิด หากคิดทำความผิดย่อมทำได้ทันที ไม่ต้องดักรู้ออกาส อย่างเช่น การข่มขืนทางเพศอาจกระทำได้ดีทันที เพราะอาจนอนอยู่ในห้องเดียวกัน การทำร้ายร่างกายก็สามารถกระทำได้ดีทันที เพราะอาศัยอยู่ในที่บริเวณเดียวกัน การหลบเลี่ยงให้พ้นภัยจึงค่อนข้างทำได้ยาก

- การอยู่กันใกล้ชิดทำให้มีปัจจัยช่วยชักจูง ให้กระทำรุนแรงต่อกัน (ความขัดเคือง ความล่อใจทางเพศ) กล่าวคือ ผู้กระทำความผิดอยู่ใกล้กับปัจจัยช่วยให้กระทำความผิด เช่น เด็กหญิงเมื่ออยู่ในบ้านย่อมไม่ระวังการแต่งกายให้มิดชิด ทั้งยังมีความสนิทสนม ทำให้ผู้ชายที่อยู่ในบ้านเกิดอารมณ์เพศต่อเด็กหญิง และเมื่อได้โอกาสเหมาะก็จะข่มขืนได้ง่าย เพราะอยู่ในสถานที่เดียวกัน

- ความใกล้ชิดทำให้ขาดความระวังตัว เนื่องจากบุคคลในครอบครัวมีความใกล้ชิด และคุ้นเคยกัน กันด้วยกัน ไปมาด้วยกัน ทำให้เกิดความไว้วางใจ จึงไม่ระวังตัวว่าจะเกิดเหตุร้ายขึ้น

- การมีบุญคุณเกื้อกูลกัน หรือความคุ้นเคยกัน ทำให้ผู้กระทำความผิดคิดว่าผู้เสียหายคงไม่เอาความ ผู้ที่มีความคิดที่จะกระทำความผิดย่อมคิดว่าตนจะมีโอกาสรอดจากการถูกลงโทษก็จะกระทำความผิดได้ง่าย หรือการอยู่ด้วยกันในครอบครัวเดียวกัน ผู้ที่จะกระทำความผิดมักคิดว่ากระทำความผิดต่อผู้ที่คุ้นเคยกัน เด็กที่ถูกกระทำทางไม่กล้าเอาความดำเนินคดี

¹⁶ วิชามหาคุณ และวัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล. เล่มเดิม. หน้า 41-44.

(3) สาเหตุทางด้านตัวเด็ก

- เด็กเจ้าอารมณ์ (Temperamental) โดยธรรมชาติของเด็กทารกมักจะมีอารมณ์ฉุนเฉียว แต่ในบางรายที่มีการแสดงออกทางอารมณ์มาก หรือมีการตอบสนองต่อการกระตุ้นภายนอกมากเกินไป หรือปล่อยให้เสียพลังได้ยากนั้น อาจจะถูกทำร้ายได้ง่าย โดยเฉพาะจากบิดามารดาที่มีอายุน้อย หรือบิดามารดาที่ไม่ต้องการเด็กมาก่อนแล้ว หรือบิดามารดาที่ควบคุมโทษของตนเองไม่ค่อยได้ ตลอดจนบิดามารดาที่มีความเครียดกดดันสูง

- เด็กที่เกิดมาพิการตั้งแต่แรก ข่อมกระทบกระเทือนต่อความรู้สึกของบิดามารดาบ้าง โดยเฉพาะในรายที่บิดามารดาไม่ได้รับไม่ต้องการบุตรอย่างแท้จริง ก็มักจะปฏิเสธเด็กทำให้เกิดการทำร้ายและการทอดทิ้งจึงเกิดได้ง่าย เด็กบางคนความพิการไม่ปรากฏอย่างชัดเจน แต่มีสภาพอ่อนแอไม่สมวุฒิภาวะหรือปัญญาอ่อน เหล่านี้ล้วนเป็นเป้าหมายการกระทำรุนแรงได้ทั้งสิ้น เพราะว่าเด็กพวกนี้ต้องการการดูแลเป็นพิเศษ ความยุ่งยากลำบากนี้ทำให้บิดามารดาส่วนใหญ่ปฏิเสธเด็ก

- เด็กโตที่มีปัญหาพฤติกรรม เช่น เด็กที่อยู่ไม่สุข เด็กที่มีพฤติกรรมก้าวร้าว ลักขโมย หนีโรงเรียน หนีบ้าน และมีการกระทำทางเพศ โดยพบว่าบิดามารดามีส่วนอย่างยิ่งในการทำให้เด็กมีพฤติกรรมดังกล่าว

(4) สาเหตุทางด้านครอบครัว

- การตกเป็นแพะรับบาป (Scapegoating) เด็กอาจจะกลายเป็นจุดศูนย์กลางของความก้าวร้าว และความโกรธแค้นที่สมาชิกในครอบครัวมีความขัดแย้งกันอยู่ กลุ่มสมรสที่มีการทะเลาะวิวาทกันมักจะดึงเด็กเข้าไปพัวพันด้วย และขอบเขตของการวิวาทมักจะไม่ชัดเจน ทำให้ความเป็นปฏิปักษ์กันระหว่างคู่สมรสโยนมาที่เด็กในลักษณะการถูกกระทำรุนแรง ในหลายครอบครัว บิดามารดาจะขัดความขัดแย้งระหว่างกันโดยหันไปโจมตีที่ปัญหาของเด็ก

- ครอบครัวที่มีพ่อเลี้ยงหรือแม่เลี้ยง ข้อมูลจากการวิจัยพบว่าพ่อเลี้ยงแม่เลี้ยง หรือผู้ที่อยู่ด้วยกับคู่สมรสซึ่งเป็นผู้ที่ไม่ใช่บิดาหรือมารดาเด็กโดยตรง มักจะทำร้ายเด็กมากกว่าผู้ที่เป็บบิดามารดาตามธรรมชาติ เพราะว่าพ่อเลี้ยงหรือแม่เลี้ยงไม่มีใครมีความสัมพันธ์กับเด็กเท่าบิดามารดาที่แท้จริง

- กรณีที่มีบิดาหรือมารดาเพียงคนเดียว เด็กนั้นมักถูกกระทำรุนแรงหรือถูกปล่อยปละละเลย ทั้งนี้บิดาหรือมารดาที่เหลืออยู่จะต้องพยายามจัดการงานราวกับเป็นทั้งบิดาและมารดาในคนๆ เดียวกัน ซึ่งมักจะทำได้ไม่สำเร็จ ถ้าหากในเรื่องการเลี้ยงดูเด็กขาดตกบกพร่องไปก็จะเข้าข่ายการปล่อยปละละเลยเด็ก นอกจากนั้นการที่อยู่ลำพังเพียงคนเดียวแต่ต้องดูแลเด็ก วิธีการ

ลงโทษจึงจำเป็นต้องได้ผล บิดามารดาจึงมักใช้การเขียนตีสุนแรงต่อเด็กเพื่อควบคุมให้เด็กอยู่กับที่ได้ตามต้องการโดยเร็ว

- บิดามารดาที่เป็นวัยรุ่น (Adolescent Parents) มารดาที่มีบุตรในช่วงอายุยังอยู่ในช่วงวัยรุ่น ที่เห็นมักมีปัญหาในการพัฒนาการทั้งตัวมารดาเองและบุตรด้วย และยังจะมีปัญหามากขึ้น ถ้ามารดาวัยรุ่นนั้นต้องอยู่เพียงคนเดียวเมื่ออีกฝ่ายทอดทิ้งไป เนื่องจากลักษณะเฉพาะของเด็กวัยรุ่น คือ ความรับผิดชอบต่ำและความหุนหันพลันแล่น ซึ่งจะเป็นผลเสียสำหรับคนที่อยู่ในฐานะเป็นบิดามารดา ดังนั้น บิดามารดาที่อยู่ในช่วงวัยรุ่นจึงมีความเสี่ยงสูงในการทำร้ายหรือละเลยเด็ก ยิ่งไปกว่านั้นเด็กวัยรุ่นหลายคนยอมตั้งครภักดิ์ เนื่องจากว่าในวัยเด็กพวกเขาไม่ได้รับความรักอย่างพอเพียงจากแรงจูงใจนี้เองทำให้บิดามารดาวัยรุ่นไม่สนใจกับความต้องการของเด็กทารก แต่สนใจเฉพาะความต้องการของตนเองเท่านั้น และยังหนักขึ้นด้วยเงื่อนไขนี้จะนำไปสู่การกระทำรุนแรงหรือมีฉันทันทีปล่อยปละละเลยเด็ก

- ครอบครัวเดี่ยว (Nuclear Family) คือ ครอบครัวที่จะประกอบด้วย บิดามารดาและบุตร ซึ่งเป็นครอบครัวขนาดเล็กตามสภาพความเจริญของสังคม ความผูกพันระหว่างสมาชิกของครอบครัวเริ่มห่างเหินจากกันโดยอิทธิพลความเจริญของสังคม ในสังคมตะวันตกครอบครัวเดี่ยวเป็นสิ่งที่พบโดยทั่วไป ซึ่งเหมือนกับครอบครัวไทยสมัยใหม่ที่มีวิวัฒนาการออกไปเป็นครอบครัวเดี่ยว การเป็นครอบครัวเดี่ยวทำให้มีความกดดันต่อการเผชิญปัญหาเศรษฐกิจตามลำพัง และเด็กอาจจะเป็นที่รองรับอารมณ์ของบิดามารดาได้ง่าย ถ้าเด็กมีส่วนเป็นปัญหาด้วยแล้วโอกาสที่จะถูกตีถูกกระทำรุนแรงยิ่งมีมาก และเมื่อเพื่อนบ้านพบเห็นบิดามารดาอาจจะอ้างว่าเป็นการอบรมสั่งสอนบุตร ซึ่งในครอบครัวขยายเด็กจะมีที่รองรับหลบความรุนแรงได้ เนื่องจากเด็กอาจจะวิ่งไปหลบที่ตาข่าย ปู่ย่า หรือมีฉันทันทีญาติผู้ใหญ่ก็จะขอร้องให้บิดามารดาลดการใช้ความรุนแรงต่อบุตรลงได้

- ครอบครัวขยาย (Extended Family) คือ ครอบครัวที่จะประกอบด้วย บิดามารดา บุตร ปู่ย่า ตายาย ลุงป้า น้า และอา มีความผูกพันกันทางสายโลหิตมาก ทุกคนในครอบครัวให้ความรักใคร่ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีความเคารพเชื่อฟังตามลำดับอาวุโส ในอดีตที่ผ่านมารอบครัวขยายเป็นแหล่งที่ให้การสนับสนุนด้านอารมณ์จิตใจ ให้การเรียนรู้ในทักษะการเลี้ยงดูเด็ก และเป็นแหล่งเศรษฐกิจยามคับขัน ปัญหาเกิดขึ้นเมื่อสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวขยายตึงเครียดลง ในครอบครัวที่มีการกระทำรุนแรงเด็ก พบว่า มีประวัติการปรับตัวไม่ได้ระหว่างคนรุ่นก่อนๆ บางครั้งพบว่า ญาติๆ มักจะเข้าไปยุ่งวิพากษ์วิจารณ์หรือแสดงความรังเกียจคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่ง สิ่งเหล่านี้ทำให้คนที่เป็บบิดามารดาเพิ่มความกดดันมากขึ้น จึงอาจพบการกระทำรุนแรงเด็กในครอบครัวขยายที่มีปัญหาขัดแย้งภายในครอบครัวได้

(5) สาเหตุจากความสับสนในโครงสร้างในทางสังคม

สิ่งแวดล้อมทางสังคมนับว่ามีอิทธิพลสำคัญต่อพฤติกรรมมนุษย์ เช่น สภาพเศรษฐกิจที่ตกต่ำ ภาวะการตกงาน ความแตกต่างในเรื่องวัฒนธรรม ตลอดจนความแออัดในชุมชนใหญ่ มีผลทำให้ความกดดันหรือตึงเครียดมาก¹⁷

กล่าวโดยสรุป สาเหตุการกระทำรุนแรงในครอบครัวมีหลายประการร่วมกัน ทั้งที่เป็นปัญหาส่วนบุคคล ปัญหาครอบครัว ปัญหาสังคม ความเชื่อ ค่านิยม และวัฒนธรรม เป็นปัจจัยพื้นฐานที่มีผลต่อการกระทำรุนแรงในครอบครัวทั้งสิ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งค่านิยมในเรื่องความแตกต่างของสถานภาพ และบทบาทหญิงชายซึ่งสังคมที่ผู้ชายมีสถานภาพและอำนาจเหนือหญิง สังคมที่มีการใช้อำนาจและความรุนแรงมิให้พบเห็นอยู่เสมอ สังคมที่มองว่าเรื่องในครอบครัวเป็นเรื่องส่วนตัว สังคมลักษณะดังกล่าวมีโอกาสที่จะเกิดความรุนแรงในครอบครัวได้มาก ครอบครัวที่อยู่อย่างโดดเดี่ยวอย่างที่เป็นอยู่ส่วนใหญ่ในสังคมปัจจุบัน ครอบครัวที่ขาดการดูแลและสนับสนุนจากสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องกฎหมายและบทบาทชุมชนเมื่อเกิดความรุนแรงในครอบครัวแล้วผู้กระทำผิดมักไม่ได้รับโทษใดๆ ทำให้ได้ใจ กระทำรุนแรงซ้ำอีก ผู้ถูกกระทำซึ่งมีสถานภาพและอำนาจด้อยกว่าขาดที่พึ่ง และไม่กล้าร้องเรียนหรือขอความช่วยเหลือจากใคร จึงทำให้ไม่สามารถยุติปัญหาความรุนแรงได้อย่างสันติ สังคมที่มีอบายมุขและสิ่งเสพติดต่างๆ อยู่ทั่วไป ผู้คนจะหลงใหลใฝ่ใฝ่อบายมุขและสิ่งเสพติดจนขาดความรับผิดชอบ ขาดการควบคุมตนเอง ล้วนแล้วแต่เป็นสาเหตุที่ก่อให้เกิดความรุนแรงในครอบครัวได้มาก

2.2.3 ลักษณะการกระทำรุนแรงต่อเด็ก

จากการศึกษาของ Dr. Barton D. Schitt และ Bahari ได้แยกลักษณะการกระทำรุนแรงต่อเด็ก ออกเป็น 5 กรณี¹⁸ คือ

- 1) การกระทำรุนแรงตามร่างกาย (Physical Abuse) เป็นการทำให้เกิดร่องรอยฟกช้ำดำเขียว รอยแตกของผิวหนัง หรือบวมพองของผิวหนัง เป็นต้น
- 2) การกระทำรุนแรงต่อจิตใจ (Verbal Assault) เป็นการแสดงออกด้วยวาจาหรือกิริยาท่าทาง เช่น การดูต่ำ ขู่ตะคอก

¹⁷ กิติพัฒน์ นนทปัทมคุลย์. (2528). ปัญหาการทารุณกรรมและปล่อยปละละเลยเด็ก: แนวความคิดและความตระหนักต่อปัญหาของนักวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง. หน้า 83-85.

¹⁸ Department of Justice. (1982). *Child Abuse Prevention*. p. 33.

3) การไม่ยอมรับหรือให้ความสนใจแก่เด็ก (Emotional Deprivation) คือ การที่พ่อแม่หรือผู้ปกครองไม่สนใจในความเป็นอยู่ของเด็ก ไม่ให้ความรักความอบอุ่น ไม่เป็นที่พึ่งทางใจ ไม่ให้สิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิตรวมถึงความปลอดภัยแก่เด็ก

4) การทอดทิ้ง (Physical Neglect) หมายถึง การที่พ่อแม่ ผู้ปกครองไม่เอาใจใส่ ปล่อยปละละเลย หรือการกักขังบริเวณต่อเด็ก

5) การกระทำละเมิดสิทธิทางเพศ (Sexual Abuse) หมายถึง การที่เด็กถูกกระทำทางเพศจากบุคคลในครอบครัว เช่น พ่อแม่ ญาติพี่น้อง หรือผู้ใกล้ชิด

2.2.4 ผลของการถูกทารุณกรรม

การใช้ความรุนแรงต่อเด็กย่อมส่งผลกระทบในหลายด้านไปพร้อมๆ กัน ทั้งนี้ สามารถแยกพิจารณาที่สำคัญออกเป็น 4 กรณี ดังต่อไปนี้

1) ผลทางด้านร่างกาย เด็กที่ถูกทารุณกรรมจากคนในครอบครัว พบว่ามีอาการบาดเจ็บร่างกายไม่ว่าจะเป็นแผลเล็กๆ น้อยๆ บาดแผลที่มีการอักเสบติดเชื้อ การถูกทารุณกรรมจนถึงกับสลบ ได้รับบาดเจ็บสาหัสจนต้องรับการรักษาที่โรงพยาบาล ร่างกายพิการ หรือแม้แต่ถึงขั้นเสียชีวิต

2) ผลทางด้านอารมณ์และจิตใจ ซึ่งมีผลต่อการพัฒนาการตามช่วงวัยของเด็ก ในช่วงอายุขวบปีแรก เด็กจะมีปัญหาทางด้านอารมณ์ มีอาการซึม เศษเมเย ขาดความสนใจ สิ่งแวดล้อม ไม่มีการสื่อสารกับคนอื่น ๆ ขาดพัฒนาการด้านความผูกพัน และความสัมพันธ์กับคนในครอบครัวและคนอื่น ๆ ขาดพัฒนาการด้านความผูกพันและความสัมพันธ์กับคนในครอบครัวและคนอื่น ๆ ในช่วงอายุ 2 ปี เด็กจะเกิดความรู้สึกคับข้องใจ อารมณ์หงุดหงิดง่าย งอแง มีอารมณ์โกรธเกิดขึ้นได้ง่าย และไม่ค่อยเชื่อฟังคำสั่ง ในช่วงอายุ 4 ปี เด็กจะเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเองต่ำ ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ขาดความกล้าในการแสดงออก มีปัญหาในการปรับตัวและปัญหาในการควบคุมอารมณ์ ในช่วงอายุ 6-12 ปี จะเริ่มมีปัญหาด้านการเรียน ไม่สนใจการเรียน รู้สึกว่าตนเองไม่มีคุณค่า อึดอัดโน้มน้ำใจ คิดว่าตนเองมีปมด้อย ไม่ค่อยเข้าร่วมกลุ่มหรือทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกับเพื่อน รวมทั้งอาจมีพฤติกรรมลักษณะต่อต้านก้าวร้าวในบางรายอาจมีลักษณะซึมเศร้า ในช่วงเข้าสู่วัยรุ่นอาจจะกลายเป็นเด็กวัยรุ่นที่มีพฤติกรรมก้าวร้าว ต่อต้านสังคม ไม่ยอมรับ ซึ่งจากรายงานการศึกษาวิจัยส่วนใหญ่ พบว่าวัยรุ่นที่กระทำผิดทางกฎหมายมักมีประวัติว่าได้รับการเลี้ยงดู การลงโทษทางกายสูง

3) **ผลทางด้านการเรียนรู้** เด็กที่เติบโตจากครอบครัวที่มีการทารุณกรรมเด็ก จะมีผลต่อความสามารถในการเรียนรู้ ทักษะทางความคิดและจินตนาการ รวมทั้งความเข้าใจของเด็กอย่างมาก จากการที่เด็กไม่ได้รับการตอบสนองตามความต้องการทั้งด้านความรัก การดูแลเอาใจใส่ รวมถึงการเลี้ยงดูแบบไม่คงเส้นคงวาของพ่อแม่ ทำให้เด็กมีบุคลิกภาพแบบไม่เชื่อมั่นในความสามารถของตนเองที่มีอยู่ หรือกลายเป็นเด็กที่มีบุคลิกภาพค่อนข้างก้าวร้าว นอกจากนี้ จากงานศึกษาวิจัยพบว่า คนที่ถูกทารุณกรรมในวัยเด็กจะกลายเป็นบิดามารดาที่ข่มเหงบุตรของตนเองด้วย และเด็กที่ถูกข่มเหงรังแก จะกลับกลายเป็นผู้ข่มเหงรังแกบิดามารดาของตนเองต่อไปในที่สุด ดังนั้นจากการที่ได้รับการเลี้ยงดูที่มีการทารุณกรรมในวันเด็ก เมื่อเติบโตขึ้น การหาทางออกเมื่อเผชิญภาวะที่ก่อให้เกิดการตึงเครียด ก็เป็นการใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหาทำให้เกิดลักษณะของกระบวนการส่งผ่านของวัฏจักรของการทารุณกรรม จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งอย่างไม่มีสิ้นสุด

4) **การสูญเสียทางเศรษฐกิจ (Economic lost)** การก่อหรือการใช้ความรุนแรงต่อเด็กในครอบครัวย่อมจะเกิดความเสียหาย ดังต่อไปนี้

- (1) ค่าใช้จ่ายโดยตรง ได้แก่ ค่ารักษาพยาบาล ค่าใช้จ่ายในกิจการตำรวจ ค่าใช้จ่ายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ค่าที่พักฉุกเฉินหรือชั่วคราว
- (2) ค่าใช้จ่าย ค่าเสียหายที่ไม่อาจคำนวณเป็นตัวเงินได้ เช่น ความผิดปกติของร่างกายและจิตใจ

2.2.5 ผลกระทบของการกระทำรุนแรงในครอบครัว

ผลกระทบของการกระทำรุนแรงต่อเด็กในครอบครัว มีได้ทั้งต่อเด็กที่ถูกกระทำรุนแรงโดยตรง ต่อครอบครัว และต่อสังคมโดยรวม แยกพิจารณาได้ดังนี้

1) ผลต่อเด็กที่ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัว

- ผลของการกระทำรุนแรงทางร่างกาย ตามร่างกายพบบาดแผลลักษณะเป็นบาดแผลที่เกิดจากการตั้งใจกระทำมิใช่อุบัติเหตุ เช่น พบรอยฟกช้ำดำเขียวระยะต่างๆ ตามบริเวณต่างๆ ของร่างกาย รอยไหม้แปลกๆ จากสิ่งต่างๆ เช่น จากบุหรี่ จากเตารีดนาบ จากน้ำร้อนลวกมือ-เท้า รอยแผลเป็นทั้งเก่าและใหม่ตามผิวหนังทั่วไป กระดูกหักที่ปรากฏในหลายที่ หรือหักในลักษณะบิด ฟันหัก ปากแตก ริมฝีปากฉีกขาด อวัยวะภายในชำรุดฉีกขาด เลือกลงในช่องท้อง หรือในกะโหลกศีรษะ เด็กเติบโตไม่สมอายุ ขาดสารอาหาร ฯลฯ

จะเห็นได้ว่าพฤติกรรมของเด็กที่ถูกกระทำดังกล่าว จะแสดงอาการผวาหวาดกลัว เมื่อพ่อแม่หรือผู้ใหญ่เข้ามาใกล้หรือสัมผัสตัวเด็ก เกิดพฤติกรรมถดถอย เช่น ปัสสาวะรดที่นอน พัฒนาการทางภาษาช้า บางรายแสดงพฤติกรรมก้าวร้าว เป็นอันตราย รังแกและทำร้ายคนอื่น โดยเฉพาะคนที่อ่อนแอกว่าหรือสัตว์ บางรายทำร้ายตนเอง มีปัญหาการเรียน และการสัมพันธ์กับผู้อื่น สมาธิสั้น เรียนไม่ดี ไม่อยากกลับบ้าน หนีจากบ้าน ฯลฯ

- ผลของการถูกระทำรุนแรงทางจิตใจ โดยมากเป็นการถูกทอดทิ้ง ไม่ดูแล ผลทางร่างกายที่พบบ่อย คือ เด็กเติบโตไม่ดี ร่างกายเสื่อผืนผากปรก ลักษณะขาดอาหารและหิวอยู่เสมอ อ่อนเพลีย มีรอยฟกช้ำดำเขียว และแผลเป็นทั้งเก่าและใหม่ทั่วไปตามร่างกาย ฟันผุ ปากสากปรก เจ็บป่วยบ่อยและไม่ได้ได้รับการรักษา จะเห็นได้ว่าเด็กกลุ่มนี้จะมีสติที่ต่ำกว่าตนเองไว้ค่า ซึมเศร้า หงุดหงิด แยกตัว ขาดโรงเรียนบ่อย เรียนไม่ดี การกิน การนอน การพูด มีปัญหาโดยเฉพาะในเด็กเล็กมีพฤติกรรมผิดปกติ เช่น ชอบกัดเล็บ โยกตัว เกาะเสกึดแผล คือ รื่น ชอบทำลาย ปัสสาวะรดที่นอน อุจจาระรด ฯลฯ เด็กโตใช้สารเสพติด ประพฤติเป็นอันตราย หนีออกจากบ้าน

- ผลของการถูกล่วงเกินทางเพศ อาการผิดปกติจะมีมากขึ้นขึ้นอยู่กับอายุเด็ก และระยะเวลาการเกิดเหตุ บางรายอาจไม่พบอะไรผิดปกติเลย โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าเหตุเกิดมาแล้วเกิน 2-3 วัน ถ้าเหตุเพิ่งเกิดอาจพบอวัยวะเพศและ/หรือทวารหนักบวมช้ำ มีเลือดออก เติมน้ำลาย น้ำตาไหล ปัสสาวะเจ็บ กลั้นอุจจาระไม่ได้ดี ส่วนในรายที่เกิดซ้ำซากอาจตั้งคร่ำครวญเป็นกามโรค ติดเชื้อทางเดินปัสสาวะและระบบสืบพันธุ์บ่อย เจ็บคอเรื้อรังที่อธิบายไม่ได้ ร่างกายซูบผอมเพราะเบื่ออาหาร

เด็กในกรณีนี้จะมีสภาพจิตใจคล้ายการถูกระทำรุนแรงทางกาย แต่รุนแรงกว่า เพราะเด็กจะรู้สึกว่าถูกหักหลังโดยคนที่เด็กรัก นับถือ และไว้วางใจ ทำให้เกิดความไม่ไว้วางใจผู้ใหญ่อื่นๆ ไปด้วย มีอาการกลัว วิดก ซึมเศร้า รู้สึกผิดและอับอาย บางรายมีอาการโกรธและเป็นปฏิกิริยา ตื่นกลัวอย่างไม่สมเหตุผล เบื่ออาหาร นอนไม่หลับ ฝันร้าย พฤติกรรมถดถอย พฤติกรรมทำร้ายหรือต้องการทำร้ายตนเอง เด็กที่ถูกล่วงเกินทางเพศหลายคนรู้สึกว่าตัวเองถูกทำลาย และไม่มีค่าอีกต่อไป มีปัญหาการเรียน บางรายหนีออกจากบ้านซึ่งพบได้บ่อยในเด็กโตหรือวัยรุ่น เพื่อหนีจากปัญหา เด็กที่ถูกล่วงเกินทางเพศบางรายแสดงพฤติกรรมทางเพศที่ไม่เหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กชายจะพยายามทำกับเด็กคนอื่นอย่างที่ตนถูกระทำ และมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องเพศเกินอายุ

2) ผลต่อครอบครัว

ครอบครัวที่มีการกระทำรุนแรงจะไม่สามารถทำหน้าที่ครอบครัวได้ เพราะสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกครอบครัวถูกทำลาย บุคคลที่เป็นหัวหน้าเป็นหลักของครอบครัว คือ พ่อแม่ไม่สามารถทำหน้าที่ของตนได้ ครอบครัวไม่สงบสุข เห็นห่าง ขาดความรักความสามัคคีและความไว้วางใจซึ่งกันและกัน แตกร้าว ฯลฯ ครอบครัวลักษณะนี้จะไม่สามารถดำเนินอยู่อย่างปกติในสังคมได้ ในที่สุดก็จะแตกสลาย เด็กที่มีปัญหาถูกกระทำรุนแรงส่วนใหญ่จะหนีออกจากบ้าน

3) ผลต่อสังคม

ผลเสียหายจากปัญหาการกระทำรุนแรงต่อเด็กโดยบุคคลในครอบครัวนี้มีผลกระทบต่อสวัสดิภาพและเศรษฐกิจของสังคมในวงกว้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาคุณภาพประชากรในประเทศไทย เพราะว่าเด็กที่ถูกกระทำรุนแรงจะมีระดับสติปัญญาต่ำกว่าปกติ และมีศักยภาพในการเรียนรู้ต่ำมาก¹⁹ ทั้งยังเป็นปัญหาเรื้อรัง ถ่ายทอดถึงคนรุ่นหลังได้อีก จึงเป็นความสำคัญอย่างยิ่งที่สังคมต้องเข้าใจปัญหาอย่างชัดเจน ตระหนักถึงความรุนแรงและพร้อมใจกันทุกฝ่าย เพื่อดูแลป้องกันมิให้ปัญหาเกิดมากขึ้นในอนาคต การทะเลาะเบาะแว้ง คำทอ ทูตักกันในครอบครัว รบกวนเพื่อนบ้าน และความสงบสุขของชุมชน ผลต่อเศรษฐกิจก็ประมาณค่ามิได้ ถ้ารวมค่าใช้จ่ายทั้งหมดในการแก้ปัญหานี้รวมการสูญเสียด้านผลิตผลต่างๆ ที่อาจจะเกิดจากผู้กระทำรุนแรงและผู้ถูกกระทำรุนแรง ปัญหาเด็กเร่ร่อนเกิดจากครอบครัวแตกแยกเป็นต้นเหตุสำคัญ เด็กเร่ร่อนนอกจากจะเป็นภาพลักษณ์ไม่ดีของสังคมและประเทศชาติแล้ว เด็กเหล่านี้แทนที่จะศึกษาเล่าเรียน ทำหน้าที่การงานเป็นกำลังพัฒนาประเทศชาติกลับเป็นผู้สร้างปัญหาสังคมมากมายทั้งต่อตนเองและเพื่อนร่วมสังคม รัฐต้องสูญเสียทรัพยากรบุคคลและค่าใช้จ่ายมากมายเพื่อแก้ปัญหานี้

2.2.6 รูปแบบของการป้องกันการกระทำรุนแรง

การป้องกันการกระทำรุนแรง สามารถแบ่งตามกลุ่มเป้าหมายได้เป็น 3 ระดับ คือ

1) การป้องกันระดับปฐมภูมิ (Primary Prevention) การจัดกิจกรรมการป้องกันระดับปฐมภูมินั้น มีกลุ่มเป้าหมาย คือ ประชาชนทั่วไป ผู้ให้บริการเกี่ยวกับการดูแลเด็ก กลุ่มบุคคลที่มีอำนาจในการแก้ปัญหาคือการกระทำรุนแรงเด็ก การจัดกิจกรรมการป้องกันในระดับปฐมภูมินั้น

¹⁹ Mashall, D Pamela and Norgard E. Katherine. (1983). **Child Abuse and Neglect: Sharing Responsibility**. p. 103.

มีวัตถุประสงค์เพื่อยับยั้งไม่ให้เกิดการกระทำรุนแรงเด็ก ตัวอย่างกิจกรรมการป้องกันระดับปฐมภูมิ²⁰ ได้แก่

- การประชาสัมพันธ์ทางวิทยุและโทรทัศน์ เพื่อส่งเสริมให้บิดามารดาหรือผู้ดูแลเด็ก ไม่ใช้ความรุนแรงในการฝึกวินัยเด็ก
- การให้ความรู้แก่บิดามารดาหรือผู้ดูแลเด็ก เพื่อทำให้เกิดการคาดหวังกที่เหมาะสมตามวัยของเด็ก
- การฝึกทักษะให้แก่เด็กในการป้องกันตนเอง
- โครงการปลูกจิตสำนึกประชาชน โดยให้รายละเอียดหน่วยงานที่รับแจ้งเหตุ รวมทั้งวิธีปฏิบัติเมื่อสงสัยว่ามีการกระทำรุนแรงเด็กเกิดขึ้น
- โครงการการเยี่ยมบ้าน

ในสหรัฐอเมริกา มีการจัดกิจกรรมป้องกันการกระทำรุนแรงเด็กระดับปฐมภูมิ ในช่วงเดือนเมษายนของทุกปี ซึ่งถือเป็นเดือนแห่งการณรงค์ป้องกันการกระทำรุนแรงเด็ก

2) การป้องกันระดับทุติยภูมิ (Secondary Prevention) การจัดกิจกรรมการป้องกันระดับทุติยภูมินั้น มีกลุ่มเป้าหมาย คือ กลุ่มประชาชนที่เสี่ยงต่อการเกิดการกระทำรุนแรง โดยมีสมาชิกในครอบครัวเคยถูกกระทำรุนแรงแล้ว นอกจากนี้ปัจจัยเสี่ยงเหล่านี้ ได้แก่ ความยากจน การติดสารเสพติด บิดามารดามีอายุน้อย บิดามารดาที่เคยถูกกระทำรุนแรงในวัยเด็ก ครอบครัวที่มีเพียงบิดาหรือมารดา (Single Parents) ความบกพร่องในพัฒนาการของเด็ก ความรุนแรงในสื่อ การยอมรับการตีกระเบียบวินัยโดยการทำโทษที่รุนแรง เป็นต้น สิ่งต่างๆ เหล่านี้ มีส่วนสัมพันธ์กับการเกิดการกระทำรุนแรงเด็ก กิจกรรมที่จัดขึ้นมุ่งเน้นที่จะกำจัดปัจจัยที่จะทำให้บุคคลเกิดความเสี่ยงต่อการกระทำรุนแรงเด็ก

ตัวอย่างกิจกรรมการป้องกันระดับทุติยภูมิ ได้แก่

- โครงการการให้ความรู้แก่ผู้ปกครอง ซึ่งจัดขึ้นในโรงเรียนมัธยมสำหรับมารดาที่เป็นวัยรุ่น
- โครงการการบำบัดสารเสพติดแก่มารดาและครอบครัวที่มีบุตรเล็กๆ
- การดูแลครอบครัวที่มีบุตรที่ต้องการความช่วยเหลือเป็นพิเศษ

²⁰ Bethea L. (1999). *Primary Prevention of Child Abuse*. pp. 1577-1585.

3) การป้องกันระดับตติยภูมิ (Tertiary Prevention) การจัดกิจกรรมการป้องกันระดับตติยภูมินั้น มีกลุ่มเป้าหมาย คือ กลุ่มคนหรือครอบครัวที่ได้มีการกระทำรุนแรงต่อเด็กแล้ว โดยวัตถุประสงค์ของกิจกรรม คือ เพื่อพยายามที่จะให้บิดามารดาหรือผู้ดูแลเด็กหยุดหรือไม่กระทำรุนแรงเด็กซ้ำอีก และลดผลกระทบในทางลบที่เกิดจากการกระทำรุนแรงเด็ก

ตัวอย่างกิจกรรมการป้องกันระดับตติยภูมิ²¹ ได้แก่

- โครงการสานสัมพันธ์ครอบครัว โดยมีผู้ให้คำปรึกษาทางสุขภาพจิต เปิดบริการตลอด 24 ชั่วโมง

- โครงการการให้คำปรึกษาแนะแนวแก่บิดามารดา ในการสร้างครอบครัวที่ไม่มีการกระทำรุนแรง และเป็นครอบครัวที่มีความมั่นคงทางจิตใจ โดยการแสดงบทบาทสมมติ (Role Model) และการให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือครอบครัวที่อยู่ในภาวะฉุกเฉิน

- บริการทางสุขภาพจิตสำหรับเด็กและครอบครัวที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำรุนแรง เพื่อที่จะปรับปรุงการสื่อสารและบทบาทหน้าที่ของครอบครัวให้ดีขึ้น

จากการศึกษาวิจัยของ Matejcek²² (1995) ผู้ศึกษาเห็นว่า เพื่อไม่ให้ปัญหาการกระทำรุนแรงเด็กเกิดขึ้นในสังคมอีก การป้องกันนั้นควรเน้นที่การป้องกันระดับปฐมภูมิ ซึ่งเป็นการป้องกันที่ต้นเหตุ แต่อย่างไรก็ตาม เนื่องจากว่าการป้องกันโดยทั่วไปมักเป็นการป้องกันระดับทุติยภูมิ หรือตติยภูมิ ซึ่งอาจไม่ใช่เป็นการป้องกันที่มีประสิทธิภาพเพียงพอ และกิจกรรมการป้องกันบางอย่างเป็นการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ หลังจากที่เกิดเหตุการณ์ได้เกิดขึ้นแล้ว

Paisley²³ (1995) แนะนำว่า การป้องกันการกระทำรุนแรงเด็กควรเป็นโครงการที่จัดขึ้นทั่วประเทศ มีจุดประสงค์เพื่อเสริมสร้างการติดต่อสื่อสาร การเชื่อมโยงทางอารมณ์ และความผูกพันระหว่างบิดามารดาและบุตร เพื่อเพิ่มทักษะการเป็นบิดามารดา เพื่อให้บริการสังคมสงเคราะห์ที่เหมาะสม เช่น บริการสุขภาพและสวัสดิการสังคม และเพื่อเพิ่มความรู้ของบิดามารดาเกี่ยวกับการดูแลบุตร

²¹ Blumenthal I. (1994). *Child Abuse: A Handbook for Health Care Practitioners*.

²² Matejcek Z. (1995). *Prevention of Child Abuse*. pp. 339-341.

²³ Meares PA. (1995). *Social work with children and adolescents*.

2.2.7 เป้าหมายและกิจกรรมในการป้องกันการกระทำรุนแรงระดับปฐมภูมิ

2.2.7.1 เป้าหมายในการป้องกันการกระทำรุนแรงระดับปฐมภูมิ

จากการศึกษาวิจัยของ Dr. Ray Helfer²⁴ (1997) กล่าวว่า ปัญหาการกระทำรุนแรงเด็กเป็นปัญหาที่มีความซับซ้อน และเกิดขึ้นจากสาเหตุหลายประการ ดังนั้น การป้องกันไม่ให้เกิดการกระทำรุนแรงเด็ก จึงควรกระทำในหลายรูปแบบเพื่อช่วยให้บิดามารดา และครอบครัวทำหน้าที่ได้สมบูรณ์ที่สุด ไม่ว่าจะใช้กลวิธีในการป้องกันการกระทำรุนแรงเด็ก รูปแบบใดก็ตาม ควรคำนึงถึงเป้าหมายดังต่อไปนี้

- 1) เพื่อเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจของบิดามารดา ในเรื่องพัฒนาการของเด็กและทักษะในการเป็นบิดามารดา
- 2) เพื่อเพิ่มการสื่อสาร การเชื่อมโยงทางอารมณ์ รวมทั้งความผูกพันระหว่างบิดามารดาและบุตร
- 3) เพื่อเพิ่มทักษะในการจัดการกับความเครียดของบิดามารดาที่เกิดจากการดูแลบุตรที่อยู่ในวัยทารกและวัยเด็ก
- 4) เพื่อเพิ่มทักษะในการจัดการกับความเครียดของบิดามารดาที่เกิดจากการดูแลบุตรที่ต้องการความช่วยเหลือเป็นพิเศษ
- 5) เพื่อเพิ่มพูนความรู้ของบิดามารดาเกี่ยวกับการดูแลบ้าน และการเลี้ยงดูบุตร
- 6) เพื่อเพิ่มการให้ความช่วยเหลือจากกลุ่มเพื่อน และลดการแยกตัวจากสังคมของครอบครัว
- 7) เพื่อเพิ่มบริการทางสุขภาพและทางสังคมที่เข้าถึงได้ง่าย รวมทั้งบริการการบำบัดรักษาการติดยาเสพติดสำหรับสมาชิกทุกคนในครอบครัว
- 8) เพื่อส่งเสริมให้บิดามารดามุ่งงานทำ มีที่อยู่อาศัย ตลอดจนอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย
- 9) เพื่อลดผลกระทบระยะยาวของการเป็นบิดามารดาที่ไม่มีคุณภาพ

²⁴Helfer ME, Kempe RS and Krugman RD. (1997). **The battered child** (5 th ed.).

2.2.7.2 กิจกรรมการป้องกันการกระทำรุนแรงเด็กระดับปฐมภูมิ

คณะกรรมการที่ปรึกษาเกี่ยวกับการกระทำรุนแรงเด็กแห่งสหรัฐอเมริกา ได้กล่าวว่า การที่จะเผชิญกับวิกฤตการณ์ของปัญหาการกระทำรุนแรงเด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น ควรเน้นถึงการให้การดูแลชุมชนเป็นสิ่งสำคัญ นอกจากนี้กิจกรรมในการป้องกันปัญหาดังกล่าว ควรจะกระทำในทุกระดับของสังคม ได้แก่ ระดับสังคมและระดับครอบครัว ดังนี้²⁵

1) กิจกรรมการป้องกันระดับปฐมภูมิที่กระทำในระดับสังคม

การกำหนดรูปแบบการป้องกันระดับปฐมภูมินั้น ไม่เพียงคำนึงถึง แต่ปัจจัยเสี่ยงที่ทำให้เกิดปัญหาเท่านั้น แต่ควรพิจารณาถึงโครงสร้างทางสังคมด้วย ซึ่งจะทำให้รูปแบบ การป้องกันนั้นๆ มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น อาจกล่าวได้ว่า การกำหนดรูปแบบการป้องกัน ตามปัจจัยเสี่ยงที่เกิดขึ้นนั้น ไม่มีประสิทธิภาพเท่ากับรูปแบบการป้องกันที่กำหนดจากโครงสร้าง ทางสังคมโดยรวม กิจกรรมการป้องกันระดับปฐมภูมิที่กระทำในระดับสังคมที่สำคัญ มีดังต่อไปนี้

- การส่งเสริมให้คนในสังคมตระหนักถึงคุณค่าเด็ก
- การส่งเสริมให้ครอบครัวมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ เพียงพอ

ที่จะช่วยเหลือตนเองได้

- การณรงค์ให้มีการเลี้ยงดูบุตรอย่างถูกวิธี ไม่สนับสนุนให้มีการลงโทษด้วยการเฆี่ยนตีหรือวิธีการที่รุนแรงต่างๆ

- การจัดให้มีบริการทางสุขภาพที่เข้าถึงได้ง่ายและมีจำนวนเพียงพอ
- การขยายและปรับปรุงการประสานงานของบริการทางสังคมต่างๆ
- การปรับปรุงวิธีการบำบัดรักษาการติดสารเสพติดและสุรา
- การปรับปรุงวิธีการรักษาปัญหาทางจิตใจ
- การส่งเสริมให้มีบริการดูแลเด็กเพียงพอ
- การป้องกันการตั้งครรภ์โดยไม่พึงปรารถนา โดยการให้ความรู้

ด้านเพศศึกษา การวางแผนครอบครัว การทำแท้ง และการรับบุตรบุญธรรม

- การจัดทำเอกสารเผยแพร่ความรู้และวิธีป้องกันระดับปฐมภูมิ
- การประชาสัมพันธ์ และเผยแพร่ข่าวสารทางสื่อต่างๆ

²⁵ Bethea L. Op.cit.

จากรายงานการสัมมนาระดับชาติว่าด้วยการป้องกันการกระทำรุนแรงเด็ก ได้มีการลงมติว่า ควรมีรูปแบบการป้องกันระดับปฐมภูมิที่กระทำในระดับสังคมดังนี้²⁶

- การสร้างความเข้มแข็งในการติดต่อเชื่อมโยงและการช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างสถาบันครอบครัวและชุมชน

- การส่งเสริมให้บิดามารดาตระหนักถึงความสำคัญของตนต่อการเจริญเติบโตและการพัฒนาการของบุตร

- การสนับสนุนให้เห็นความสำคัญของการเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของครอบครัว

- การเพิ่มศักยภาพของบิดามารดาเพื่อให้บุตรและตนเองไปสู่การมีพัฒนาการสูงสุด

- การสร้างเครือข่ายระบบการให้ความช่วยเหลือต่างๆ ระหว่างครอบครัวและชุมชน

- การจัดสถานที่ที่เป็นศูนย์รวมระหว่างบิดามารดาและบุตรเพื่อให้ได้อยู่ร่วมกัน มีปฏิสัมพันธ์กัน ช่วยเหลือและเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

- การเพิ่มเครือข่ายการประสานงานและการผสมผสานบริการที่จำเป็นสำหรับครอบครัว

- การปลูกจิตสำนึกให้ชุมชนตระหนักถึงความสำคัญของการเป็นบิดามารดาที่มีคุณภาพ

- การจัดบริการฉุกเฉินเพื่อให้ความช่วยเหลือบิดามารดาตลอด 24 ชั่วโมง

- การช่วยเหลือให้บิดามารดาได้รับปัจจัยที่จำเป็นต่างๆ

- การจัดโครงการเยี่ยมบ้าน

- การจัดโครงการฝึกทักษะให้แก่เด็กในการป้องกันตนเอง

กิจกรรมดังกล่าวข้างต้นมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยให้บิดามารดาตระหนักถึงบทบาทการเป็นบิดามารดาของตน สิ่งสำคัญสิ่งแรกที่ต้องกระทำ คือ การช่วยเหลือให้บิดามารดาได้รับการตอบสนองต่อความต้องการขั้นพื้นฐาน ได้แก่ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ความปลอดภัย รวมทั้งยารักษาโรค หลังจากที่ความต้องการขั้นพื้นฐานของบิดามารดาได้รับการตอบสนองแล้ว บิดามารดาจึงจะสามารถตอบสนองต่อความต้องการของบุตรของตนได้

²⁶ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ. (2531). การป้องกันการทารุณและการทอดทิ้งเด็ก: เด็กที่ใช้แรงงานและเด็กที่ถูกทอดทิ้ง.

การให้การตอบสนองต่อความต้องการขั้นต่อมา คือ การค้นหาและการให้การบำบัดรักษาบิดามารดาที่มีปัญหาการติดสารเสพติดและสุรา รวมทั้งการให้คำปรึกษาแก่บิดามารดาที่มีปัญหาการทำร้ายร่างกายและจิตใจคู่สมรส ซึ่งการรักษาปัญหาทางจิตใจของบิดามารดาเป็นสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่ง ส่วนประเด็นอื่นๆ ที่ควรให้ความสนใจ คือ ปัญหาทางด้านการเงิน การมีงานทำ และปัญหาทางด้านกฎหมายต่างๆ

ส่วนการให้การตอบสนองต่อความต้องการที่สูงขึ้น คือ การให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการเวลา ทักษะการจัดสรรงบประมาณ การจัดการกับความเครียด ทักษะในการแก้ปัญหา และทักษะการเป็นบิดามารดา เช่น การจัดอบรมให้ความรู้แก่บิดามารดาเกี่ยวกับพัฒนาการ โภชนาการ ความปลอดภัย การฝึกระเบียบวินัย และพฤติกรรมของเด็ก

2.2.8 แนวคิดการฟื้นฟูสมรรถภาพทางสังคมของเด็กที่ถูกกระทำรุนแรง

การฟื้นฟูสมรรถภาพทางสังคมของเด็กที่ถูกกระทำรุนแรง หมายถึงการแก้ไขปัญหาทางอารมณ์ จิตใจ การแก้ปัญหาทางครอบครัว การปรับปรุงตนเองให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม สังคม และงานอาชีพของเขาได้ การทำให้นุคคลยอมรับสภาพของตนเป็นการสร้างความมั่นใจให้แก่บุคคลนั้นว่าตนยังมีความสามารถที่จะดำรงชีพและทำงานได้ไม่แพ้ผู้อื่น ตลอดจนถึงศักยภาพ (Potentiality) ของบุคคลมาใช้ให้มากที่สุด ซึ่งต้องอาศัยหลักการทางสังคมสงเคราะห์ จิตวิทยา ฯลฯ

วิธีการให้ความช่วยเหลือเด็กที่ถูกกระทำรุนแรง

เป็นการดำเนินการแต่ละขั้นตอน เริ่มตั้งแต่การแจ้งเรื่อง การให้ความช่วยเหลือ การให้ความคุ้มครอง การบำบัดฟื้นฟูทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และการกลับคืนสู่สังคม เพื่อให้การดำเนินงานในการคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กเป็นไปอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ ดังนั้น ทีมสหวิชาชีพจึงเป็นกลไกสำคัญในการทำงาน ซึ่งประกอบด้วยผู้ประกอบวิชาชีพหลายฝ่ายและหน่วยงานหลายแห่งที่เกี่ยวข้อง ในแต่ละขั้นตอนจะต้องมีการประสานงานกันอย่างใกล้ชิด ทำความเข้าใจเกี่ยวกับเด็กและครอบครัว เพื่อประเมินและพิจารณาร่วมกันโดยให้เด็กเข้ามามีส่วนร่วมรับรู้ขั้นตอนการดำเนินการกับตัวของเด็กเอง ประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้

1) การให้ความช่วยเหลือเบื้องต้นเมื่อได้รับแจ้งเรื่อง

2) ส่งเด็กเข้าสถานแรกรับ หรือสถานที่ปลอดภัยชั่วคราว โดยมีหลักการสำคัญ คือ เด็กต้องไม่ถูกกระทำซ้ำ หรือเกิดความเสี่ยงที่จะถูกกระทำซ้ำอีก เป็นการให้ความคุ้มครองช่วยเหลือเด็กและครอบครัวในภาวะรีบด่วนหรือในภาวะฉุกเฉิน (Emergency Center)

3) สถานคุ้มครองสวัสดิภาพแก่เด็ก (Protection Center) เป็นการดำเนินการเกี่ยวกับอำนาจปกครอง ถอนอำนาจปกครองบางส่วน หรือถอนเพียงชั่วคราว ดังนั้น ผู้ปฏิบัติงานในขั้นนี้ จึงมีนักกฎหมายร่วมอยู่ในทีมงาน

4) สถานบำบัดฟื้นฟู (Recovery and Development Center, Rehabilitation Center) เป็นขั้นตอนของการจัดกิจกรรมในการบำบัดฟื้นฟูสภาพร่างกายและจิตใจ รวมทั้งเสริมสร้างพัฒนาการให้แก่เด็ก

5) เมื่อเด็กได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพทางสังคม พร้อมทั้งจะกลับสู่ครอบครัวหรือสังคม จะต้องมีการเตรียมความพร้อมของครอบครัว โดยการบำบัดฟื้นฟูครอบครัว ช่วยเหลือสนับสนุนครอบครัว ให้คำแนะนำปรึกษา (Counseling) เพื่อเสริมสร้างทักษะในการจัดการกับปัญหา ทักษะของการเป็นพ่อแม่ ความรับผิดชอบในฐานะที่เป็นพ่อแม่ และร่วมกันแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของครอบครัว นอกจากการเตรียมความพร้อมของครอบครัวดังกล่าวแล้ว ยังต้องเตรียมชุมชนให้พร้อมเกิดเป็นเครือข่ายในการทำงานร่วมกัน สร้างระบบช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในชุมชนเพื่อการพิทักษ์และปกป้องเด็กให้ปลอดภัย และในกรณีที่เด็กไม่สามารถที่จะกลับสู่ครอบครัวได้ จะต้องจัดการหาครอบครัวทดแทนให้แก่เด็กหรือหาสถาบันที่จะดูแลเด็กต่อไปได้

2.2.9 แนวคิดการปฏิบัติต่อเด็ก

โดยปกติเมื่อกล่าวถึงสิทธิส่วนใหญ่จะนึกถึงสิทธิของผู้ใหญ่มากกว่าที่จะคิดถึงสิทธิเด็ก เนื่องจากคิดว่าเด็ก ก็คือ ผู้ที่อยู่ในความดูแลของพ่อแม่หรือผู้ปกครอง จึงไม่มีสิทธิอะไร ดังนั้นการปฏิบัติต่อเด็กจึงขึ้นอยู่กับผู้ใหญ่ที่จะให้สิทธิแก่เด็กนั้นเพียงใด ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคมมีความเกี่ยวข้องกันในเชิงสิทธิอำนาจที่บุคคลอย่างน้อยสองคนมีต่อกันซึ่งเมื่อเทียบเคียงกับองค์ประกอบ 3 ส่วน คือ เด็ก พ่อ แม่ และสังคม (รัฐ) แล้ว ทั้งสามส่วนนี้จะมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันในเชิงอำนาจหรือมีปฏิสัมพันธ์ (Reaction) และได้ตอบซึ่งกันและกัน ทำให้สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเด็น คือ

1) แนวคิดเด็กเป็นสมบัติของพ่อแม่

แนวคิดนี้เกิดจากความคิดที่ถือว่า ครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานที่สำคัญที่สุดที่จะดำรงสังคมส่วนรวมเอาไว้ได้ เพราะสังคมส่วนรวมในสมัยแรกๆ ยังไม่มีความเข้มแข็งเหมือนรัฐในสมัยปัจจุบัน เช่น เป็นชนเผ่าต่างๆ แนวคิดนี้จึงเป็นแนวคิด “กระแสหลัก” (Mainstream) ในสังคมทุกแห่งพบได้มากที่สุด และฝังตัวอยู่ในสังคมอย่างลึกซึ้ง มีมาตั้งแต่สังคมโบราณจนกระทั่งสังคมปัจจุบัน แนวคิดนี้ถือว่าเด็กเป็นสมบัติส่วนตัวของพ่อแม่ สังคมภายนอกหรือรัฐ

หรือบุคคลทั่วไปไม่เข้าแทรกแซง พ่อแม่มีสิทธิและอำนาจเหนือลูกอย่างเด็ดขาด จะปฏิบัติต่อเด็กอย่างใดเลยก็ทำได้ หรือจะลงโทษถึงขนาดสังหารชีวิตก็สามารถทำได้

2) แนวคิดเด็กเป็นสมบัติของสังคมหรือรัฐ

แนวคิดนี้ถือว่ารัฐมีความสำคัญทำให้เกิดการปฏิบัติต่อเด็กในฐานะที่เป็น “สมบัติของสังคม” (รัฐ) พ่อแม่มีสิทธิในตัวเด็คน้อยกว่าสังคม หรือไม่มีสิทธิเหนือเด็กเลย ในบางวัฒนธรรม เด็กจะไม่ถือว่าเป็นบุคคลที่สมบูรณ์ จนกว่าสังคมจะขนานนามเด็กอย่างเป็นทางการ แนวคิดนี้สามารถเห็นได้ตั้งแต่ในยุคนครรัฐของกรีก คือ รัฐสปาร์ตา ที่รัฐมีอำนาจเข้าอบรมเลี้ยงดูเด็กให้แข็งแกร่ง เพื่อที่จะเป็นนักรบของรัฐต่อไป เด็กที่อ่อนแอจะถูกปรับกำจัดทิ้งไป

3) แนวคิดเด็กมีสิทธิในฐานะปัจเจกชน

รากฐานของความคิดนี้ คือ แนวคิดปัจเจกชนนิยม (Individualism) ซึ่งให้ความสำคัญแก่บุคคลแต่ละคนว่า เป็นบุคคลหรือสิ่งซึ่งมีอยู่ได้ด้วยตนเองแยกออกได้ชัดเจนจากสิ่งอื่น สามารถดำรงอยู่ มีอยู่ (Being) โดยไม่ต้องอ้างอิงสิ่งอื่นซึ่งแนวคิดปัจเจกชนเกิดจากแนวคิดมนุษยนิยม (Humanism) ซึ่งเป็นทัศนคติที่ถือว่ามนุษย์มีศักดิ์ศรี มีค่า และมีความสามารถ ที่จะพัฒนาตนเอง โดยอาศัยเหตุผลและวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ไม่ต้องอาศัยอำนาจเหนือธรรมชาติแต่อย่างใด ทั้งแนวคิดปัจเจกนิยมและมนุษยนิยมเกิดขึ้นในสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยาการ (Renaissance) เป็นความคิดที่แยกออกจากความคิดของคริสตจักรที่ครอบงำความคิดของผู้คนตลอดสมัยยุคกลางในยุโรป

แนวคิดเด็กเป็นปัจเจกชนจึงมองเด็กในฐานะที่มีสิทธิและคุณค่าความเป็นมนุษย์เท่าเทียมบุคคลทั่วไป ดังนั้นไม่ว่าเด็กจะอยู่ในครอบครัวมีพ่อแม่ดูแล เด็กก็มีเสรีภาพและสิทธิส่วนบุคคลอยู่ในตัวด้วย สังคมหรือรัฐจึงมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของเด็กเช่นเดียวกับพ่อแม่ และทั้งเด็กและพ่อแม่ก็เป็นส่วนหนึ่งของสังคมทั้งสิ้น ซึ่งแนวคิดนี้ได้รับการยอมรับและเติบโตขึ้นอย่างเต็มที่ในสมัยปัจจุบัน เพราะแนวคิดมนุษยนิยมได้รับการยอมรับกันมากกระทั่งสหประชาชาติได้ประกาศ “ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน” และในปี พ.ศ. 2532 องค์การกองทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (Unicef) ก็ได้ประกาศใช้ “อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก” ทั้งปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิเด็กและเยาวชน และอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ได้แสดงออกถึงความคิด “เด็กมีสิทธิในฐานะปัจเจกชน” ที่ เป็นความคิดที่ได้รับการยอมรับและรับรองกันมากที่สุดในยุคปัจจุบัน²⁷

²⁷ สลิลดา สิงห์พันธุ์. (2542). การปฏิบัติของแพทย์เพื่อการคุ้มครองสิทธิเด็กที่ถูกกระทำรุนแรง. หน้า 19.

2.3 ปฎิญาสากล่าวด้วยสิทธิมนุษยชน

องค์การสหประชาชาติได้ประกาศใช้เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 2491 เพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในความเป็นอยู่ส่วนตัวของชีวิตครอบครัวที่จะไม่ถูกล่วงละเมิด โดยบัญญัติไว้ในข้อที่ 12 ว่า “บุคคลใดๆ จะถูกแทรกสอดโดยพลการในความเป็นอยู่ส่วนตัว ในครอบครัว ในเคหสถาน หรือในการสื่อสาร หรือจะถูกกลบเกล็นในเกียรติยศและชื่อเสียงไม่ได้ ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองของกฎหมายต่อการแทรกสอด หรือการกลบเกล็นดังกล่าว” และในข้อที่ 16 (3) บัญญัติว่า “ครอบครัวเป็นหน่วยธรรมชาติและหลักมูลฐานของสังคม และมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองจากสังคมและรัฐ”

เกี่ยวกับสิทธิของเด็กนั้น ได้ระบุไว้เป็นการเฉพาะในข้อ 25 (2) ว่า “มารดาและเด็กชอบที่จะได้รับการดูแลและความช่วยเหลือเป็นพิเศษ เด็กทั้งหลายไม่ว่าเป็นบุตรในหรือนอกสมรสย่อมได้รับความคุ้มครองทางสังคมเช่นเดียวกัน”

จึงอาจกล่าวได้ว่า ผู้ทรงสิทธิมนุษยชนนั้นมีใช้จำกัดเฉพาะบุคคลแต่ละบุคคลเท่านั้น กลุ่มบุคคลดังเช่น “ครอบครัว” ก็ย่อมมีสิทธิบางประการอันควรถือว่าเป็นสิทธิมนุษยชน และควรได้รับการคุ้มครองป้องกันด้วย²⁸

2.3.1 อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก

ด้วยเหตุที่ปฎิญาสากล่าวด้วยสิทธิมนุษยชนไม่มีข้อผูกพันทางกฎหมายให้รัฐทั้งหลายที่ร่วมกันแสดงมติรับรองจะต้องปฏิบัติตามปฎิญาสาดังกล่าว องค์การสหประชาชาติโดยเฉพาะองค์การกองทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (UNICEF; United Nations Children's Fund) ดังนั้นจึงได้ร่างอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child) ขึ้น เพื่อให้มีผลบังคับอย่างจริงจังแก่รัฐที่ให้การรับรอง อนุสัญญาดังกล่าวมีผลบังคับใช้ในวันที่ 2 กันยายน พ.ศ. 2533 ปัจจุบันได้มีประเทศต่างๆ ลงนามเข้าเป็นภาคีแล้ว 191 ประเทศ รวมทั้งประเทศไทยที่เป็นภาคีอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก โดยวิธีภาคยในวติสารเมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2535 และมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 26 เมษายน พ.ศ. 2535 เป็นต้นมา โดยอนุสัญญามีเนื้อหาที่มุ่งเน้นในเรื่องสิทธิขั้นพื้นฐานของเด็ก 4 ประการ คือ สิทธิที่จะมีชีวิตอยู่รอด (Survival Rights) สิทธิในการได้รับการปกป้องคุ้มครอง (Protection Rights) สิทธิที่จะได้รับการพัฒนา (Development Rights) และสิทธิที่จะมีส่วนร่วม (Participation Rights) อนุสัญญานี้จึงกลายเป็นเสาหลักแห่งสิทธิเด็กที่ผูกพันรัฐภาคีให้ต้องปฏิบัติ

²⁸ วีระ โลจายะ. (2524). กฎหมายสิทธิมนุษยชน. หน้า 53.

ตามพันธกรณี โดยหลักแห่งกฎหมายระหว่างประเทศ ทั้งนี้สหประชาชาติได้ดำเนินการจัดตั้ง คณะกรรมการระหว่างประเทศที่เรียกว่า “คณะกรรมการว่าด้วยสิทธิเด็ก” (The Committee on the Rights of the Children) เพื่อตรวจสอบการเคารพสิทธิเด็กในประเทศสมาชิก ทำให้สิทธิเด็กปรากฏเป็นผล อย่างจริงจังในแง่ของการปฏิบัติ²⁹ และเพื่อให้เด็กซึ่งเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่า ได้รับการพัฒนา เต็มที่ตามศักยภาพ ได้รับสิทธิขั้นพื้นฐาน และการคุ้มครองให้พ้นจากการถูกเอารัดเอาเปรียบของบุคคล และสังคม³⁰

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กขององค์การสหประชาชาติเป็นสนธิสัญญาระหว่างประเทศ ที่มุ่งคุ้มครองสิทธิเด็กทั่วไปหรือการช่วยพิทักษ์ปกป้องดูแลผลประโยชน์ของเด็กทุกคน ประเทศแรก ที่นำมาใช้ คือ ประเทศโปแลนด์ ซึ่งเสนอให้มีอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กขึ้นก่อนปีเด็กสากล (พ.ศ. 2522) และได้รับการยอมรับจากประเทศสมาชิกลงนามและบังคับใช้ในปี พ.ศ. 2533 ทั้งนี้ องค์การกองทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติและศูนย์กลางเพื่อสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ จึงเป็นองค์กรหลักในการร่างอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก

อนุสัญญาเด็กเปรียบเสมือนนิติกรรมที่คนในโลกตกลงกระทำไว้เพื่อแสดงว่า จะเคารพในสิทธิของเด็ก ซึ่งมีหลักใหญ่ คือ การยืนยันและสะท้อนสิทธิที่เด็กทุกคนพึงจะมีและ ได้รับการพิทักษ์คุ้มครองจากการถูกระทำรุนแรง ปรับปรุงมาตรฐานที่ใช้กับเด็กให้ดีขึ้น ที่ประกอบด้วย เงื่อนไขพิเศษในการจ้างงานระบบบริหารงานด้านการให้ความยุติธรรมกับเด็ก จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน อีกทั้งไม่เลือกการปฏิบัติต่อเด็ก เคารพผลประโยชน์ที่ดีที่สุดของเด็ก การให้เด็กมีชีวิตรอดและได้รับการ พัฒนาและเคารพความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมของเด็ก และที่ว่าด้วยการคุ้มครอง ป้องกัน และฟื้นฟู เด็กที่ถูกกระทำรุนแรง ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้³¹

อนุสัญญาข้อ 37 กำหนดให้รัฐภาคีปกป้องคุ้มครองเด็กจากการถูกละเมิดรุนแรง และการทารุณกรรม ส่วนข้อ 40 กำหนดถึงการปฏิบัติต่อเด็กที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดกฎหมาย ในลักษณะให้สอดคล้องกับการส่งเสริมสำนึกในศักดิ์ศรีและคุณค่าของเด็กโดยต้องคำนึงถึงอายุ ความต้องการกลับคืนสู่สังคมและบทบาทในเชิงสร้างสรรค์ของเด็กต่อสังคม ซึ่งประเทศได้มีกฎหมาย พื้นฐานรองรับอยู่แล้ว ทั้งในประมวลกฎหมายอาญาและกฎหมายที่เกี่ยวข้องโดยตรง อาทิ การออก พ.ร.บ. จัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 เพื่อ ปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน ซึ่งใช้มาตั้งแต่ พ.ศ. 2494 และกฎหมาย

²⁹ วิษามหาคุณ ข (2540). ศาลเยาวชนและครอบครัวตามแนวความคิดสากล (พิมพ์ครั้งที่ 4). หน้า 14-15.

³⁰ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ. (2534). ปฏิญญาเพื่อเด็ก. หน้า 2.

³¹ คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ. (ม.ป.ป.). อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก.

ประกอบอื่นๆ อีก ไม่น้อยกว่า 13 ฉบับ เพื่อให้คุ้มครองและช่วยเหลือเยาวชนซึ่งเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญในการสร้างสรรค์สังคมสืบต่อไป รวมทั้งเพื่อให้คดีครอบครัวซึ่งเป็นคดีที่ละเอียดอ่อนและมีความเกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนได้รับการพิจารณาเป็นพิเศษแตกต่างจากคดีธรรมดาทั่วไป โดยการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวขึ้นแทนศาลคดีเด็กและเยาวชน เพื่อช่วยปรับปรุงด้านการพัฒนาเด็กและส่งเสริมค่านิยมทางจริยธรรม ตลอดจนความรับผิดชอบของเด็กต่อสังคม เป็นการลดปัญหาครอบครัวแตกแยกและเด็กในครอบครัวที่มีปัญหา และพ.ร.บ. ฉบับนี้ได้ปรับปรุงในส่วนสำคัญ เช่น อำนาจพนักงานสอบสวนในการดำเนินคดีอาญาที่เด็กหรือเยาวชนเป็นผู้ต้องหา อำนาจศาลในการควบคุมหรือออกคำร้องให้ผู้อำนวยความสะดวกสถานพินิจและคุ้มครองเด็ก ป่วยตัวเด็กชั่วคราว การเร่งรัดให้พนักงานสอบสวนรีบส่งสำนวนการสอบสวนเด็กและเยาวชนไปยังพนักงานอัยการเพื่อฟ้องคดี ตลอดจนอำนาจศาลในการแต่งตั้งบุคคลภายนอกให้เป็นผู้ช่วยพนักงานคุมประพฤติได้ ซึ่งการปรับแก้กฎหมายเหล่านี้ล้วนเป็นไปเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็กและเป็นการสนองตอบต่อบทบัญญัติของอนุสัญญาข้อ 3 4 12 37 39 และ 40³²

จากแนวคิดที่กล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่ารัฐมีส่วนที่จะต้องให้การรับรองและคุ้มครองความเป็นอิสระของสถาบันครอบครัว เพื่อให้ทำให้สิทธิแก่บิดามารดาในการเลี้ยงดูบุตรไปตามวิถีทางที่เหมาะสม โดยปราศจากการแทรกแซงของรัฐ และรัฐต้องให้การรับรองและคุ้มครองสิทธิเด็ก เพราะเด็กมีความสำคัญต่อรัฐในฐานะพลเมืองซึ่งจะต้องเจริญเติบโตเป็นคนรุ่นต่อไปที่จะสืบทอดรักษาสังคมเอาไว้ เด็กจึงมีความสำคัญในแง่ที่เป็นพื้นฐานที่จะสืบทอดเชื้อสาย เผ่าพันธุ์ และสังคมเอาไว้เพื่อดำรงรักษาและสร้างความก้าวหน้าแก่สังคม และเด็กมีสิทธิและฐานะเป็นปัจเจกชน มีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์

ดังนั้น แม้เด็กจะอยู่ในครอบครัวภายใต้ความดูแลของบิดามารดา เด็กที่มีเสรีภาพและสิทธิส่วนบุคคลอยู่ในตัวด้วย สังคมหรือรัฐก็มีส่วนร่วมเป็นผู้รับผิดชอบเด็กเช่นเดียวกับบิดามารดา และทั้งเด็กและบิดามารดาเป็นส่วนหนึ่งของสังคมทั้งสิ้น บิดามารดามีสิทธิเป็นเจ้าของเด็กในฐานะเป็นผู้ให้กำเนิดหรือเหมาะสมสำหรับเด็ก ครอบงำที่เด็กได้รับการเลี้ยงดูอย่างถูกวิธีไม่เป็นที่เสื่อมเสียสวัสดิภาพทุกประการ และไม่ขัดขวางต่อการพัฒนาการของเด็ก แต่เมื่อใดที่บิดามารดาบกพร่องหรือมีเหตุอันที่กระทำหน้าที่นี้ไม่ได้ รัฐต้องเข้าไปเป็นธุระช่วยเหลือแก้ไขโดยวิธีการที่เหมาะสม

³² รายงานผลการดำเนินงานตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (ฉบับที่ 1). (2538). หน้า 5-13.

เพราะฉะนั้นเมื่อบิดามารดาผู้มีอำนาจหน้าที่ปกป้องคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก แต่กลับเป็นผู้ก่อให้เกิดภัยอันตราย โดยใช้อำนาจปกครองเกี่ยวกับตัวบุตรโดยมิชอบ ทำให้เกิดความเสียหายแก่บุตรได้ โดยบิดามารดามีการกระทำที่ต่ำกว่ามาตรฐานขั้นต่ำในการดูแลบุตรที่สังคมจะยอมรับได้ ซึ่งมาตรฐานนี้วินิจฉัยตามความรู้สึกของวิญญูชนที่แปรเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ โดยขึ้นอยู่กับสุขภาพ อายุ สติปัญญา และความรู้สึกรับผิดชอบของบุตรแต่ละคน การใช้อำนาจปกครองโดยมิชอบนี้ก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิต สุขภาพทางกายหรือจิตใจ หรือสวัสดิภาพของตัวบุตร เช่น การลงโทษเขียนตีบุตรอย่างรุนแรงอยู่ตลอดเวลา³³ ดังนี้ รัฐต้องเข้าแทรกแซงครอบครัวยเพื่อกู้มครองสวัสดิภาพเด็ก การเข้าแทรกแซงสถาบันครอบครัวโดยรัฐมีแนวความคิดเป็นหลักให้อำนาจรัฐในการเข้าแทรกแซง³⁴

2.3.2 แนวคิดแทรกแซงสถาบันครอบครัวโดยรัฐ

1) แนวคิด Police Power

แนวความคิดนี้เป็นแนวความคิดในทางกฎหมายมหาชน (Public Law) เดิมที่อำนาจนี้เป็นส่วนหนึ่งในอำนาจของกษัตริย์ แต่ในระบอบประชาธิปไตย หมายถึง อำนาจทั่วไปของรัฐในฐานะผู้ใช้อำนาจอธิปไตยซึ่งเป็นที่ยอมรับกันว่ารัฐมีอำนาจชนิดหนึ่ง เรียกว่า Police Power หรืออำนาจในการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในรัฐ ศาลสูงสหรัฐเคยให้คำจำกัดความอำนาจรัฐดังกล่าวนี้ ซึ่งปรากฏในทุกรัฐว่า หมายถึง อำนาจในทางสาธารณะสุจริตให้ราษฎร มีสวัสดิภาพ มีศีลธรรม มีสวัสดิการ หรือความเป็นอยู่ที่ดี

การใช้อำนาจ Police Power ในทางนิติบัญญัติแสดงออกโดยการตรากฎหมาย เช่น ตรารึ้นในรูปกฎหมายอาญา กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ตลอดจนพระราชบัญญัติอื่นๆ ดังนั้นเมื่อสถาบันครอบครัวทำหน้าที่บกพร่อง รัฐจึงต้องเข้าแทรกแซงและมีอำนาจเต็มบริบูรณ์ที่จะปกป้องพลเมืองของรัฐให้พ้นจากภัยอันตรายจากบุคคลที่กระทำความผิดและมีภัยต่อสังคม³⁵

³³ ประสพสุข บุญเดช. (2535). คำอธิบายกฎหมายครอบครัว (พิมพ์ครั้งที่ 7). หน้า 600-601.

³⁴ นาวาดี พิกกง. (2536). มาตรการคุ้มครองเด็กที่ถูกทำร้ายโดยบุคคลในครอบครัว. หน้า 38.

³⁵ Donald Brieland and John Allen Lemmon. (1987). *Social Work and the Law* (Vol 2). pp. 137-138.

2) แนวคิด Parents Patria

แนวความคิดนี้เริ่มมาจากกฎหมายอังกฤษ (Common Law) ที่ถือว่ากษัตริย์เป็นบิดาของประเทศ (The King as “Father of the Country”) โดยกษัตริย์จะใช้อำนาจในการคุ้มครองเด็กทั้งหมดในอาณาจักรของพระองค์ เหตุผลของการใช้อำนาจดังกล่าวเนื่องมาจากผู้ปกครองรัฐต้องการช่วยเหลือพลเมืองซึ่งไม่สามารถพอที่จะดูแลรักษาตนเองได้ เพราะเนื่องจากอายุหรือความสามารถด้านจิตใจไม่เอื้ออำนวย ในปัจจุบันความมุ่งหมายของแนวคิด Parents Patria ก็เป็นเช่นเดียวกับในอดีต กล่าวคือ ถือว่ารัฐมีอำนาจพิเศษในฐานะที่เป็นบิดามารดาของประเทศชาติ ที่จะปกป้องคุ้มครองผู้เยาว์ให้พ้นจากอันตรายหรือความเสียหายใดๆ

ดังนั้นหน้าที่ของรัฐในฐานะเป็นบิดามารดาเป็นการแสดงแนวคิดที่ว่ารัฐสามารถเข้าแทรกแซงสถาบันครอบครัว เมื่อบิดามารดาบกพร่องในหน้าที่ต่อเด็กและเยาวชน การที่รัฐกระทำการโดยอาศัยแนวคิดนี้เข้าแทรกแซงครอบครัว มีข้อสมมติฐานดังนี้คือ

- (1) อำนาจนี้ตั้งอยู่บนข้อสันนิษฐานว่าเด็กเป็นผู้ขาดความสามารถทั้งทางร่างกาย จิตใจ และไม่สามารถควบคุมสติและตรึกตรองโดยรอบคอบ เช่น ผู้ใหญ่
- (2) ก่อนที่จะเข้าแทรกแซงสถาบันครอบครัว รัฐต้องแสดงให้เห็นปรากฏว่าบิดามารดา ผู้ปกครองไม่มีความเหมาะสม ไม่มีความสามารถ หรือบกพร่องในหน้าที่ในการดูแลเอาใจใส่เด็ก
- (3) รัฐจะดำเนินการเพื่อประโยชน์ที่ดีที่สุดของเด็ก³⁶

กล่าวโดยสรุป แนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครอง ปกป้องกัน พื้นฟูเด็กที่ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัวดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นนั้น แสดงให้เห็นถึงสภาพปัญหาของสังคมปัจจุบันที่ต้องเผชิญกับเศรษฐกิจที่อยู่ในช่วงขาลง (ตกต่ำ) ส่งผลให้เกิดความเครียด บ้างก็ตกงาน บ้างก็หันไปเสพยา และท้ายที่สุดก็ระบายกับเด็กที่อยู่ด้วยกัน ซึ่งนับวันจะมีจำนวนเพิ่มขึ้นในทั่วประเทศ ดังนั้นมาตรการทางกฎหมายที่นำมาปฏิบัติเพื่อให้เกิดความประโยชน์สูงสุดต่อเด็กในครอบครัว จึงสมควรที่จะต้องมีประสิทธิภาพที่ดีและเหมาะสมเพียงพอต่อประเทศนั้นๆ จึงขอยกตัวอย่างมาตรการทางกฎหมายของบางประเทศในบทต่อไป

2.3.3 แนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเด็ก

จากปัญหาเกี่ยวกับการใช้ความรุนแรงต่อเด็กในครอบครัวตามที่ได้นำเสนอไปในเบื้องต้น ได้ก่อให้เกิดความพยายามของนักวิชาการทางกฎหมายหลากหลายในการเสนอแนวคิดต่างๆ ในการคุ้มครองสิทธิเด็ก ซึ่งแนวคิดที่มีการนำเสนอมีความหลากหลาย แตกต่างกันไปตามแต่มุมมอง

³⁶ Donald Brieland and John Allen Lemmon. Ibid. p. 108.

ของผู้นำเสนอ อนึ่ง ในการบัญญัติกฎหมายเพื่อคุ้มครองป้องกันและฟื้นฟูเด็กที่ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัวของประเทศไทย ย่อมตั้งอยู่บนพื้นฐานของแนวความคิดที่เป็นวัฒนธรรมในสังคมที่ได้รับถ่ายทอดมาจากอดีตหรือเป็นผลมาจากการยอมรับแนวความคิดของสังคมอื่นที่มีเหตุผลมากกว่าในสังคมของตน ซึ่งย่อมส่งผลกระทบต่อแนวทางการบัญญัติกฎหมาย ทั้งนี้แนวคิดในการคุ้มครองสิทธิเด็ก มีแนวความคิดที่สำคัญดังนี้

2.3.4 แนวคิดสากลในการคุ้มครองสิทธิเด็ก

2.3.4.1 แนวคิดเกี่ยวกับอำนาจตำรวจ (Police Power)

แนวความคิดนี้เป็นแนวความคิดในทางกฎหมายมหาชน (Public Law) เดิมทีอำนาจนี้เป็นส่วนหนึ่งในอำนาจของกษัตริย์ แต่ในระบอบประชาธิปไตย หมายถึง อำนาจทั่วไปของรัฐในฐานะผู้ใช้อำนาจอธิปไตยซึ่งเป็นที่ยอมรับกันว่ารัฐมีอำนาจชนิดหนึ่งเรียกว่า Police Power หรืออำนาจในการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในรัฐ ศาลสูงสหรัฐเคยให้คำจำกัดความอำนาจรัฐดังกล่าวนี้ ซึ่งปรากฏในทุกรัฐว่า หมายถึง รัฐมีอำนาจในการจัดให้ราษฎรมีสวัสดิภาพ มีศีลธรรม มีสวัสดิการ หรือความเป็นอยู่ที่ดี

อย่างไรก็ตาม การใช้อำนาจ Police Power ในทางนิติบัญญัติแสดงออก โดยผ่านการตรากฎหมาย เช่น กฎหมายอาญา กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ตลอดจนพระราชบัญญัติอื่นๆ ดังนั้นเมื่อสถาบันครอบครัวทำหน้าที่บกพร่อง รัฐจึงต้องเข้าแทรกแซงและมีอำนาจเต็มบริบูรณ์ที่จะปกป้องพลเมืองของรัฐให้พ้นจากภัยอันตรายจากบุคคลที่กระทำความผิดและมีภัยต่อสังคม³⁷ ซึ่งแนวคิดนี้มีข้อดี คือ ทำให้สามารถดูแลประชาชนได้อย่างทั่วถึง แต่อาจเกิดข้อเสียคือการที่อำนาจอยู่ในคนเพียงบางกลุ่มทำให้อาจมีการผูกขาดอำนาจได้

2.3.4.2 แนวคิดพ่อปกครองลูก (Parents Patria)

แนวคิดนี้เริ่มมาจากกฎหมายอังกฤษ (Common Law) ที่ถือว่ากษัตริย์เป็นบิดาของประเทศ (The King as “Father of the Country”) โดยกษัตริย์จะใช้อำนาจในการคุ้มครองเด็กทั้งหมดในอาณาจักรของพระองค์ เหตุผลของการใช้อำนาจดังกล่าวเนื่องมาจากผู้ปกครองรัฐต้องการช่วยเหลือพลเมืองซึ่งไม่สามารถพอที่จะดูแลรักษาตนเองได้ เพราะเนื่องจากอายุหรือความสามารถด้านจิตใจไม่เอื้ออำนวย

³⁷ Donald Brieland and John Allem Lemmon. Ibid. pp. 137-138.

ดังนั้น หน้าที่ของรัฐในฐานะเป็นบิดามารดาเป็นการแสดงแนวคิดที่ว่า รัฐสามารถเข้าแทรกแซงสถาบันครอบครัวได้ เมื่อบิดามารดาบกพร่องในหน้าที่ต่อเด็กและเยาวชน ดังนั้นการที่รัฐกระทำการ โดยอาศัยแนวคิดนี้เข้าแทรกแซงสถาบันครอบครัวมีข้อสมมุติฐานดังนี้ คือ

ก. อำนาจนี้ตั้งอยู่บนข้อสันนิษฐานว่า เด็กเป็นผู้ขาดความสามารถ ทั้งทางร่างกาย จิตใจ และไม่สามารถควบคุมสติและตรึกตรองโดยรอบคอบเช่นเดียวกับผู้ใหญ่

ข. ในการที่รัฐจะเข้าแทรกแซงสถาบันครอบครัว รัฐต้องแสดงให้เห็นปรากฏว่าบิดามารดาหรือผู้ปกครองไม่เหมาะสมหรือไม่มีความสามารถหรือบกพร่องในหน้าที่ในการดูแล เอาใจใส่เด็ก รัฐจะต้องดำเนินการเพื่อประโยชน์ที่ดีที่สุดของเด็ก³⁸ ซึ่งข้อดีคือช่วยให้รัฐสามารถ แก้ไขปัญหาของครอบครัวได้ แต่อาจทำให้เกิดข้อเสียคือเป็นการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลในครอบครัวได้

2.3.4.3 แนวคิดเด็กมีสิทธิในฐานะปัจเจกชน

แนวคิด “เด็กมีสิทธิในฐานะปัจเจกชน” ได้รับการยอมรับและเติบโตขึ้น อย่างเต็มที่ในสมัยปัจจุบัน คือ ศตวรรษที่ 20 เพราะแนวคิดมนุษยนิยมได้รับการยอมรับกันมาก ในยุคปัจจุบัน จนสหประชาชาติได้ประกาศ “ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน” และในปี พ.ศ. 2505 สหประชาชาติได้ประกาศ “ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิเด็กและเยาวชน” ในและปี พ.ศ. 2532 องค์การกองทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (Unicef) ได้ประกาศใช้ “อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก” ทั้งปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิเด็กและเยาวชน อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ได้แสดงออกถึงความคิด “เด็กมีสิทธิในฐานะปัจเจกชน” กล่าวคือ การยอมรับเด็กในฐานะที่เป็นมนุษย์คนหนึ่ง ก็จะได้รับการปกป้องคุ้มครองซึ่งเป็นความคิดที่ได้รับการยอมรับและรับรองกันมากที่สุดในยุคปัจจุบัน ซึ่งข้อดี คือ เป็นการคุ้มครองสิทธิเด็ก แต่อาจทำให้เกิดข้อเสียได้เพราะเด็กอาจจะไม่สามารถใช้สิทธิได้อย่างดี เท่าที่ควร³⁹

2.3.4.4 แนวความคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเด็กในประเทศไทย

สำหรับในสังคมไทยนั้น แนวคิด กระแสหลัก (Mainstream) ในการปฏิบัติ ต่อเด็ก ก็คือ แนวคิดที่ถือว่า “เด็กเป็นสมบัติของพ่อแม่” ซึ่งแนวคิดนี้มีมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย สังคมไทยสมัยสุโขทัยนั้น มีการปกครองประชาชนที่มีเอกลักษณ์เด่นชัด คือ การปกครองที่เรียกว่า “พ่อปกครองลูก” สะท้อนถึงความสัมพันธ์ของพ่อกับลูกในระดับครอบครัวด้วย การปกครอง

³⁸ Donald Brieland and John Allen Lemmon. Ibid. p. 108.

³⁹ วชรินทร์ ปัญญาเจริญกุล. เล่มเดิม.

แบบพ่อปกครองลูกมาจากอุดมการณ์ของพระเจ้าอโศกมหาราชในอินเดีย โดยหลักสำคัญของการปกครองแบบพ่อกับลูก ก็คือ พระมหากษัตริย์ทรงปฏิบัติพระองค์เสมือนหนึ่งทรงเป็นพ่อของประชาชน กล่าวคือ ทรงปกครองดูแลประชาชนอย่างใกล้ชิดเหมือนพ่อดูแลลูก และขณะเดียวกัน ทรงมีอำนาจลึทธิขาดเหนือชีวิตลูก การที่กษัตริย์ทรงมีสิทธิเด็ดขาดเหนือชีวิตประชาชนเสมือนเหนือชีวิตลูกนี้อาจจะกล่าวได้ว่าแบบแผนความสัมพันธ์ในครอบครัว พ่อก็อาจมีสิทธิเหนือชีวิตลูกเช่นกัน คำกล่าวนี้ยืนยันได้โดยข้อความ ในศิลาจารึกสมัยสุโขทัยถือว่าบุคคลที่เป็นเมียและลูกมีสภาพเป็นทรัพย์สินสมบัติของพ่อหรือสามี พ่อหรือสามี พ่อแม่จะยกลูกให้เป็นมรดกตกทอดแก่ผู้อื่นก็ได้ เห็นได้ว่าสังคมในสมัยสุโขทัย เด็กถือเป็นอำนาจลึทธิขาดของครอบครัวโดยเฉพาะพ่อ

ในสมัยอยุธยา แม้การปกครองจะเปลี่ยนจาก “พ่อปกครองลูก” เป็นการปกครองแบบ “เทวราชา” คือ พระมหากษัตริย์เป็นเทพเจ้าลงมาจุติ แต่ภายในครอบครัวยังคงถือว่าพ่อมีสิทธิเหนือชีวิตลูกอยู่นั่นเอง และยังเน้นหลักการกตัญญูทดแทน โดยปรากฏอยู่ในกฎหมายที่ได้รับคติทางฮินดูระบุไว้ชัดเจนว่า ลูกหลานผู้ใดจะฟ้องร้อง ปู่ย่า ตายาย พ่อแม่ ในโรงศาลไม่ได้ จะถูกโบยด้วยพลวดหน้อย่างฉกรรจ์

แนวคิด “เด็กเป็นสมบัติของพ่อแม่” ยังคงสืบทอดต่อมาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น จากกฎหมายตราสามดวงที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงรวบรวมจากกฎหมายต่างๆ ในยุคกรุงศรีอยุธยาเอาไว้ นั่น ปรากฏหลักกฎหมายเกี่ยวกับการซื้อขายทาสอันเป็นการรับรองให้มีการเอาคนไปเป็นทาส บิดามารดามีอำนาจชอบที่จะขายฝากบุตรของตนไปเป็นทาสให้กับนายเงินโดยอิสระ ซึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นสภาพสังคมในสมัยนั้นที่ไม่มีการยอมรับสิทธิเด็ก เพราะถือว่าเด็กเป็นกรรมสิทธิ์ของบิดามารดา

เมื่อถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ได้ทรงเห็นว่า การบังคับขายบุตรไปเป็นทาสโดยบุตรไม่ยินยอมสมัครใจนั้น นับว่าเป็นเรื่องไม่เป็นธรรมต่อบุตร เพราะบุตรไม่ใช่ช้าง ม้า วัว ควาย ที่จะนำไปขายอย่างใดก็ได้ ดังนั้น จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้ประกาศกฎหมายกำหนดเงื่อนไขในการขายบุตรของบิดามารดาว่าจะกระทำได้นั้นต้องให้บุตรยินยอม และยินยอมให้ขายในราคาเท่าใด ก็ขายได้เพียงเท่านั้น เพราะถ้าขายราคาสูงภาระในการไถ่ตัวให้เป็นอิสระของบุตรก็จะสูงตามไปด้วย นับว่าเป็นกฎหมายที่สร้างหลักประกันสิทธิให้แก่เด็กฉบับแรกของประเทศไทย และเป็นพระปรีชาสามารถของรัชกาลที่ 4 ที่ทรงลดทอนอำนาจของบิดามารดาตามจารีตประเพณีลงอย่างละมุนละม่อม ด้วยการกำหนดเงื่อนไขการขายบุตรไว้ ต่อมาได้มีประกาศใช้กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 มีการยุติสถานะของบุคคลประเภททาสอย่างสิ้นเชิง รวมทั้งการซื้อขาย จำหน่าย รับ หรือหน่วงเหนี่ยวบุคคลหนึ่งบุคคลใดไว้ ดังนั้น การขายบุตรในแง่ของกฎหมายลายลักษณ์อักษร จึงเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย

แต่อย่างไรก็ตาม การขายบุตรก็ยังคงมีอยู่ โดยเป็นไปในรูปของการยกบุตรไว้ใช้งาน หรือบำเรอทางเพศต่อนายเงินต่างดอกเบี้ย หรือเพื่อชำระหนี้ ดังนั้น เรื่องการทารุณต่อเด็กก็เชื่อว่ายังคงมีอยู่ไม่ได้ลดน้อยลงแต่อย่างใด จนมาถึงสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ได้มีการปฏิรูปการปกครองให้ทันสมัยอย่างประเทศตะวันตก ทำให้อำนาจรัฐในสมัยนั้นเข้มแข็งและเริ่มพัฒนาเข้าสู่รูปแบบรัฐสมัยใหม่ (Modern State) รัฐในสมัยรัชกาลที่ 5 จึงเริ่มเข้าแทรกแซงอำนาจของสถาบันครอบครัวที่มีเหนือเด็ก แต่แนวคิดที่ว่าเด็กเป็นสมบัติของพ่อแม่ก็ยังคงเป็นแนวคิดหลักของสังคมไทยสมัยนั้นอยู่ แนวคิดเด็กเป็นสมบัติของรัฐหรือสังคมได้มีบทบาทมากขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. 2478 ที่มีพระราชบัญญัติประถมศึกษา เป็นการที่รัฐจัดการศึกษาภาคบังคับให้เด็ก เพื่อปลูกฝังความคิดอุดมการณ์ของรัฐให้แก่เด็ก ส่วนแนวคิด “เด็กมีสิทธิในฐานะปัจเจกชน” เพิ่งเกิดขึ้นในสังคมไทยพร้อมกับการยอมรับของแนวคิดนี้ในโลกตะวันตก ดังที่สหประชาชาติได้ประกาศ “ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน” “ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิเด็กและเยาวชน” และอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ประเทศไทยในฐานะที่อยู่ร่วมประชาคมโลก และได้เป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติจึงได้รับอิทธิพลของแนวคิด “เด็กมีสิทธิในฐานะปัจเจกชน” มาด้วย อย่างไรก็ตาม แนวคิดหลักในสังคมไทยในการปฏิบัติต่อเด็กยังมองว่า เด็กเป็นสมบัติของพ่อแม่อยู่ เพราะแนวคิดนี้ได้ฝังรากลึกในสังคมไทยมาเป็นเวลานานแล้ว ส่วนแนวคิดเด็กเป็นสมบัติของรัฐก็เข้ามามีอิทธิพลในสังคมไทยในยุคปัจจุบันนี้⁴⁰

2.4 ความสอดคล้องของกฎหมายไทยศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายระหว่างประเทศ

แนวความคิดในการคุ้มครองเด็กเป็นแนวความคิดสากลที่มาจากปฏิญญาสากลและอนุสัญญาระหว่างประเทศ และโดยที่ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีสมาชิกและให้สัตยาบันรับรองปฏิญญาและอนุสัญญาเหล่านี้ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาและทำความเข้าใจเพื่อจะได้ทราบที่มาและแนวความคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองเด็กในกฎหมายไทยต่อไป

2.4.1 การคุ้มครองสิทธิเด็กในระดับสากล

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

หากพิจารณาเกี่ยวกับปฏิญญาและอนุสัญญาที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิของเด็กแล้ว จะเห็นว่ามีความคล้ายกัน ดังจะได้พิจารณาโดยลำดับดังนี้

⁴⁰ วรรินทร์ ปักเจกวิญญูสกุล. แหล่งเดิม. หน้า 38.

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ประกาศโดยสมัชชาสหประชาชาติ เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 2491 ถึงแม้ว่าปฏิญญานี้ยังไม่มีฐานะเป็นกฎหมายระหว่างประเทศ แต่จัดเป็นคำประกาศที่ได้รับการยอมรับโดยมติเอกฉันท์จากที่ประชุมสมาชิกของสหประชาชาติ รวมทั้งประเทศไทยด้วย โดยประเทศสมาชิกองค์การสหประชาชาติทุกประเทศมีพันธะทางศีลธรรมที่ต้องปฏิบัติตามในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนได้ระบุเกี่ยวกับสิทธิของเด็กในข้อ 25 (2) ว่า มารดาและเด็กชอบที่จะได้รับการดูแลและความช่วยเหลือเป็นพิเศษ เด็กทั้งหลายไม่ว่าจะเป็นในหรือนอกสมรส ย่อมได้รับความคุ้มครองทางสังคมเช่นเดียวกัน

นอกจากปฏิญญาฯ ก็ยังรับรองสิทธิในด้านอื่นๆ ของบุคคลอื่น รวมทั้งเด็กด้วย เช่น ความอิสระเสรีและความเท่าเทียมกัน โดยไม่มีการจำแนกในเรื่องเชื้อชาติ กำเนิด สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความเชื่อทางการเมือง ฯลฯ ความเป็นอิสระจากการถูกบังคับให้เป็นทาส การได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันทางกฎหมาย สิทธิในการถือสัญชาติ สิทธิในการสมรส การรับการศึกษา การได้รับการช่วยเหลือจากรัฐ เป็นต้น

2.4.2 ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิเด็กและอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กขององค์การสหประชาชาติ

สมัชชาใหญ่ขององค์การสหประชาชาติได้ลงมติเห็นชอบในปฏิญญาว่าด้วยสิทธิเด็กเมื่อปี พ.ศ.2502 ซึ่งรับรองสิทธิมนุษยชนของเด็กไว้ แต่เนื่องจากปฏิญญาสิทธิเด็กมิใช่กฎหมายระหว่างประเทศ เช่นเดียวกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ดังนั้น คณะกรรมาธิการด้านสิทธิมนุษยชน องค์การสหประชาชาติ จึงได้ร่างอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กขึ้น เพื่อให้ผลบังคับอย่างจริงจังแก่รัฐที่ให้การรับรอง ต่อมาวันที่ 20 พฤศจิกายน 2532 สมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติได้มีมติยอมรับและจะเรียกร้องให้สมาชิกแต่ละประเทศลงนามเข้าในภาคีอนุสัญญาต่อไป

นอกจากนี้ เมื่อเดือนกันยายน 2533 ผู้นำประเทศต่างๆ ทั่วโลก ได้ร่วมประชุมเพื่อเด็กครั้งแรกของโลกที่องค์การสหประชาชาติ เพื่อตอบรับการดำเนินการเพื่อส่งเสริมสิทธิของเด็กทั่วโลก

สำหรับประเทศไทย บุคคลและกลุ่มองค์กรสิทธิมนุษยชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรส่งเสริมสิทธิเด็ก พยายามผลักดันให้รัฐบาลเข้าเป็นภาคีอนุสัญญานี้ ซึ่งในระยะแรกรัฐบาลไทยก็ยังไม่ยอมรับอนุสัญญานี้ ทั้งนี้เพราะหน่วยงานบางแห่งเห็นว่าบางข้อไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ในประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งมาตรา 7 ที่ระบุว่า “เด็กทุกคนจะต้องได้รับการประกันจากรัฐให้มีชื่อ สัญชาติ และมาตรา 22 เกี่ยวกับสิทธิของเด็กในฐานะผู้ลี้ภัย ถ้าหากรัฐบาลไทยลงนามเข้าเป็นภาคีอนุสัญญานี้ กฎหมายภายในประเทศฉบับใดที่ขัดกับอนุสัญญานี้จะต้องได้รับการแก้ไข เช่น ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 337 พ.ศ. 2505 ที่ถอนและไม่ให้สัญชาติกับเด็กที่เกิดในประเทศไทย

โดยมีบิดาเป็นคนต่างด้าว ซึ่งไม่ให้สิทธิมีถิ่นที่อยู่ในราชอาณาจักร หลังจากอนุสัญญาฯ มีผลบังคับใช้ เมื่อวันที่ 2 กันยายน พ.ศ. 2533 ประเทศไทยจึงต้องตั้งข้อสงวนในมาตราดังกล่าว ภายหลังจากลงนามรับรองเข้าร่วมเป็นสมาชิก พร้อมกับประเทศต่างๆ กว่า 120 ประเทศ ซึ่งประเทศไทยลงนามเป็นสมาชิกในวันที่ 26 เมษายน พ.ศ. 2535

สำหรับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กอันเกี่ยวเนื่องกับเด็กถูกทารุณกรรมนั้น อยู่ในหลัก การคุ้มครองสิทธิเด็กทางแพ่ง ซึ่งมีสาระสำคัญในมาตรา 7 8 9 10 27 และหลักการคุ้มครองร่างกาย ชีวิต เสรีภาพ และสวัสดิภาพของเด็ก โดยมุ่งคุ้มครองมิให้เด็กถูกข่มเหงรังแก หรือถูกละเมิดสิทธิ เนื้อร่างกาย ชีวิต และเสรีภาพ รวมทั้งสวัสดิภาพ ไม่ว่าจะทำร้าย ฆ่า ล่วงเกินทางเพศ ขูดรีด หากำไรทางเพศ หรือค้ากำไรทางเศรษฐกิจ หรือนำเด็กไปเป็นวัตถุซื้อขาย หรือปฏิบัติต่อเด็ก อย่างไม่เหมาะสม เป็นเหตุให้เกิดผลเสียต่อสวัสดิภาพของเด็ก รวมทั้งคุ้มครอง ให้มีการเยียวยาฟื้นฟูเด็ก ผู้ตกเป็นเหยื่อของการกระทำความผิดดังกล่าว ให้กลับคืนสู่สภาพปกติด้วย โดยมีสาระสำคัญบัญญัติไว้ใน มาตรา 19 32 33 34 35 36 37 38 และมาตรา 39

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ถือเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรก ที่ให้หลักประกันเพื่อให้การคุ้มครองและรับรองสิทธิเด็ก ดังนี้

ก. การให้ความคุ้มครองในความเสมอภาคและความเท่าเทียมกัน รวมไปถึง การเลือกปฏิบัติ เพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องอายุ (มาตรา 30) จะกระทำมิได้

ข. สิทธิที่จะได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี ฟรีจากรัฐ (มาตรา 43)

ค. หน้าที่ของรัฐที่จะต้องคุ้มครองและเลี้ยงดูเด็ก และเยาวชนที่ได้รับความรุนแรง ในครอบครัวและไม่มีผู้ดูแลหรือถูกทอดทิ้ง มีสิทธิได้รับการเลี้ยงดูและการศึกษาอบรมจากรัฐ (มาตรา 53) เด็ก เยาวชน และบุคคลในครอบครัวมีสิทธิได้รับความคุ้มครองโดยรัฐจากการใช้ความรุนแรงและการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรม

ง. รัฐต้องคุ้มครองการใช้แรงงานเด็ก (มาตรา 86)

จ. การพิจารณากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเด็กในสภาผู้แทนราษฎร ที่มีได้พิจารณา โดยกรรมาธิการเต็มสภา จะต้องให้องค์กรเอกชนที่เกี่ยวข้องกับเด็กเข้าเป็นคณะกรรมการวิสามัญด้วย

ดังนั้น จะเห็นได้ว่ารัฐบาลได้ตระหนักถึงความสำคัญของเด็กซึ่งเป็นทรัพยากร อันมีค่าที่จะต้องให้ความคุ้มครองและปกป้องและพัฒนาอย่างดีที่สุด ดังจะเห็นได้จากการตรากฎหมาย หรือแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้แก่ พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาอาญาในส่วนที่เกี่ยวกับการ สอบปากคำเด็ก เป็นต้น

สำหรับมาตรการทางกฎหมายของไทยในการคุ้มครองป้องกันและฟื้นฟูเด็กที่ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัว มีดังนี้

2.5 มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองเด็กที่ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัว

ได้แก่ กฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อคุ้มครองเด็กมิให้บุคคลใดกระทำใดอันเป็นการประทุษร้ายต่อชีวิตร่างกายและจิตใจของเด็ก ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

2.5.1 มาตรการทางกฎหมายแพ่งในการคุ้มครองสิทธิเด็กที่ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัว

โดยหลักธรรมชาติและตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บิดามารดาย่อมมีหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูบุตรและยังมีสิทธิที่จะลงโทษบุตรเพื่อว่ากล่าวตักเตือนตามสมควร อันเป็นการใช้อำนาจปกครองของบิดามารดา แต่หากบิดามารดาใช้อำนาจปกครองโดยมิชอบหรือประพฤติดุร้ายต่อผู้เยาว์ซึ่งเป็นบุตร เช่น การใช้ความรุนแรงเกินกว่าการลงโทษเพื่อว่ากล่าวตักเตือน การล่วงเกินทางเพศต่อเด็ก หรือ บิดามารดาใช้อำนาจปกครองผู้เยาว์โดยมิชอบหรือประพฤติดุร้ายต่อผู้เยาว์ซึ่งเป็นบุตร กรณีนี้บิดามารดาย่อมถูกถอนอำนาจปกครอง

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กำหนดเหตุในการถอนอำนาจปกครอง (Parental Power) ไว้ 3 กรณี ดังนี้

1) บิดาหรือมารดาผู้ใช้อำนาจปกครองถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ หรือเสมือนไร้ความสามารถ

เนื่องจากบิดาหรือมารดาที่ถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ หรือเสมือนไร้ความสามารถนี้ ย่อมไม่สามารถกระทำการที่เป็นของตนเองได้แล้ว จึงไม่สมควรที่จะให้เป็นผู้ใช้อำนาจปกครองบุตรต่อไป เพราะจะเกิดความเสียหายแก่บุตรได้

2) บิดาหรือมารดาผู้ใช้อำนาจปกครอง ใช้อำนาจปกครองเกี่ยวกับบุตรผู้เยาว์โดยมิชอบ

การที่บิดาหรือมารดาใช้อำนาจปกครองเกี่ยวกับตัวบุคคลโดยมิชอบ (about the parental power) เป็นกรณีที่บิดาหรือมารดาได้กระทำต่อบุตรผู้เยาว์ในลักษณะที่ก่อให้เกิดหรือน่าจะเกิดอันตรายต่อสุขภาพร่างกายหรือจิตใจหรือสวัสดิภาพของบุตร เช่น ลงโทษเกินสมควรอย่างทารุณตลอดเวลา การให้บุตรทำงานโดยเสี่ยงอันตรายโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร ยุยงให้การเป็นขโมยและปล้นยปลดละเลยไม่เลี้ยงดูบุตร เป็นต้น ถือว่าเป็นการใช้อำนาจปกครองบุตรผู้เยาว์โดยมิชอบ อันเป็นเหตุที่จะถอนอำนาจปกครองได้

3) บิดาหรือมารดาผู้ใช้อำนาจปกครองประพฤติชั่วร้าย เป็นกรณีที่บิดาหรือมารดาได้ประพฤติที่ไม่สมควรหรือไม่มีศีลธรรมต่อบุตรผู้เยาว์ในลักษณะที่สังคมไม่อาจยอมรับได้ เช่น กระทำผิดทางเพศต่อบุตร ทอดทิ้งบุตร บังคับบุตรให้เป็นโสเภณี เป็นต้น หรืออาจจะเป็นการกระทำ โดยเฉพาะต่อบิดาหรือมารดา เช่น เป็นพ่อค้ายาเสพติดรายใหญ่ เสพสุราจนไม่อาจครองสติได้เป็นอาฉิม เป็นต้น และการกระทำจนมีเหตุอันเชื่อว่าจะเกิดอันตรายหรือความเสียหายต่อสุขภาพทางกาย หรือจิตใจหรือศีลธรรมอันดีของบุตร

แต่อย่างไรก็ตาม ผู้ที่มีอำนาจที่จะถอนอำนาจปกครองนั้น กฎหมายให้อำนาจเฉพาะแต่บุคคลดังต่อไปนี้

1) ศาลสั่งถอนอำนาจปกครอง ต้องเป็นกรณีที่ศาลกำลังพิจารณาคดีครอบครัวยุ่ และปรากฏข้อเท็จจริงต่อศาลนั้นว่า ผู้ใช้อำนาจปกครองมีพฤติกรรมเข้าเงื่อนไขที่มาตรา 1582 กำหนด ตัวอย่างเช่น เป็นผู้ล่วงเกินทางเพศต่อเด็กผู้เยาว์ เป็นต้น ศาลนั้นมีอำนาจหยิบยกคดี ขึ้นมาทำคำสั่งถอนอำนาจปกครองได้เอง ซึ่งมีรายละเอียดเกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีครอบครัวยุ่ในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534

2) ญาติของเด็กผู้เยาว์ร้องขอให้ศาลถอนอำนาจปกครอง ซึ่งจะต้องเป็นญาติโดยนิตินัย เช่น พี่ ลุง ป้า น้า อา ตา ยาย เป็นต้น การที่บิดาไม่ได้จดทะเบียนสมรสกับมารดามีผลทำให้เป็นบิดาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ญาติทางบิดาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายจึงไม่ถือเป็นญาติตามความหมายของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1582

3) พนักงานอัยการร้องขอให้ศาลถอนอำนาจปกครอง ซึ่งเริ่มจากผู้มีส่วนได้เสีย หรือญาติของเด็กผู้เยาว์นั่นเอง

จึงเห็นได้ว่า การถอนอำนาจปกครองดังกล่าวจะต้องมีข้อเท็จจริงมาสู่ศาล ศาลจึงจะมีอำนาจสั่งถอนอำนาจปกครองได้ ซึ่งในความเป็นจริงข้อเท็จจริงเช่นนี้แทบไม่สามารถมาสู่ศาลได้ ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของญาติผู้เยาว์หรืออัยการมากกว่าที่จะขอให้ศาลถอนอำนาจปกครอง

2.5.2 มาตรการทางกฎหมายอาญาในการคุ้มครองสิทธิเด็กในการถูกระทำรุนแรงในครอบครัวตามประมวลกฎหมายอาญา

การคุ้มครองสิทธิในชีวิตและร่างกายของเด็กนั้น ประมวลกฎหมายอาญาได้ให้ความคุ้มครองเป็นพิเศษกว่าบุคคลทั่วไป โดยได้กำหนดโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดหนักกว่าโทษที่จะได้กระทำต่อบุคคลทั่วไป กล่าวคือ

1) กระทำชำเราเด็กหญิงอายุยังไม่เกินสิบห้าปี ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สิบปีถึงยี่สิบปี และปรับตั้งแต่แปดพันบาทถึงสี่หมื่นบาท ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 277

2) กระทำอนาจารแก่เด็กอายุยังไม่เกินสิบห้าปี โดยเด็กนั้นจะยินยอมหรือไม่ก็ตาม ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสิบปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 279

3) ความผิดฐานทอดทิ้งเด็ก ได้แก่ ผู้ใดทอดทิ้งเด็ก อายุยังไม่เกินเก้าปี ณ ที่ใด เพื่อให้เด็กนั้นไปเสียจากตน โดยประการที่ทำให้เด็กนั้นปราศจากผู้ดูแล ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 306

4) ความผิดเกี่ยวกับเสรีภาพและชื่อเสียง ได้แก่

(1) ผู้ใดเพื่อให้ได้มาซึ่งค่าไถ่เอาตัวเด็กอายุไม่เกินสิบห้าปี ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สิบห้าปีถึงยี่สิบปี และปรับตั้งแต่สามหมื่นบาทถึงสี่หมื่นบาท หรือจำคุกตลอดชีวิต หรือประหารชีวิต ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 313

(2) ผู้ใดโดยปราศจากเหตุอันสมควร พรากเด็กอายุยังไม่เกินสิบห้าปี ไปเสียจากบิดามารดา ผู้ปกครอง หรือผู้ดูแล ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สามปีถึงสิบห้าปี และปรับตั้งแต่หกพันบาทถึงสามหมื่นบาท ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 317

(3) ผู้ใดพรากผู้เยาว์อายุกว่าสิบห้าปี แต่ยังไม่เกินสิบแปดปีไปเสียจากบิดามารดา ผู้ปกครอง หรือผู้ดูแล โดยผู้เยาว์นั้นไม่เต็มใจไปด้วย ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สองปี และปรับตั้งแต่สี่พันบาทถึงสองหมื่นบาท ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 318

(4) ความผิดหลอกลวง ได้แก่ ผู้ใดกระทำความผิดด้วยประการใดๆ อันเป็นการทารุณต่อเด็กอายุยังไม่เกินสิบห้าปี ซึ่งต้องพึงผู้นั้นเป็นการดำรงชีพหรือการอื่นใด ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 398

แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อความผิดเกิดขึ้นแก่เด็กแล้ว กระบวนการดำเนินคดีอาญาจึงเริ่มตั้งแต่การร้องทุกข์การสอบสวน การดำเนินคดีอาญาในชั้นศาลและพิพากษาในที่สุด ยังคงดำเนินการในลักษณะเช่นเดียวกับการดำเนินคดีอาญาโดยทั่วไป ทั้งๆ ที่ เป็นคดีที่เด็กเป็นผู้เสียหาย ดังจะเห็นได้จากในการสอบสวนอันเป็นการรวบรวมพยานหลักฐานนั้น เพื่อนำมาใช้ในการพิสูจน์การกระทำความผิดของผู้ต้องหาซึ่งเป็นบุคคลในครอบครัวแต่เพียงฝ่ายเดียว แต่ไม่มีการรวบรวม

พยานหลักฐานเกี่ยวกับเด็กซึ่งเป็นผู้เสียหายเพื่อใช้เป็นข้อมูลเพื่อกำหนดกระบวนการที่เหมาะสมเพื่อป้องกันคุ้มครองและฟื้นฟูเด็กต่อไป⁴¹

สำหรับการคุ้มครองเด็กในการให้เด็กจะให้ปากคำต่อพนักงานสอบสวนและต้องเปิดความในชั้นพิจารณาของศาล ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้กำหนดวิธีการในการสอบปากคำและการสืบพยานเด็ก ดังนี้

- 1) เป็นคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงตั้งแต่สามปีขึ้นไปหรือ
- 2) เป็นคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่ถึงสามปี และผู้เสียหายหรือพยานซึ่งเป็นเด็กร้องขอ
- 3) ในคดีทำร้ายร่างกายเด็กอายุไม่เกินสิบแปดปี
  - (1) ต้องแยกการสอบปากคำให้เป็นส่วนสัดส่วนในสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับเด็ก
  - (2) ให้มีนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ บุคคลที่เด็กร้องขอ และพนักงานอัยการเข้าร่วมในการถามปากคำด้วย
  - (3) ให้พนักงานสอบสวนมีหน้าที่แจ้งบุคคลดังกล่าวทราบ
  - (4) ให้พนักงานสอบสวนจัดให้มีการบันทึกภาพและเสียง การถามปากคำดังกล่าวซึ่งสามารถนำออกถ่ายทอดได้อย่างต่อเนื่องไว้เป็นพยาน นอกจากนี้การสอบปากคำที่มีการบันทึกวิดีโอ นั้น อาจถูกถือเป็นส่วนหนึ่งของคำเบิกความของพยานเด็กนั้นได้ในกรณีที่ไม่สามารถนำตัวพยานมาเบิกความ

ทั้งนี้ การดำเนินคดีอาญา ย่อมเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยทั่วไปซึ่งอาจไม่เป็นผลดีต่อเด็ก เนื่องจากหากเป็นกรณีที่ผู้ต้องหาซึ่งเป็นบิดามารดาของเด็กได้รับการประกันตัวไปตามกฎหมายและกลับไปอยู่ร่วมกับเด็ก ย่อมอาจเกิดการทำร้ายเด็กต่อไป จึงเป็นกรณีที่ควรจะมีการทบทวนมาตรการกฎหมายต่อไป

นอกจากนี้ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย ยังไม่มีการกำหนดให้มีการแจ้งเหตุ ในกรณีที่บุคคลในครอบครัวได้ทำร้ายเด็กและไม่มิบบทบัญญัติให้ความคุ้มครองแก่ผู้แจ้งเหตุ ซึ่งมีเจตนาดี และมีบทลงโทษแก่ผู้ไม่แจ้งเหตุโดยเฉพาะแพทย์ พยาบาล นักสังคมสงเคราะห์ ครูผู้ให้คำปรึกษา และผู้ดูแลเด็ก ซึ่งอาจนำ พ.ร.บ. คุ้มครองสิทธิเด็ก พ.ศ. 2546 มาพิจารณาปรับใช้ต่อไป

⁴¹ UNICEF. (2543). กฎหมายและแนวปฏิบัติในประเทศไทยเฉพาะกรณีที่ไม่สอดคล้องตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กและข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา: รายงานการวิเคราะห์. หน้า 15.

องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมาย

องค์กรสำคัญที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ศาลเยาวชนและครอบครัวเป็นศาลที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 โดยกำหนดให้อำนาจพิจารณาและพิพากษา หรือมีคำสั่งในคดีต่างๆ ดังนี้

- 1) คดีอาญาที่มีข้อหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด
- 2) คดีอาญาที่ผู้กระทำความผิดมีอายุไม่เกิน 20 ปีบริบูรณ์ และเป็นคดีที่อยู่ในอำนาจของศาลที่พิพากษาคดีอาญาแต่ศาลนั้นได้สั่งให้โอนคดีไปพิพากษาในศาลเยาวชนและครอบครัว
- 3) คดีครอบครัว ซึ่งจะต้องบังคับตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
- 4) คดีที่ศาลจะต้องพิพากษาหรือสั่งเกี่ยวกับตัวเด็กและเยาวชน ตามบทบัญญัติของกฎหมายซึ่งบัญญัติให้อำนาจหน้าที่ของศาลเยาวชนและครอบครัว

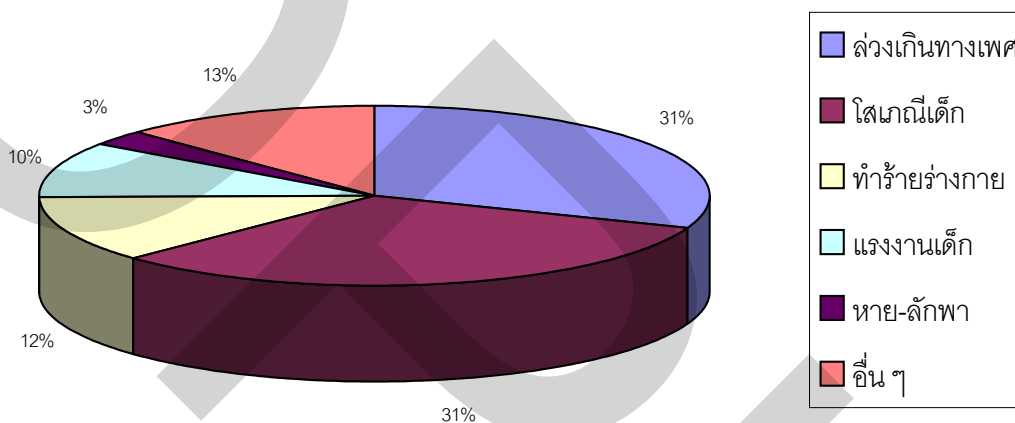
ในปัจจุบันศาลเยาวชนและครอบครัวยังไม่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีตาม 4) เนื่องจากยังไม่มีกฎหมายอื่นให้อำนาจศาลเยาวชนและครอบครัวที่จะพิจารณาหรือมีคำสั่งเกี่ยวกับตัวเด็กและเยาวชนโดยเฉพาะ ดังนั้นอำนาจหน้าที่ของศาลเยาวชนและครอบครัวในการคุ้มครองเด็กจากการทารุณกรรม โดยบุคคลในครอบครัวจึงมีขอบเขตจำกัด กล่าวคือ ศาลเยาวชนและครอบครัวจะมีอำนาจหน้าที่ภายในขอบเขตของการพิจารณาคดีครอบครัว ซึ่งอยู่ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ครอบครัวประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และบทบัญญัติเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีครอบครัวในหมวด 10 และหมวด 11 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า ในการพิจารณาพิพากษาในคดีทารุณกรรมเด็กนั้น ศาลเยาวชนและครอบครัวในปัจจุบันมีอำนาจพิจารณาและพิพากษาเพื่อให้ความคุ้มครองแก่เด็กได้ในขอบเขตของการใช้อำนาจปกครองโดยมิชอบเท่านั้น ซึ่งไม่สอดคล้องกับลักษณะแห่งการกระทำทารุณกรรมเด็กที่มักจะเป็นทั้งการใช้อำนาจปกครองโดยมิชอบละเมิดต่อเด็กและเป็นความผิดทางอาญา จะเห็นได้จากสถิติเด็กถูกละเมิดสิทธิที่ได้รับการช่วยเหลือโดยประมาณ โดยมูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็กปี 2546 ดังนี้

- ล่วงเกินทางเพศ	1,315	คน
- โสเภณีเด็ก	1,356	คน
- ทำร้ายร่างกาย	508	คน
- แรงงานเด็ก	428	คน
- หาย-ลักพา	111	คน
- อื่นๆ	534	คน

รวมเด็กที่ถูกละเมิดสิทธิ 4,252 คน

หมายเหตุ ในการพิจารณาพิพากษาในคดีทารุณกรรมเด็กนั้น ศาลเยาวชนและครอบครัวในปัจจุบัน มีอำนาจพิจารณาและพิพากษาเพื่อให้ความคุ้มครองแก่เด็กได้ในขอบเขตของการใช้อำนาจปกครอง โดยมีขอบเท่านั้น

ดังรูปภาพกราฟแสดงข้อมูลสถิติเด็กที่ถูกละเมิดสิทธิ โดยสังเขป ดังนี้

ภาพที่ 2.1 กราฟแสดงข้อมูลสถิติเด็กที่ถูกละเมิดสิทธิ

2.6 มาตรการในการป้องกันเด็กที่ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัว

ได้แก่ กฎหมายที่ได้ตราขึ้นเพื่อป้องกันเด็กให้รอดพ้นจากการที่บุคคลใดจะกระทำร้ายต่อเด็ก ดังจะเห็นได้จากมาตรการวิธีการเพื่อความปลอดภัยตามที่บัญญัติในประมวลกฎหมายอาญา

โดยวิธีการเพื่อความปลอดภัยเป็นมาตรการซึ่งอาจนำมาใช้แก่บุคคลหนึ่งบุคคลใด แม้ว่าบุคคลนั้นจะยังมิได้กระทำความผิดหรือได้กระทำความผิดแล้ว แต่มีแนวโน้มที่จะกระทำความผิดขึ้นต่อเด็กอีกในอนาคต⁴² ทั้งนี้วิธีการเพื่อความปลอดภัยมีดังนี้

⁴² ณรงค์ ใจหาญ. (2543). กฎหมายอาญาวาดด้วยโทษและวิธีการเพื่อความปลอดภัย. หน้า 136.

1) กักกัน

เป็นการควบคุมผู้กระทำความผิดติดนิสัยไว้ในเขตกำหนดเพื่อป้องกันการกระทำ ความผิด เพื่อคัดนิสัย และเพื่อฝึกหัดอาชีพ⁴³ โดยกักกันข้อมนำมาใช้ในกรณีที่บุคคลในครอบครัว จะกระทำความผิดทางเพศหรือได้กระทำความผิดต่อเสรีภาพและร่างกายต่อเด็ก แต่การใช้มาตรการดังกล่าว ต้องปรากฏว่าบุคคลนั้นได้เคยกระทำความผิดตามที่กฎหมายกำหนดและศาลได้พิพากษาลงโทษจำคุก ไม่น้อยกว่า 6 เดือน แต่หากบุคคลในครอบครัวที่เคยทำร้ายเด็กยังไม่เคยถูกจำคุกในข้อหาเช่นนั้น ข้อมไม่อาจนำเอาวิธีการกักกันมาใช้ได้

แต่อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาในการร้องขอให้ศาลใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยนั้น ต้องปรากฏว่าบิดามารดาต้องเคยต้องโทษจำคุกตามเงื่อนไขของกฎหมายในกรณีของการขอกักกัน แต่หากไม่เคยข้อมไม่สามารถนำมาใช้ได้ กรณีของการนำวิธีเพื่อความปลอดภัย นำมาใช้ได้ก็เฉพาะ การเรียกประกันทัณฑ์บนและคุมตัวไว้ในสถานพยาบาล แต่หากบิดามารดาต้องถูกคุมตัวในสถานพยาบาล บุตรซึ่งเป็นเด็กก็ข้อมจะขาดไร้อุปการะไม่มีผู้ดูแล

2) ห้ามเข้าเขตกำหนด เป็นการห้ามมิให้ผู้กระทำความผิดเข้าไปในท้องที่หรือสถานที่ กำหนดไว้ในคำพิพากษา ซึ่งศาลอาจสั่งในคำพิพากษาว่าเมื่อพ้นโทษตามคำพิพากษาแล้วห้ามเข้า เขตกำหนดเป็นเวลาไม่เกิน 5 ปี ดังบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 44 และ 45

3) เรียกประกันทัณฑ์บนในกรณีความผิดยังไม่เกินขึ้นและยังไม่มีผู้ได้รับความเสียหายเลย แต่มีแนวโน้มว่าผู้ใดจะก่อเหตุร้ายให้เกิดอันตรายแก่บุคคลหรือทรัพย์สินของผู้อื่น พนักงานอัยการ มีอำนาจขอให้ศาลสั่งผู้ต้องหาทัณฑ์บนต่อศาลได้ และศาลมีอำนาจเรียกผู้ต้องหาให้ทำทัณฑ์บน ภายใน 2 ปี โดยกำหนดจำนวนเงิน ไม่เกิน 5,000 บาท ดังบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 46

4) คุมตัวไว้ในสถานพยาบาล ถ้าศาลเห็นว่าปล่อยตัวผู้มีจิตบกพร่อง โรคจิตหรือจิตฟั่นเฟือน ซึ่งไม่ต้องรับโทษ หรือรับการลดโทษตาม มาตรา 65 จะเป็นการไม่ปลอดภัยแก่ประชาชน ศาลจะสั่ง ให้ไปคุมตัวไว้ในสถานพยาบาลก็ได้ ดังบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 48

5) ห้ามประกอบอาชีพบางอย่าง หากศาลเห็นว่าผู้นั้นกระทำความผิด โดยอาศัยโอกาส จากการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพ และหากผู้นั้นประกอบอาชีพหรือวิชาชีพต่อไป อาจจะทำให้ ความผิดเช่นนั้นอีก ศาลจะสั่งไว้ในคำพิพากษาห้ามประกอบอาชีพหรือวิชาชีพนั้น มีกำหนดเวลา ไม่เกิน 5 ปี นับแต่พ้นโทษไปแล้วก็ได้ ดังบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 50

⁴³ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 40.

2.7 มาตรการในการฟื้นฟูเด็กที่ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัว

ได้แก่ มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูสมรรถภาพทั้งในด้านร่างกาย และจิตใจของเด็กที่ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัว มีดังนี้

ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 294 เรื่อง การคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก ลงวันที่ 27 พฤศจิกายน 2515

เป็นกฎหมายฉบับแรกที่รัฐให้ความสนใจแก่ “เด็ก” โดยตระหนักถึงความสำคัญของเด็ก ในฐานะที่เป็นทรัพยากรบุคคลอันมีค่า ทั้งนี้ได้มีการกำหนดวิธีการให้การสงเคราะห์และการคุ้มครองเด็ก ซึ่งมีอายุไม่ครบสิบแปดปีบริบูรณ์และยังไม่บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรส ทั้งนี้เด็กที่อยู่ในข่ายที่ต้อง ได้รับการดูแลภายในกฎหมายฉบับนี้ ได้แก่ เด็กกำพร้าอนาถาที่ขาดผู้อุปการะเลี้ยงดู ผู้เยาว์ซึ่งประพฤติดน ไม่สมควรแก่วัย และเด็กซึ่งตกอยู่ในสภาพแวดล้อมอันเป็นเหตุให้เกิดอันตรายต่อร่างกาย จิตใจ และศีลธรรม นอกจากนี้ ยังได้มีการกำหนดหน้าที่ให้แก่บิดามารดาหรือผู้ปกครองของเด็กให้ปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานที่มีอำนาจอีกด้วย

ในส่วนของการสงเคราะห์เด็คนั้น ได้มีการกำหนดให้เด็กหรือผู้เยาว์ที่จะได้รับการสงเคราะห์ ภายใต้กฎหมายฉบับนี้ ได้แก่

- 1) เด็กที่ไม่มีบิดามารดาหรือผู้ปกครอง
- 2) เด็กที่บิดามารดาหรือผู้ปกครองทอดทิ้งไว้ ณ สถานที่ใดที่หนึ่งหรือเป็นผู้เยาว์พลัดหลง
- 3) เด็กที่บิดามารดาหรือผู้ปกครองให้ความอุปการะเลี้ยงดูที่ไม่เหมาะสม หรือไม่สามาร ให้ความอุปการะเลี้ยงดูได้ เพราะเหตุที่ถูกจำคุก กักขัง พิกัด พุพพลภาพ ป่วยทางร่างกายหรือจิตใจ หรือตกอยู่ในภาวะอื่นใดอันอาจเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่เด็กทั้งทางร่างกายหรือจิตใจ หรือตกอยู่ ในภาวะอื่นใดอันอาจเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่ผู้เยาว์ทั้งทางร่างกายจิตใจ หรือศีลธรรม

- 4) พิกัดทางร่างกาย สมอง สติปัญญา หรือจิตใจ

ทั้งนี้ พนักงานเจ้าหน้าที่อาจดำเนินการให้การสงเคราะห์แก่ผู้เยาว์ดังกล่าวและหรือ ครอบครัวของเด็กตามความเหมาะสมดังต่อไปนี้

ก) พิจารณาช่วยเหลือครอบครัวของเด็กนั้น เพื่อให้บิดามารดา หรือผู้ปกครองของเด็ก สามารถอุปการะเลี้ยงดูเด็กได้ตามควรแก่อัธยาศัย

ข) มอบเด็กให้อยู่ในความอุปการะของบุคคลอื่น หรือสถานรับเลี้ยงเด็กหรือสถานสงเคราะห์ ผู้เยาว์ของเอกชน

ค) มอบเด็กให้เป็นบุตรบุญธรรมของบุคคลอื่นภายใต้บทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยการนั้น

ง) รับผู้เยาว์ไว้ในสถานรับเลี้ยงผู้เยาว์หรือสถานสงเคราะห์ของทางราชการพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546

เป็นกฎหมายที่จัดทำโดยสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ (ส.ย.ช.) ซึ่งเกี่ยวข้องกับการสงเคราะห์ คุ้มครองสวัสดิภาพ และส่งเสริมความประพฤติของผู้เยาว์ และเพื่อยกเลิกประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 294 ลงวันที่ 27 พฤศจิกายน พ.ศ. 2515 รวมทั้งเพื่อแก้ไขให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กทั้งนี้ ร่างกฎหมายเดิมได้ให้ชื่อว่า “ร่างพระราชบัญญัติสงเคราะห์ คุ้มครอง สวัสดิภาพ และส่งเสริมความประพฤติเด็ก พ.ศ....” และต่อมาให้ถูกแก้ไขชื่อเป็น “พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546”

ทั้งนี้ พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 มีสาระสำคัญดังนี้

1) กำหนดขอบเขตสำหรับเด็กและเยาวชนอันพึงได้รับการสงเคราะห์ เช่น เป็นเด็กกำพร้าที่ไม่มีบิดามารดา หรือเป็นเด็กเร่ร่อนถูกทอดทิ้ง บิดามารดาหรือผู้ปกครองไม่สามารถอุปการะเลี้ยงดูได้ด้วยเหตุหนึ่งเหตุใด หรือกรณีที่เด็กได้รับการเลี้ยงดูมิชอบ ถูกกระทำรุนแรง หรือตกอยู่ในภาวะอื่นใด อันอาจเป็นเหตุให้เด็กหรือเยาวชนมีความประพฤติกเล็ดเลี้ยว หรือตกอยู่ในภาวะยากลำบาก โดยให้อำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่ หรือผู้ซึ่งมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามร่างพระราชบัญญัตินี้ ดำเนินการให้การสงเคราะห์เด็กหรือเยาวชนตามมาตรา 28 เช่น ทำการตรวจค้นสถานที่ใดๆ ที่น่าเชื่อว่ามีกระทำความรุนแรงเด็กหรือเยาวชนโดยมีหมายค้นจากอธิบดี ผู้ว่าราชการจังหวัด หรือนายอำเภอแห่งท้องที่นั้น เว้นแต่เป็นกรณีเร่งด่วน หากชักช้าเด็กอาจเสียชีวิต หรือทำการซักถามเด็กเมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่าเด็กหรือเยาวชนนั้น จำต้องได้รับการสงเคราะห์หรือคุ้มครองสวัสดิภาพ ก็จะเรียกบิดามารดา หรือผู้ปกครองและเยาวชนมาให้ถ้อยคำกับคำแนะนำตักเตือน แต่ถ้าเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนจำต้องได้รับการสงเคราะห์ หรือคุ้มครองสวัสดิภาพ ก็ให้ส่งเด็กหรือเยาวชนนั้นไปสถานแรกรับ โดยทำรายงานเกี่ยวกับตัวผู้เยาว์หรือเยาวชนไปยังสถานแรกรับ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับแต่ละกรณีและวิธีการที่เหมาะสมต่างๆ⁴⁴

2) ให้อำนาจศาลสั่งห้ามมิให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองกระทำรุนแรงต่อเด็กและเยาวชน หรือจะสั่งให้ผู้ปกครองกระทำรุนแรงต่อเด็คนั้นทำทัณฑ์บนไว้ตามประมวลกฎหมายอาญาดูด้วยก็ได้ แต่หากไม่มีการฟ้องคดีอาญากฎหมายให้อำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่ หรือพนักงานฝ่ายปกครองที่มีอำนาจเป็นผู้มีอำนาจออกคำสั่งห้ามมิให้กระทำรุนแรง หรือเรียกประกันทัณฑ์บนและในกรณีฉุกเฉิน

⁴⁴ พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546, มาตรา 35.

หากศาลเห็นว่าเพื่อคุ้มครองเด็กมิให้ถูกกระทำรุนแรงอีก ก็ให้ศาลมีอำนาจออกคำสั่งให้เจ้าหน้าที่ตำรวจจับกุมผู้ที่น่าเชื่อว่าจะกระทำรุนแรงต่อเด็กหรือเยาวชนมากักขังไว้ได้โดยไม่เกินกำหนดหนึ่งเดือน

3) ป้องกันปัญหาซึ่งอาจเกิดขึ้นในกรณีที่บิดามารดา หรือญาติของเด็กหรือเยาวชนผู้กระทำรุนแรงถูกฟ้องคดีอาญา และต้องได้รับโทษจำคุกเมื่อพ้นโทษออกมาก็จะต้องกลับมาอยู่กับเด็ก อาจเกิดความเลียดเคียน ซึ่งจะเป็นเหตุให้เด็กตกอยู่ในสภาวะอันตราย โดยเด็กนั้นอาจถูกกระทำรุนแรงหนักยิ่งขึ้นมาตรา 45 จึงให้อำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่หรือผู้มีหน้าที่ตามกฎหมายมีอำนาจให้คำแนะนำ บิดาหรือผู้ปกครองของเด็กหรือเยาวชน ซึ่งหากบิดามารดาเด็กไม่ปฏิบัติตามคำแนะนำเจ้าหน้าที่ อาจยื่นคำขอต่ออธิบดีกรมประชาสงเคราะห์ ผู้ว่าราชการจังหวัด หรือนายอำเภอแห่งท้องที่แล้วแต่กรณี เพื่อเรียกประกันทัณฑ์บนโดยกำหนดจำนวนเงินตามสมควรแก่ฐานะานุรูปแต่ต้องไม่เกินกว่า 5,000.00 บาท และตกลงว่าจะไม่กระทำการใดอันมีลักษณะเป็นการเลี้ยงดูแก่เด็กและเยาวชนโดยมิชอบ ซึ่งกำหนดระยะเวลาในการทำทัณฑ์บนต้องไม่เกินกว่าสองปี และนอกจากร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก 2546 ดังกล่าว จะมุ่งลงโทษผู้ที่กระทำรุนแรงต่อเด็กแล้วยังให้ความคุ้มครองและให้การสงเคราะห์แก่เด็กซึ่งเป็นเหยื่อของการกระทำรุนแรงโดยจะต้องจัดให้มีการตรวจรักษาพยาบาล ทั้งทางร่างกายและจิตใจโดยทันที ถ้าจำเป็นต้องให้การฟื้นฟูจิตใจเด็กก็ให้รับส่งเด็กไปยังสถานพัฒนา และฟื้นฟู เพื่อประโยชน์ในการวิเคราะห์ และพิจารณาวิธีการคุ้มครองสวัสดิภาพที่เหมาะสมแก่เด็กหรือเยาวชนต่อไป⁴⁵

นอกจากนี้ พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ฉบับนี้ ยังได้นำสาระสำคัญของหลักกฎหมายแจ้งเหตุของสหรัฐอเมริกาไปปรับใช้เพื่อเป็นการค้นหากรณีที่มีการกระทำรุนแรงเด็กอย่างไม่เหมาะสมตามมาตรา 41 ซึ่งตามมาตรา 41 บัญญัติว่า “ผู้ใดพบเห็นหรือน่าเชื่อว่ามีมีการกระทำรุนแรงเด็กหรือเยาวชน หรือเลี้ยงดูโดยมิชอบ ให้รีบแจ้งด้วยวาจาหรือเป็นหนังสือแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ เจ้าพนักงานฝ่ายปกครอง หรือผู้มีหน้าที่ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติ” ดังนั้นจึงถือว่าเป็นหน้าที่ของบุคคลทั่วไปที่จะช่วยแจ้งแก่เจ้าหน้าที่ในกรณีที่พบเห็นน่าเชื่อว่ามีมีการกระทำรุนแรงเด็ก

จากการศึกษามาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองป้องกันและฟื้นฟูของประเทศไทย จะเห็นได้ว่าแม้ว่าประเทศไทยจะได้ตระหนักถึงความสำคัญของเด็ก โดยได้รับรองสิทธิของเด็กไว้ในรัฐธรรมนูญและกฎหมายในลำดับรอง แต่พระราชบัญญัติประกาศต่างๆ ยังไม่สอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ประกอบกับสภาพสังคมไทยในปัจจุบันต้องประสบกับปัญหาการใช้ความรุนแรงต่อเด็กจากบุคคลในครอบครัว ซึ่งต้องการกฎหมายที่มีความยืดหยุ่นในการประสานความสัมพันธ์ของครอบครัวและสวัสดิการของเด็ก ดังจะได้ศึกษาวิเคราะห์ในบทที่ 3 ต่อไป

⁴⁵ พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546, มาตรา 44.

บทที่ 3

มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครอง ป้องกันและฟื้นฟู เด็กที่ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัวของต่างประเทศ

ในบทที่ 3 จะได้ศึกษาถึงมาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศในการคุ้มครองป้องกัน และฟื้นฟูเด็กที่ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัว อันได้แก่ ประเทศ สหรัฐอเมริกา อังกฤษ แคนาดา และมาเลเซีย ซึ่งเป็นประเทศที่รัฐเข้ามามีบทบาทในการคุ้มครองป้องกันและฟื้นฟูเด็ก ดังจะได้พิจารณาโดยลำดับไป

3.1 ประเทศสหรัฐอเมริกา

3.1.1 มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองเด็กที่ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัว

ประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีการกระทำรุนแรงต่อเด็กในครอบครัวเป็นจำนวนมาก และอาจกล่าวได้ว่ามีสถิติของการใช้ความรุนแรงเพิ่มขึ้นถึง 134 เปอร์เซ็นต์ นับตั้งแต่ปี 1980 เป็นต้นมา¹ แต่ด้วยเหตุที่ประเทศสหรัฐอเมริกาประกอบด้วยมลรัฐต่างๆ ถึง 51 มลรัฐ แต่ต่างก็มีอำนาจในทางนิติบัญญัติที่จะตรากฎหมายของตนขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งกฎหมายคุ้มครองการใช้ความรุนแรงต่อเด็ก รวมไปถึงเด็กที่มีปัญหาในกรณีต่างๆ เช่นใน Colorado Children's Code 1967

"Neglected or dependent child" หมายถึง

- (1) เด็กและเยาวชนที่บิดามารดา ผู้ปกครองหรือผู้ดูแลทอดทิ้งหรือปล่อยปละละเลยให้มีการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนอย่างไม่เป็นธรรม
- (2) เด็กและเยาวชนที่ขาดการดูแลอย่างเพียงพอ หรือถูกละเลยจากบิดามารดา ผู้ปกครองหรือผู้ดูแล
- (3) เด็กและเยาวชนที่บิดามารดา ผู้ปกครอง หรือผู้ดูแลให้สิ่งจำเป็นแก่ชีวิต การศึกษา การรักษาพยาบาล หรือสิ่งจำเป็นอย่างอื่นๆ ไม่เพียงพอแก่การรักษาสุขภาพ ชีวิต การศึกษา การรักษาพยาบาล หรือสิ่งจำเป็นอย่างอื่นๆ ไม่เพียงพอแก่สุขภาพหรือความเป็นอยู่

¹ patrick F. Fagan and Dorothy B. Hanks. (1997, 15 May). **The child Abuse Crisis**. p. 1.

4) เด็กและเยาวชนที่ไร้ที่อยู่ ขาดการดูแลอย่างเพียงพอ หรือไม่ได้อาศัยอยู่กับ บิดามารดา ผู้ปกครอง หรือผู้ดูแล โดยมีใช้ความผิดของบุคคลเหล่านั้น

3.1.2 มาตรการทางกฎหมายเพื่อป้องกันเด็กจากการถูกระทำรุนแรงจากบุคคลในครอบครัว

ประเทศสหรัฐอเมริกาได้กำหนดมาตรการในการแจ้งเหตุ เพื่อเปิดโอกาสให้บุคคลใดก็ได้ ที่สงสัยหรือเห็นว่ามีกระทำความรุนแรงต่อเด็กได้แจ้งเหตุแก่เจ้าหน้าที่มาตรการดังกล่าวเริ่มใช้ครั้งแรกในสหรัฐอเมริกาแล้วจึงแพร่หลายไปสู่ประเทศอื่นในปี ค.ศ. 1962 และมีการประกาศใช้ในปี ค.ศ. 1963 จนกระทั่งในปัจจุบันมีการบังคับใช้โดยทั่วไปแตกต่างกันเฉพาะรายละเอียดบางส่วนเพื่อให้เหมาะสมกับมลรัฐนั้นๆ สารสำคัญของกฎหมายแจ้งเหตุจะเน้นการให้ความคุ้มครองแก่ผู้ที่แจ้งเหตุด้วยเจตนาดี และมีบทลงโทษแก่ผู้ไม่แจ้งเหตุ โดยมีปรัชญาและเป้าหมายของกฎหมายแจ้งเหตุเพื่อการค้นหากรณีมีการกระทำความรุนแรงต่อเด็กอย่างไม่เหมาะสมเพื่อให้ความคุ้มครองและให้บริการฟื้นฟูสภาพหรือบำบัดรักษาพ่อแม่ของเด็กที่กระทำความรุนแรงต่อเด็กนั้นด้วย

ผู้เขียนมีความเห็นว่า ข้อดีกฎหมายแจ้งเหตุมีการให้บริการฟื้นฟูสภาพหรือบำบัดรักษาพ่อแม่ของเด็กในเวลาเดียวกัน

3.1.3 มาตรการทางกฎหมายเพื่อการฟื้นฟูเด็กจากการถูกระทำรุนแรงในครอบครัว

ในประเทศสหรัฐอเมริกา ได้มีการกำหนดกระบวนการฟื้นฟูเด็กทั้งร่างกายและจิตใจ เนื่องจากการที่ผู้แจ้งเหตุเห็นว่ามีการใช้ความรุนแรงต่อเด็ก เช่น ในรัฐ Philadelphia เมื่อมีการแจ้งเหตุกรณีใช้ความรุนแรง ซึ่งอาจเป็นญาติหรือประชาชน โดยจะมีการแจ้งต่อ Child Protective Services และจะมีการส่งเจ้าหน้าที่ไปนำเด็กมาไว้ในความดูแลของ Department of Human Services (DHS) โดยยังไม่ต้องพิสูจน์ว่าเหตุผิดปกตินั้นเป็นอุบัติเหตุหรือการกระทำทารุณกรรม ทั้งนี้เนื่องจากกระบวนการสืบหาข้อเท็จจริงว่ามีการกระทำความผิดเกิดขึ้นจริงหรือไม่นั้น จะต้องใช้ระยะเวลาในการตรวจสอบ แต่เพื่อเป็นการคุ้มครองตัวเด็กให้พ้นจากสถานะที่เป็นอันตราย จึงควรให้เด็กเข้ามาอยู่ในความดูแลของรัฐชั่วคราวเพื่อความปลอดภัยของเด็ก แต่ทั้งนี้กฎหมายก็ได้กำหนดให้รัฐมีอำนาจในการคุ้มครองเด็กดังกล่าวได้ไม่เกิน 72 ชั่วโมง นับแต่เวลาที่รับเด็กมา และจะต้องนำเด็กมาขึ้นศาลเด็กและเยาวชน เรียกว่า Detention Hearing (DH) เพื่อให้ศาลพิจารณาประเด็นต่อไปว่า

- 1) เด็กควรได้รับบริการจาก DHS หรือไม่
- 2) เด็กควรมีตัวแทนทางกฎหมายในการพิทักษ์สิทธิและผลประโยชน์เด็ก (Child Advocate) หรือไม่

3) เด็กควรอยู่ที่ไหน (ชั่วคราว) จนกว่าจะถึงเวลานัดหมายสำหรับการพิจารณาว่าเด็กควรอยู่ในความดูแลของใคร (Psychiatric Evaluation Hearing)

นอกจากนี้ เด็กอาจจะได้รับบริการอื่นจากรัฐหรือเอกชน เช่น การประเมินโดยจิตแพทย์และนักจิตวิทยา (Psychiatric Evaluation and psychological Evaluation) หรือรับบริการบำบัดทางจิตหากมีปัญหาทางสุขภาพจิต²

3.2 ประเทศอังกฤษ

3.2.1 มาตรการทางกฎหมายเพื่อการคุ้มครองเด็กซึ่งถูกระทำรุนแรงในครอบครัว

กฎหมายเด็กและเยาวชนของอังกฤษที่ให้อำนาจศาลคดีเด็กและเยาวชน (Juvenile Court) ในการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่จำเป็นต้องได้รับการคุ้มครอง ดูแลเป็นพิเศษโดยให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานฝ่ายปกครอง เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจ และเจ้าหน้าที่ตำรวจ นำตัวเด็กหรือเยาวชนนั้นไปยื่นคำร้องต่อศาลคดีเด็กและเยาวชน ขอให้ศาลทำการไต่สวน หากมีพฤติการณ์แสดงอยู่ในระหว่างอันตราย สถานการณ์น่าเป็นห่วง เช่น เร่รอน จรจัด ขอดทาน อยู่กับบิดามารดาที่มีความประพฤติหรือประกอบอาชีพที่ขัดต่อกฎหมายหรือศีลธรรมของประชาชนหรือเลี้ยงดูเด็กอย่างไม่เหมาะสม ถูกระทำรุนแรงทั้งทางร่างกายและทางเพศ ศาลย่อมมีอำนาจพิจารณาส่งตัวเด็กไปอยู่ในสถานที่ที่เหมาะสมต่อเด็ก หรือกำหนดให้อยู่ในความดูแลของบุคคลที่เหมาะสมหรือบุคคลที่เห็นสมควร โดยกำหนดไม่เกินกว่า 3 ปี

กฎหมายวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชนหรือ Children Act 1989 เป็นกฎหมายแม่บทในการให้ความคุ้มครองสิทธิเด็กที่เชื่อมโยงกฎหมายต่างๆ เข้าด้วยกันโดยลักษณะของ Children Act 1989 จะอยู่ในลักษณะของกฎหมายสังคมสงเคราะห์ในการเฝ้าระวังรักษาความสัมพันธ์ของบุคคลในครอบครัว ยกตัวอย่าง เช่น กฎหมายดังกล่าวจะให้อำนาจบุคคลใดๆ ในการยื่นคำร้องเพื่อขอคุ้มครองในระดับที่ต่างกัน ผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงในครอบครัว เช่น บิดามารดาผู้ปกครองหรือผู้ดูแลเด็กจะสามารถยื่นคำขอต่อศาลเพื่อขอคุ้มครองตามกฎหมายได้ทุกเรื่อง ถัดลงมาก็จะเป็นผู้ที่ประกอบวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับการดูแลเด็กโดยตรง เช่น ครู อาจารย์ นักสังคมสงเคราะห์ จะขอให้ศาลมีคำสั่งเพื่อคุ้มครองเด็กได้เกือบทุกกรณี และสุดท้าย ได้แก่ องค์กรหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ จะสามารถร้องขอต่อศาลเพื่อคุ้มครองเด็กได้ในบางกรณีเท่านั้น ซึ่งจะได้อธิบายรายละเอียดในส่วนของการคำขอต่อศาล (Court orders) ต่อไปกฎหมาย Children Act 1989 เปิดโอกาสให้ศาลมีอำนาจใช้ดุลพินิจในการกำหนดวิธีการหรือ

² ปฐมาภรณ์ บุญปราง. (2533). บริการสนับสนุนและบริการเสริม. หน้า 6-8.

การออกคำสั่งได้อย่างยืดหยุ่น และมีความหลากหลายเนื่องจากอังกฤษเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Common law มิใช่กฎหมายลายลักษณ์อักษร ศาลจึงสามารถใช้ดุลพินิจได้กว้างขวางในการที่จะเลือกวิธีการในการคุ้มครองเด็ก³

3.2.2 มาตรการทางกฎหมายเพื่อป้องกันเด็กจากการถูกระทำรุนแรงจากบุคคลในครอบครัว

ในปี ค.ศ. 1989 อังกฤษได้มีคำสั่งในการป้องกันและตรวจสอบสวัสดิภาพเด็ก (Care and Supervision Orders) บัญญัติใน Children Act 1989 โดยเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น (Local Authority) หรือบุคคลอื่นที่มีอำนาจตามกฎหมาย (Authorized person) สามารถยื่นคำร้องเพื่อขอให้ศาลมีคำสั่งเพื่อป้องกันเด็กให้อยู่ภายใต้ความคุ้มครองของเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นหรือเจ้าพนักงานคุมประพฤติ (Probation Officer) หรือจัดให้เด็กอยู่ในความดูแลของบุคคล ซึ่งระบุไว้ในคำร้องตามมาตรา 31 นี้ ซึ่งถูกมอบหมายโดยเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นได้

เหตุในการยื่นคำขอบัญญัติไว้ใน (2) แห่งมาตรา 31 โดยศาลจะออกคำสั่งได้เพียงอย่างใดอย่างหนึ่งระหว่าง Care Order หรือ Supervision Order โดยจะต้องแสดงให้เห็นที่พอใจแก่ศาลว่า

1) เมื่อพิจารณาได้ว่าเด็กกำลังตกอยู่ในความทุกข์ทรมานหรืออยู่ในสภาวะทรมาน หรืออยู่ในอันตรายร้ายแรง และ

(1) ตกอยู่ในสภาวะอันตราย หรือคาดว่าจะตกอยู่ในสภาวะอันตราย หรือมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่า

(2) ความคุ้มครองดูแลที่ให้กับเด็คนั้น หรือหน้าที่ในการให้การป้องกันความปลอดภัย ซึ่งจะต้องให้กับเด็กมิได้มอบให้แก่เด็กตามลักษณะอันควร ซึ่งจะพึงคาดหมายได้ว่าเด็กควรจะได้รับจากบิดามารดาในอันที่จะมอบให้กับเด็ก

(3) เด็กที่บิดามารดาไม่สามารถควบคุมดูแลได้

แต่คำสั่ง Care Order หรือ Supervision Order ไม่สามารถออกเพื่อป้องกันเด็กที่มีอายุตั้งแต่ 17 ปีขึ้นไป หรือ 16 ปีในกรณีที่เด็กได้ทำการสมรสแล้วในขณะที่คำสั่งมีผลบังคับใช้กฎหมายให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ท้องถิ่น หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายตามคำสั่งให้อำนาจปกครอง (Parental Responsibility) และมีอำนาจตัดสินใจในการกำหนดของเขตการใช้อำนาจปกครองของบิดามารดา หรือผู้ปกครองที่มีต่อเด็กได้

³Roger, W.S. and Roche. J. (1994). *Children's welfare and children's rights: A practical guide to the law*. pp. 72-75.

3.2.3 มาตรการในการฟื้นฟูเด็กที่ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัว

ในกฎหมาย Children Act 1989 ได้กำหนดมาตรการในการให้ความคุ้มครองแก่เด็ก ซึ่งตกอยู่ในภาวะอันตรายและต้องการความช่วยเหลืออย่างรวดเร็ว

โดยแยกเด็กออกจากสภาพแวดล้อมในบ้านที่อยู่ในสภาวะอันตราย (a dangerous home environment) หรือทางเลือกอื่นๆ ในอันที่จะรักษาไว้ซึ่งสวัสดิภาพที่จำเป็นแก่เด็ก เช่น การนำเด็กไปรักษาอย่างทันทีในโรงพยาบาล (hospital) หรือที่พักที่จัดให้โดยเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น (local authority) โดยการแยกออกจากพ่อแม่ที่ทำร้ายเด็กทันที โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ จะเป็นเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจควบคุมและคุ้มครองเด็กให้อยู่ในสถานที่ปลอดภัย ซึ่งกฎหมายใหม่ได้แก้ไขจาก Children Act 1969 โดยลดระยะเวลาการคุ้มครองเด็กจาก 8 วัน ลงมา เหลือช่วงระยะเวลามากที่สุด ที่กฎหมายอนุญาตได้ไม่เกิน 7 วัน

ภายใต้ Children Act 1989 กำหนดให้บุคคลใดๆ (any person) สามารถยื่นคำร้อง เพื่อขอให้มีการสั่งคุ้มครองฉุกเฉินได้ รวมทั้ง local authority และบุคคลที่มีอำนาจอื่นๆ เช่น เพื่อนบ้าน (neighbour) หรืออาจารย์ (teacher) เมื่อศาลได้รับคำขอคุ้มครองเด็กกรณีฉุกเฉินแล้ว หากศาลเห็นว่า มีเหตุผลอันควรเชื่อได้ว่า (reasonable cause to believe) เด็กจะตกอยู่ในสถานะทุกข์ทรมานอย่างสาหัส ถ้าหากไม่นำตัวเด็กแยกออกมาจากบิดา มารดา หรือผู้ปกครอง มาไว้ในสถานที่คุ้มครองซึ่งระบุไว้ในคำขอในกระบวนการพิจารณาของศาลนั้น ภาระการพิสูจน์พยานหลักฐานของผู้ยื่นคำขอเพียงพินิจให้ศาลเห็นว่ามีความเหมาะสมที่เชื่อได้ว่า (reasonable cause to believe) เด็กจะตกอยู่ในสถานะทุกข์ทรมานอย่างสาหัส หรือคาดว่าจะเกิดอันตรายรุนแรงเท่านั้น ไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ถึงขนาดให้เป็นที่พอใจแก่ศาล และไม่จำเป็นต้องอ้างเหตุผลของอันตราย ซึ่งคาดหวังว่าจะเกิดขึ้นตลอด คำสั่งคุ้มครองฉุกเฉินนี้ สามารถให้การคุ้มครองภัยอันตรายที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้

3.3 ประเทศแคนาดา

3.3.1 มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองเด็กที่ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัว

โดยที่ประเทศแคนาดาเป็นประเทศที่ปกครองระบบสหพันธรัฐ เช่นเดียวกับสหรัฐอเมริกา ผู้เขียนจึงนำเอากฎหมาย Child and Family service Act 1989 ที่ใช้บังคับในกรุง Ottawa มาใช้เป็นตัวแบบในการศึกษา

ทั้งนี้ เจ้าหน้าที่และองค์กรที่มีบทบาทในการให้ความคุ้มครองแก่เด็ก ซึ่งมีใช้เด็ก ที่มีการกระทำความผิด ได้แก่ เจ้าหน้าที่ตำรวจและองค์กรสภสวน (Children's Aid Society) ซึ่งทำหน้าที่ ร่วมกันและประสานงานกัน โดยเมื่อมีการแจ้งเหตุกรณีเด็กถูกทำร้าย เจ้าหน้าที่จะต้องเริ่มดำเนินการ

สอบสวนภายใน 48 ชั่วโมง หลังจากที่ได้รับแจ้ง และอาจมีการบันทึกเทปตามความเหมาะสม รวมไปถึงการตรวจสอบทางแพทย์ในการขอให้ศาลมีคำสั่งคุ้มครองเด็กๆ ได้อย่างเหมาะสม ได้แก่ การห้ามบุคคลที่ทำร้ายเด็กเข้าเยี่ยมเด็ก การหาครอบครัวที่เหมาะสมให้เด็ก เป็นต้น

3.3.2 มาตรการในการป้องกันเด็กจากการกระทำรุนแรงในครอบครัว

ตามกฎหมาย Child and Family Service Act 1989 ได้กำหนดให้ศาลมีคำสั่งให้พ่อแม่ที่ทำร้ายเด็กต้องอยู่ในความประพฤติหรือถูกนำตัวไปบำบัด เพื่อติดตามดูความประพฤติ และรักษาตัวเพื่อมิให้กระทำต่อเด็ก รวมทั้งให้อำนาจเข้าไปยังเคหสถานของเด็กอยู่อาศัยไปเยี่ยมเด็ก และตรวจสอบ ซึ่งถือว่าเป็นข้อดีของกฎหมายดังกล่าว

3.3.3 มาตรการในการฟื้นฟูเด็กที่ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัว

ในการที่ศาลจะมีคำสั่งในการวางแผนบำบัดฟื้นฟูเด็กนั้น ศาลจะต้องคำนึงถึงรายงานที่ประเมินสถานะของเด็กทุกด้าน ประวัติ สวัสดิภาพเด็ก แผนการบำบัดฟื้นฟูที่จะเป็นไปได้ รายงานในด้านจิตใจ และสังคมเกี่ยวกับครอบครัวเด็กต่อไป

3.4 ประเทศมาเลเซีย

ประเทศมาเลเซียเป็นประเทศที่มีการคุ้มครองและฟื้นฟูผู้เยาว์ที่ถูกกระทำรุนแรงโดยบุคคลในครอบครัวที่มีความก้าวหน้าประเทศหนึ่ง จะเห็นได้ว่ามีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองและฟื้นฟูผู้เยาว์ 2 ฉบับ กล่าวคือ

(1) The Child Act 2001

เป็นกฎหมายซึ่งเกิดจากอนุวัติตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก จะเห็นว่ากฎหมายได้กำหนดมาตรการคุ้มครองและฟื้นฟูเด็กและผู้เยาว์ในกรณีดังต่อไปนี้

- (1.1) เด็กซึ่งต้องการการดูแลและคุ้มครอง
- (1.2) เด็กซึ่งได้รับการคุ้มครอง และได้รับการฟื้นฟู
- (1.3) เด็กซึ่งถูกลักพาหรือถูกขาย
- (1.4) เด็กซึ่งถูกกระทำความผิด

(1.5) เด็กซึ่งได้รับการควบคุม⁴

นอกจากนี้ยังได้กำหนดให้มีการจัดตั้งศาลเด็กขึ้นมาโดยเฉพาะ รวมทั้งกระทรวงเพื่อการพัฒนาสังคมและความเป็นเอกภาพของชาติ (The Ministry of National Unity and social Development) อีกด้วย

(2) **The Domestic Violence Act 1994**

เป็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องในการฟื้นฟูเด็กที่ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัว โดยเด็กซึ่งได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย ต้องมีอายุต่ำกว่า 18 ปี และเป็นสมาชิกในครอบครัวของผู้กระทำความผิด⁵

ข้อสังเกต ในกฎหมายดังกล่าวได้ให้คำจำกัดความของการกระทำรุนแรง โดยบุคคลในครอบครัวว่า หมายถึง

ก. การกระทำ คือ การพยายามหรือกระทำโดยเจตนาที่ทำให้เด็กกลัวว่าจะเป็นอันตรายต่อร่างกาย (Physical injury)

ข. ก่อให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย เด็กโดยใช้กำลังหรือขู่ว่าจะกระทำใดๆ อันพึงคาดหมายได้ว่าเป็นอันตรายแก่ร่างกาย บังคับหรือขู่ข่มขู่ให้เด็กให้มีความสัมพันธ์ทางเพศ หนึ่งวันหรือมากกว่ากับเจตนาของเด็ก โดยเฉพาะในครอบครัวที่ทำร้ายเด็ก อาจเป็นบุคคลดังต่อไปนี้

- พ่อหรือแม่
- พี่หรือน้อง
- ญาติอื่นใด

3.4.1 มาตรการในการคุ้มครองเด็กที่ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัว

The Domestic Violence 1994 ได้กำหนดหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือเจ้าหน้าที่สังกัดกระทรวงสวัสดิการสังคมเพื่อคุ้มครองเด็กไว้ ดังนี้

3.4.1.1 ช่วยเหลือผู้เยาว์ที่เป็นเหยื่อแห่งการกระทำรุนแรงในครอบครัว เพื่อฟ้องร้องกล่าวโทษ ในความผิดดังกล่าว

3.4.1.2 จัดหาหรือจัดเตรียมการเดินทางให้เด็กไปยังสถานที่พัก หรือสถานที่ให้ความช่วยเหลือ

⁴ Noor Aziah Mohd Awol. **Right of Children: Malaysian Expericncer.** p. 5.

⁵ The Domestic Violence Act 1994, Section 2.

3.4.1.3 จัดหาหรือจัดเตรียมการเดินทาง ให้เด็กเดินทางไปยังโรงพยาบาล ที่ใกล้ที่สุด หรือรับการบริการทางการแพทย์ เพื่อบำบัดและรักษาอาการบาดเจ็บ

3.4.1.4 ต้องอธิบายให้เด็กซึ่งเป็นเหยื่อได้รับซึ่งสิทธิของตน

3.4.1.5 เดินทางไปกับผู้เยาว์ซึ่งเป็นเหยื่อ ไปยังที่พักของเด็กเพื่อเก็บของใช้ส่วนตัว⁶

3.4.2 มาตรการในการป้องกันเด็กจากการถูกระทำรุนแรงในครอบครัว

The Domestic Violence 1994 ได้กำหนดให้มีหน้าที่ในการแจ้งเหตุ เมื่อเกิดเหตุการณ์กระทำความผิดหรือมีเหตุอันควรเชื่อว่าจะมีการกระทำความผิดโดยใช้ความรุนแรงในครอบครัวต่อเด็กซึ่งอาจแจ้งต่อเจ้าหน้าที่สังกัดกระทรวงสวัสดิการสังคม ทั้งนี้หากบุคคลมีเหตุผลอันควรเชื่อได้ว่า มีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการใช้ความรุนแรงในครอบครัวเกิดขึ้น หรือกำลังกระทำความผิด ให้แจ้งต่อเจ้าหน้าที่⁷

3.4.3 มาตรการในการฟื้นฟูเด็กที่ถูกระทำรุนแรงในครอบครัว

The Domestic Violence 1994 ได้กำหนดอำนาจของศาลในการสั่งการ เพื่อฟื้นฟูเด็กซึ่งถูกระทำรุนแรงโดยบุคคลในครอบครัว

ศาลที่รับฟ้องคดีที่ใช้ความรุนแรงในครอบครัว มีอำนาจที่ออกคำสั่งคุ้มครองชั่วคราว (Interim Protection Order) เพื่อสั่งห้ามบุคคลที่ถูกฟ้องใช้ความรุนแรงต่อเด็กจนกว่าการสอบสวนจะเสร็จสิ้นลง

นอกจากนี้ศาลยังมีอำนาจออกคำสั่งคุ้มครอง (Protection on order) ในกรณีดังต่อไปนี้

- คำสั่งคุ้มครองเพื่อมิให้บุคคลใช้ความรุนแรงต่อผู้เยาว์ที่อาศัยอยู่ด้วย
- เพื่อพิจารณาถึงความเป็นไปได้ที่จะให้ความปลอดภัยแก่ผู้เยาว์ ศาลอาจมีคำสั่งดังต่อไปนี้เพิ่ม กล่าวคือ

(ข.1) สั่งห้ามมิให้บุคคลที่ทำร้ายเด็กเข้าไปยังที่พักอาศัยที่รัฐจัดให้เด็กพักอาศัยหรือที่พักซึ่งเด็กอาศัย รวมทั้งเข้าไปยังโรงเรียนหรือสถาบันอื่นได้ เพื่อติดต่อกับเด็กที่ได้รับ ความคุ้มครอง

⁶ The Domestic Violence Act 1994, Section 19.

⁷ Ibid. Section 18(1).

(ข.2) ห้ามมิให้บุคคลที่ใช้ความรุนแรงต่อเด็กเป็นลายลักษณ์อักษร หรือทางโทรศัพท์กับเด็ก ทั้งนี้คำสั่งดังกล่าวมีกำหนดระยะเวลาไม่เกิน 12 เดือน

ค. อำนาจในการจับกุม (Power of Arrest)

ในกรณีที่ศาลเชื่อว่าบุคคลที่ศาลได้มีคำสั่งคุ้มครองชั่วคราว หรือคำสั่งคุ้มครอง จะก่อให้เกิดอันตรายแก่กายของเด็ก ศาลจะมีคำสั่งให้จับกุมบุคคลนั้นก็ได้

อำนาจในการสั่งให้จับกุมไม่จำเป็นต้องออกหมายจับแต่อย่างใด (Arrest Without Warrant)

ง. อำนาจในการสั่งให้ชดเชยค่าเสียหาย (Compensation)

ในกรณีที่เด็กที่เป็นเหยื่อแห่งการกระทำรุนแรงในครอบครัว ได้รับอันตราย แก่ร่างกายหรือจิตใจ หรือเป็นอันตรายต่อทรัพย์สิน หรือเสียหายทางการเงิน ทั้งนี้ศาลกำหนด ค่าเสียหายโดยคำนึงถึง

(ง.1) ความเจ็บปวดและความทุกข์ทรมานแก่ร่างกายหรือจิตใจ

(ง.2) การสูญเสียรายได้

(ง.3) มูลค่าของความเสียหายต่อทรัพย์สิน

(ง.4) ค่าใช้จ่ายในการเดินทางและค่าใช้จ่ายในการหาที่พัก

จ. การปรึกษาหารือ (Counseling)

ในการที่ศาลจะมีคำสั่งคุ้มครองเด็ก ศาลจะมีคำสั่งให้คู่กรณีที่ขัดแย้งกัน ได้รับการบำบัดฟื้นฟูบำบัดทางจิตเวชหรือหารือในลักษณะประนีประนอมยอมความ ในการออกคำสั่ง ของศาลย่อมมีอำนาจ รับฟังข้อแนะนำของเจ้าหน้าที่ สวัสดิการสังคมหรือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ในกรณีที่คู่กรณีเป็นมุสลิม จะต้องรับฟังข้อเสนอแนะของกรมกิจการศาสนาอิสลาม (Islamic Religious Affairs Department) อย่างไรก็ดี ในกรณีที่ต้องปฏิบัติตามคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวในเหตุฉุกเฉิน หรือคำสั่งคุ้มครอง การกระทำฝ่าฝืนคำสั่งดังกล่าวตามกฎหมายดังกล่าวมิได้กำหนดมาตรการลงโทษ ไว้โดยเฉพาะ เพียงแต่ให้อำนาจจับกุมผู้ฝ่าฝืนแก่เจ้าพนักงานตำรวจ ในกรณีที่มีการฝ่าฝืนคำสั่ง คุ้มครองซ้ำก็ไม่มีบทลงโทษหรือเพิ่มโทษ หากแต่ต้องกลับไปเริ่มกระบวนการออกคำสั่งคุ้มครองใหม่อีก

จากการศึกษามาตรการในการคุ้มครอง ป้องกัน และฟื้นฟูเด็กจากการถูกกระทำ รุนแรงในครอบครัวของต่างประเทศที่กล่าวมาข้างต้นนั้น จะเห็นได้ว่าในต่างประเทศได้กำหนด มาตรการทางกฎหมายที่มุ่งให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่เด็กแล้วยังช่วยป้องกันสถาบันครอบครัวด้วย รวมทั้งการใช้วิธีที่ดีที่สุดและเหมาะสมที่จะนำมาซึ่งประโยชน์แก่เด็กอีกด้วยเช่นกัน ทั้งนี้ผู้เขียน จะได้ศึกษาเปรียบเทียบกับมาตรการทางกฎหมายของประเทศไทยในบทที่ 4 ต่อไป

บทที่ 4

การคุ้มครอง ป้องกัน และฟื้นฟูเด็กถูกระทำรุนแรงในครอบครัวไทย

ในบทที่ 2 และ 3 ได้ศึกษามาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองป้องกันและฟื้นฟูเด็กที่ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัวทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ อันได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา และอังกฤษ สำหรับในบทนี้จะได้วิเคราะห์มาตรการทางกฎหมายของประเทศไทย เพื่อเปรียบเทียบกับมาตรการของต่างประเทศ เพื่อจะได้เสนอแนะแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายที่เกี่ยวข้องต่อไปในบทที่ 5

4.1 มาตรการทางกฎหมายเพื่อคุ้มครองเด็กจากการถูกระทำรุนแรงในครอบครัว

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า มาตรการทางกฎหมายของประเทศไทยในการคุ้มครองเด็กจากการกระทำรุนแรงส่วนใหญ่เป็นมาตรการที่บัญญัติไว้ในกฎหมายสารบัญญัติและวิธีสบัญญัติประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งได้แก่ ความผิดทางเพศ ความผิดต่อชีวิตและร่างกาย เป็นต้น และในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในเรื่องที่เกี่ยวกับการถอนอำนาจปกครอง โดยอาจวิเคราะห์มาตรการทางกฎหมาย ดังกล่าวต่อไปนี้

4.1.1 มาตรการทางอาญาเป็นการคุ้มครองจากการถูกระทำรุนแรงจากบุคคลในครอบครัว
ประเทศไทยได้ให้ความคุ้มครองแก่เด็กที่ถูกทำร้ายซึ่งอยู่ในลักษณะของกฎหมายสารบัญญัติและกฎหมายวิธีสบัญญัติ กล่าวคือ

4.1.1.1 มาตรการการคุ้มครองเด็กในการดำเนินคดีในชั้นพนักงานสอบสวนและชั้นการพิจารณา

ในประเทศไทยเมื่อเด็กถูกประทุษร้ายจากบุคคลในครอบครัว (Domestic Violence) เด็กก็ย่อมอยู่ในฐานะเป็นผู้เสียหายในคดีอาญา และสามารถแจ้งความร้องทุกข์ และเป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในกรณีที่ต้องมีการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน และชั้นศาลก็ย่อมจะต้องมีการสอบปากคำเด็กในฐานะผู้เสียหาย ไม่ว่าจะเป็นคดีล่วงละเมิดทางเพศหรือทำร้ายร่างกายก็ตาม ส่วนเบิกความในชั้นศาลอาญา

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้ให้ความคุ้มครองเด็กที่เป็นผู้เสียหายหรือพยาน โดยการ
กำหนดให้มีมาตรการพิเศษสำหรับเด็ก

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้ให้ความคุ้มครองเด็กที่เป็นผู้เสียหายหรือพยาน โดยการกำหนดให้มีมาตรการพิเศษสำหรับเด็ก

ข้อจำกัดของการที่เด็กจะมีความสามารถร่วมในการให้ปากคำต่อเจ้าพนักงานหรือศาลนั้น ได้แก่ ความอ่อนวัยของเด็ก สภาพแวดล้อมในห้องสอบสวนหรือห้องพิจารณาคดี ทำให้เด็กเกิดความตื่นกลัวต่อสภาพที่ต้องเผชิญกับบุคคลแปลกหน้า ที่ร่วมในการสอบสวนหรือพิจารณา ไม่ว่าจะเป็นผู้พิพากษา ทนายความ อัยการ หรือเจ้าพนักงานตำรวจ และข้อสำคัญที่สุดที่มีผลต่อการให้ปากคำผู้เสียหายที่เป็นเด็ก ก็คือ การที่เด็กจะต้องเผชิญหน้ากับบิดาหรือมารดา ผู้ที่เป็นจำเลยซึ่งประทุษร้ายต่อกัน ซึ่งเป็นบุคคลในครอบครัว การเผชิญหน้าดังกล่าวทำให้เด็กมีความรู้สึกเครียดและตกใจ ดังนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้กำหนดมาตรการพิเศษในการสอบปากคำเด็กๆ ไม่ว่าจะเป็นผู้เสียหาย พยาน หรือผู้ต้องหาที่มีอายุไม่เกิน 18 ปี ในวันสอบปากคำ ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 133 ทวิ กล่าวคือ

- 1) ผู้ที่ถามปากคำเด็ก จะต้องมีนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ พนักงานอัยการ บุคคลที่เด็กร้องขอให้อยู่ด้วย อยู่ร่วมในการถามปากคำของพนักงานสอบสวน
- 2) คดีที่ต้องใช้มาตรการพิเศษนี้ จำกัดไว้เพียง 3 ประเภท คือ
  - (1) คดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงตั้งแต่ 3 ปีขึ้นไป
  - (2) คดีที่เด็กอายุไม่เกินสิบแปดปีถูกประทุษร้าย หรือเด็กอายุไม่เกิน 18 ปี ประทุษร้ายเด็กอายุไม่เกิน 18 ปี และ
  - (3) คดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 3 ปี แต่เด็กร้องขอให้มีการสอบปากคำด้วยวิธีพิเศษ
  - (4) สถานที่ใช้ในการสอบปากคำ จะต้องเป็นสถานที่ที่เป็นสัดส่วน และเหมาะสมกับเด็ก
  - (5) การบันทึกการให้ปากคำของเด็กนั้น บันทึกด้วย วิดีโอ ซึ่งจะต้องนำไปเปิดในศาลก่อนการสืบพยานเด็ก
  - (6) ในกรณีที่เด็กจะชี้ตัวผู้ต้องหา พนักงานสอบสวนต้องจัดให้มีนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ พนักงานอัยการ หรือผู้ที่เด็กร้องขอ อยู่ด้วยในระหว่างการชี้ตัว

ส่วนในกรณีที่ต้องมีการสืบพยานเด็กในการพิจารณาของศาล ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้กำหนดหลักเกณฑ์ไว้ในมาตรา 172 ทวิ ดังนี้

(1) ผู้ที่ถามคำถามต่อเด็ก จะต้องเป็นศาลและนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์เท่านั้น ที่จะถามคำถามได้

(2) ประเภทของคดีที่จะต้องมีการสืบพยานด้วยมาตรการพิเศษ กฎหมายมิได้จำกัดประเภทคดีไว้เหมือนในชั้นสอบสวน หากเป็นการสืบพยานที่เป็นเด็กอายุไม่เกิน 18 ปี ก็จะต้องใช้มาตรการพิเศษ

(3) การทำบันทึกคำให้การของพยานเด็กนำมาสืบไว้ในศาล ในกรณีที่มีการบันทึก วิดีโอ คำให้การไว้ก่อนพิจารณา ซึ่งอาจเป็นการบันทึกไว้ในชั้นสอบสวน หรือในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง กฎหมายให้นำวิดีโอดังกล่าวมาถ่ายทอดในห้องพิจารณาคดี¹ ซึ่งในลำดับการนำสืบพยานถือว่าเป็นการซักถามพยานของเด็กในชั้นศาล และถ้าพยานเด็กคนนั้นมาให้การต่อศาล ศาลหรือคู่ความก็สามารถเพิ่มเติมจากเด็กได้ ให้ปากคำไว้ในวิดีโอ ทั้งนี้ทำให้เด็กไม่ต้องบอกความซ้ำซ้อนในเรื่องเดิม

ในกรณีที่ไม่ได้ตัวเด็กมาเพราะมีเหตุจำเป็นอย่างยิ่ง มีบันทึก วิดีโอ ในชั้นสอบสวน หรือในชั้นไต่สวนมูลฟ้องก็มีอำนาจรับฟังบันทึกดังกล่าว เป็นเสมือนคำบอกความของพยานนั้นในชั้นพิจารณา

จะเห็นได้ว่า มาตรการพิเศษของการคุ้มครองเด็กในการให้ปากคำในคดีอาญาของไทยนั้น กล่าวได้ว่าเป็นมาตรการที่ทันสมัยและก้าวหน้าทัดเทียมกับมาตรการเด็กในต่างประเทศ

4.1.1.2 มาตรการภายหลัง ที่ศาลมีคำพิพากษาในคดีอาญา

ในกรณีที่เด็กถูกกระทำทารุณและเมื่อมีการดำเนินคดีอาญาแก่ผู้ประทุษร้าย ซึ่งอาจเป็นบิดาหรือมารดาหรือบุคคลในครอบครัว หากศาลได้พิพากษาลงโทษตัดสินผู้กระทำความผิดแล้ว สิ่งที่เราควรคำนึงอีกประการหนึ่ง คือ ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อเด็กซึ่งเป็นผู้เสียหายภายหลังที่ศาลมีคำพิพากษา เช่น กรณีผู้กระทำความผิดเป็นบุคคลในครอบครัวหรือผู้ดูแลใกล้ชิดเด็ก หากถูกตัดสินให้รับโทษจำคุก ใครจะเป็นผู้ดูแลเด็กในช่วงเวลานั้น หรือเมื่อผู้กระทำความผิดพ้นโทษและกลับมาอยู่ในครอบครัวเดียวกับเด็กอีกโดยที่ยังไม่มีการปรับสภาพแวดล้อมใหม่ให้กับเด็ก เด็กก็อาจจะไปถูกทำร้ายซ้ำอีก

¹ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 ทวิ วรรคสาม.

ดังนั้น จึงจำเป็นที่จะต้องมีการรวบรวมพยานหลักฐาน นอกเหนือจากการสอบสวนคดีอาญา เพื่อกำหนดมาตรการการคุ้มครองเด็ก การบำบัดฟื้นฟูเด็กผู้เสียหายและครอบครัว ตลอดจนปรับสภาพแวดล้อมให้เด็กเข้าสู่สังคมได้

หากเปรียบเทียบกับ Children Act 1989 ของประเทศอังกฤษ ซึ่งเป็นกฎหมายในลักษณะของสังคมสงเคราะห์ในการเฝ้าระวังรักษาความสัมพันธ์ของบุคคลในครอบครัว นอกจากนี้ยังได้กำหนดกลไกการทำงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐในการประสานงานและเปลี่ยนข้อมูลถึงกันตลอดเวลา มีการวางแผนร่วมกันกำหนดวิธีการร่วมมือกันจากเจ้าหน้าที่ตำรวจ นักสังคมสงเคราะห์ ตลอดจนผู้ที่มีความเชี่ยวชาญด้านอื่นๆ เกี่ยวกับเด็กโดยเฉพาะ สามารถแลกเปลี่ยนความเห็น เพื่อวางแผนในการกำหนดมาตรการคุ้มครองเด็กให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด

4.1.1.3 ข้อบกพร่องของมาตรการทางอาญาของประเทศไทย ในการคุ้มครองเด็กที่ถูกกระทำรุนแรงโดยบุคคลในครอบครัว กล่าวคือ กฎหมายยังมีความบกพร่องในกระบวนการดังต่อไปนี้

ก) กระบวนการติดตามดูแล การคุ้มครองสิทธิเด็กในประเทศไทย ปฏิบัติงานในเชิงรับปัญหามากกว่าป้องกันก่อนเกิดปัญหา เมื่อกลไกของรัฐเข้าแทรกแซงให้ความช่วยเหลือเด็กมักจะได้รับอันตรายและบอบช้ำที่ยากแก่การเยียวยา ดังนั้น กลไกในการติดตามดูแลและให้ความคุ้มครองเด็กต้องเกิดขึ้นทันทีที่มีเหตุสงสัยว่าเด็กจะถูกทำร้าย ได้รับอันตราย หรือเป็นเหยื่อจากการกระทำผิดทางอาญาอื่น

ข) กระบวนการสืบค้นข้อเท็จจริง ไม่มีบทบาทในการดำเนินการให้เกิดการคุ้มครองฟื้นฟูและคืนเด็กผู้เสียหายจากการกระทำผิดให้กลับคืนสู่สังคมได้อย่างปกติและปลอดภัย เนื่องจากการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานประกอบคดีอาญา เน้นการพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหาหรือจำเลยในฐานะประธานในคดี ไม่คำนึงถึงสภาวะหรือสวัสดิภาพของผู้เสียหาย การสอบสวนคดีเด็กต้องกระทำโดยพนักงานเจ้าหน้าที่ ซึ่งมีความชำนาญเฉพาะด้าน ประสานกับบุคลากรวิชาชีพอื่นที่รู้ปัญหาเด็ก เช่น แพทย์ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ จัดทำรายงานความเสียหายทางร่างกายและจิตใจที่เกิดขึ้นกับเด็ก ตลอดจนผลต่อเนื่องในอนาคตเพื่อประกอบในการดำเนินคดีโดยมีการสร้างฐานข้อมูลกลางของทุกหน่วยงานซึ่งจัดเก็บโดยยึดถือสวัสดิภาพเด็กเป็นศูนย์กลาง

ค) กระบวนการป้องกัน เพื่อมิให้เด็กถูกล่วงละเมิดซ้ำอีกโดยเฉพาะจากบุคคลในครอบครัวควรมีมาตรการในการป้องกัน ได้แก่ การจัดปัจจัยเสี่ยงต่อการละเมิดสิทธิเด็ก เพื่อคาดการณ์ที่อาจก่ออันตรายต่อเด็ก และให้อำนาจหน่วยงานของรัฐและเอกชนเข้าแทรกแซงระงับเหตุได้ก่อนเกิดอันตราย จัดชุมชนที่เด็กพักอาศัยให้ปลอดภัย และเด็กได้เรียนรู้ถึงสถานะที่อาจก่อให้เกิดภัยแก่ตนแล้วหลีกเลี่ยงจากปัญหานั้น

ง) กฎหมายยังไม่มีมาตรการในการให้สงเคราะห์แก่เด็กที่ถูกทำร้ายอย่างเป็นรูปธรรม เช่น เกี่ยวกับ Children Act 1987 และกระบวนการฟื้นฟูเด็กที่จะต้องเข้ามาเชื่อมโยงภายหลังกระบวนการพิจารณาชั้นศาลเสร็จสิ้นลง ดังนั้น การลงโทษทางอาญาแก่ผู้ทำร้ายเด็กซึ่งเป็นบิดาหรือมารดาที่เท่ากับเป็นการซ้ำเติมเด็กไปด้วย จึงต้องมีการตรากฎหมายพิเศษออกมารองรับ

ทั้งนี้ ผู้วิจัยขอขอกฤษฎีศึกษารณีเด็กที่ถูกกระทำความผิดทางเพศจากบุคคลในครอบครัวซึ่งผู้เสียหายที่มูลนิธิเด็กให้ความช่วยเหลือไว้ดังนี้²

กรณีศึกษาที่ 1

เด็กหญิงไทย อายุประมาณ 13 ปี ใบหน้าค่อนข้างบึ้ง ไม่ยิ้มแย้ม มักจะเป็นลมบ่อยและมีอาการลำไส้อักเสบ ศึกษาข้อมูลดังนี้

- ประวัติการถูกทารุณกรรมทางเพศ เด็กถูกทารุณกรรมทางเพศโดยบิดาแท้เมื่อเด็กอายุ 12 ปี ขณะนั้นเด็กเรียนหนังสือใกล้จะจบชั้นประถมปีที่ 6 พ่อเริ่มมีพฤติกรรมลวนลามทางเพศ เด็กเริ่มคบเพื่อนชายแถวบ้าน เริ่มมีพฤติกรรมโกหกเมื่อบิดารู้ บิดาโกรธมาก สั่งให้เลิกคบ ถ้าไม่เชื่อจะตี และยังสั่งให้คนแถวบ้านช่วยจดเวลากลับจากโรงเรียน เด็กเริ่มมีอาการซึมเศร้า ร้องไห้ทั้งวัน

พ่อจะลงมือทารุณกรรมทางเพศในช่วงเวลาที่แม่ไม่อยู่ หรือช่วงเวลากลางคืน ขณะที่มารดาอนหลับอยู่ข้างๆ เวลานั้นพ่อจะนอนบนที่นอน (ฟูก) ส่วนเด็กกับแม่จะนอนที่พื้นเรียงต่อจากบิดา โดยมารดาจะนอนคั่นกลางระหว่างเด็กซึ่งเป็นบุตรกับบิดา ก่อนที่บิดาจะลวนลามหรือล่วงเกินทางเพศเด็ก บิดามักจะชวนให้เด็กดูวิดีโอโป๊ หรือหนังสือโป๊มาให้ดู ในวันที่เด็กถูกทารุณกรรมทางเพศครั้งแรก เป็นวันที่มารดาไปต่างจังหวัด เด็กถูกทารุณกรรมทางเพศจากบิดาครั้งสุดท้าย เมื่อประมาณวันที่ 24 ตุลาคม 2541 เด็กถูกทารุณกรรมทางเพศจากบิดา เด็กมีอาการซึมเศร้าเหม่อลอย บางวันมาหลับในห้องเรียน ผลการเรียนเริ่มตก ขาดสมาธิในการเรียน จนกระทั่งสอบตกหลายวิชา เด็กเริ่มหนีออกจากบ้าน มีเพื่อนชายและมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันสมควร ทั้งที่ก่อนหน้านี้เด็กเป็นเด็กเรียบร้อย กล้าแสดงออก ใส่ใจในการเรียน (สัมภาษณ์ครู)

² www.ffc.or.th

เด็กเคยนำเรื่องที่เกิดขึ้นไปบอกมารดา แต่มารดาไม่เชื่อ เด็กจึงไม่กล้าบอกใครอีก เด็กไม่แน่ใจว่ามารดาเห็นเป็นใจกับบิดาด้วยหรือไม่ ต่อมาเด็กรู้สึกทรมานไม่ไหวจึงนำไปเล่าให้เพื่อนสนิทฟัง เพื่อนแนะนำให้ไปปรึกษาอาจารย์แนะแนว อาจารย์แนะแนวจึงแจ้งมายังมูลนิธิพิทักษ์สิทธิเด็ก เด็กได้รับการช่วยเหลือโดยถูกนำตัวมาอยู่ที่มูลนิธิฯ เพื่อป้องกันการถูกระงับจากพ่อและบำบัดฟื้นฟูสภาพอารมณ์จิตใจ ส่วนเรื่องการดำเนินคดีเด็กรู้สึกสับสนไม่แน่ใจว่าจะดำเนินคดีกับบิดาหรือไม่ ส่วนอีกด้านหนึ่งต้องการดำเนินคดี เพราะรู้สึกโกรธแค้น เหมือนถูกทรยศหักหลัง ไม่คิดว่าบิดาจะทำกับตนเช่นนี้ได้ แต่อีกด้านหนึ่งก็รู้สึกว่าเขาก็ยังเป็นบิดา ไม่อยากให้ต้องติดคุก และไม่อยากให้มารดาเดือดร้อน ส่วนมารดาที่พยายามที่จะยับยั้งไม่ให้เด็กดำเนินคดี เนื่องจากไม่เชื่อว่าเด็กพูดความจริง มารดาพยายามที่จะบอกคนรอบข้างว่าเด็กมีนิสัยโกหกเก่ง มักสร้างเรื่องให้ครอบครัวเดือดร้อน

กรณีศึกษาที่ 2

เด็กหญิงไทย อายุประมาณ 14 ปี พุดจาจะฉาน มีพี่น้องพ่อแม่เดียวกัน 2 คน เด็กเป็นลูกคนโต มีน้องชาย 1 คน มีน้องชายต่างพ่อ 1 คน มีน้องสาวต่างแม่ 1 คน ศึกษาข้อมูล ดังนี้

- ประวัติการถูกทารุณกรรมทางเพศเด็กถูกส่งตัวมาอยู่ในความดูแลของมูลนิธิฯ เนื่องจากถูกทารุณกรรมทางเพศจากน้ำชาย (น้องชายคนละแม่ของแม่เด็ก) อายุประมาณ 25 ปี เมื่อเด็กอายุ 11-12 ปี ประมาณเดือนตุลาคม 2541 เด็กอาศัยอยู่กับน้ำชาย ในวันเกิดเหตุ เด็กเข้าไปในห้องน้ำชาย เพื่อช่วยเลี้ยงลูกของน้ำชาย ส่วนภรรยาของน้ำชายกำลังซักผ้าอยู่ข้างล่าง ขณะนั้นเด็กผลอหลับไป เมื่อตื่นขึ้นพบว่าน้ำชายอยู่ในห้อง เด็กจึงลุกขึ้นจะออกไปนอกห้อง แต่น้ำชายไม่ยอมให้เด็กออกไป และได้ทารุณกรรมทางเพศเด็ก โดยข่มขู่เด็กว่า “ห้ามนำเรื่องนี้ไปบอกใคร ถ้าไม่เชื่อคอยดู” เด็กเคยถามน้ำชายว่า “ไม่กลัวน้ำผู้หญิงรู้เรื่องหรือ” น้ำชายตอบว่า “ช่างมัน” เด็กถูกทารุณกรรมทางเพศจากน้ำชายทั้งหมด 5 ครั้ง และน้ำชายพยายามที่จะล่อลวงทางเพศเด็ก แต่เด็กสามารถหนีรอดได้รวม 10 ครั้ง ทุกครั้งหลังจากที่เด็กถูกทารุณกรรมทางเพศจากน้ำชายแล้ว น้ำชายจะให้กินยาป้องกันการตั้งครรภ์ หลังจากเกิดเรื่องขึ้น เด็กได้เล่าให้น้องชายฟัง น้องชายแนะนำให้ไปเลี้ยงลูกให้น้ำชายอีก แต่เด็กก็ยังรู้สึกวิตกกังวล เกรงว่าน้ำสะไภ่และคนอื่นจะรู้เรื่องที่เกิดขึ้น ทำให้เด็กมีอาการเหม่อลอย ไม่มีสมาธิในการเรียน เด็กรู้สึกเกลียดและโกรธแค้นในสิ่งที่น้ำชายทำ แต่ขณะเดียวกันบางครั้งเด็กก็รู้สึกสับสน รู้สึกผิด ไม่กล้าที่จะบอกใคร นอกจากน้องชายแล้วเด็กไม่กล้านำเรื่องที่เกิดขึ้นไปบอกใครอีก เนื่องจากเด็กกลัวว่าจะไม่มีใครเชื่อ ซ้ำยังมองไม่เห็นว่าจะมีใครมาช่วยเหลือตนได้ จนเวลาผ่านไปประมาณ 3 เดือน เด็กรู้สึกทรมานไม่ไหว จึงนำไปเล่าให้เพื่อนที่โรงเรียนฟัง เมื่อเด็กได้ยินเพื่อนคุยกันถึงเรื่องที่ถูกข่มขืน เพื่อนจึงนำเรื่องไปบอกครูประจำชั้น ครูประจำชั้นจึงไปแจ้งความและ

แจ้งให้แม่เด็กทราบ เด็กจึงถูกส่งตัวมาบำบัดฟื้นฟูที่มูลนิธิฯ และดำเนินคดีทางกฎหมายกับน้ำชาย แต่น้ำชายได้พาครอบครัวหนีไปอยู่ทางจังหวัดนครราชสีมา

นอกจากนี้ช่วงที่เด็กอายุ 8-11 ปี เด็กอาศัยอยู่กับยายและตาเลี้ยง เด็กถูกทารุณกรรมทางเพศจากตาเลี้ยง วันที่เกิดเหตุครั้งแรก เด็กเรียนอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 เด็กไม่ได้ไปโรงเรียนเนื่องจากไม่มีชุดพลศึกษา จึงต้องอยู่บ้านกับตาเลี้ยงตามลำพัง เพราะตาเลี้ยงไม่ได้ไปทำงาน หลังจากนั้นเด็กก็ถูกตาเลี้ยงล่วงเกินทางเพศเป็นประจำในช่วงเวลาเช้ามีด ผลการเรียนเริ่มต่ำลง ทั้งที่เดิมทีเด็กเรียนดีมาโดยตลอด เพราะเด็กรู้สึกเครียดและวิตกกังวลกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เด็กไม่กล้าบอกยาย เพราะกลัวว่ายายจะไม่เชื่อ แล้วตนเองกับน้องชายจะถูกไล่ออกจากบ้าน จะไม่มีใครเลี้ยงดู อีกอย่างหนึ่งเด็กรู้สึกว่า ถึงอย่างไรตาเลี้ยงก็ดี คอยดูแลตนเองและน้องชายมาตลอด แต่น้องชายรู้เรื่องที่เกิดขึ้นเพราะเด็กเล่าให้ฟัง และเมื่อเด็กย้ายมาอยู่กับแม่และครอบครัวใหม่ของแม่ เด็กบอกว่าได้เล่าเรื่องที่ถูกล่วงเกินทางเพศให้แม่ฟัง แต่แม่ก็ไม่ได้จัดการอะไรกับตาเลี้ยง รวมระยะเวลาที่เด็กเก็บความลับเรื่องนี้ไว้ประมาณ 4 ปี เด็กไม่ต้องการดำเนินคดีกับตาเลี้ยง เพราะตาเลี้ยงมีบุญคุณที่เลี้ยงดูเด็กและน้องชายเป็นระยะเวลาเกือบ 10 ปี ปัจจุบันตาเลี้ยงยังอยู่กินกับยายที่บ้านยายที่จังหวัดลำปาง

ปิดทอมเด็กยังกลับไปเยี่ยม แต่ไม่เคยไปค้างคืน เมื่อบิดารู้เรื่องที่เด็กถูกทารุณกรรมทางเพศ บิดารู้สึกเสียใจ รู้สึกเจ็บแค้นแทนเด็ก ต้องการให้ผู้กระทำถูกดำเนินคดีให้ถึงที่สุด และบิดาเด็กเริ่มเข้ามาดูแลเอาใจใส่เด็กมากขึ้น แต่ไม่สม่ำเสมอ และไม่สามารถรับเด็กไปดูแลได้ เนื่องจากบิดาเด็กรู้สึกวิตกกังวลว่าจะดูแลเด็กไม่ได้ เพราะไม่ได้อยู่ด้วยกันตั้งแต่เด็กยังเล็ก และตนเองก็มีครอบครัวใหม่ เด็กก็ไม่ชอบครอบครัวใหม่ของตน เกรงว่าจะมีปัญหา แต่จะช่วยเหลือด้านการเงิน ซึ่งก็คงจะให้ได้ไม่สม่ำเสมอ เนื่องจากมีภาระมาก ส่วนมารดาที่รู้สึกช็อก ร้องไห้เสียใจ และร้องไห้ว่าทำไมเหตุการณ์ที่เคยเกิดขึ้นกับตนเอง จึงต้องมาเกิดขึ้นกับเด็ก รู้สึกโทษตัวเองที่ไม่สามารถดูแลปกป้องลูกได้ รู้สึกอยากฆ่าผู้กระทำซึ่งเป็นน้องชายคนละมารดาของตน ส่วนเรื่องที่ตาเลี้ยงทำทารุณกรรมทางเพศต่อเด็กนั้น มารดาคิดว่าเป็นไปได้ เมื่อนึกทบทวนถึงเรื่องที่ตนเองเคยถูกทำอนาจาร

กรณีศึกษาที่ 3

เด็กหญิงไทย ปัจจุบันอายุประมาณ 16 ปี เข้ามาอยู่ในความดูแลของมูลนิธิฯ ตั้งแต่อายุ 11 ปี เป็นลูกคนเดียวของบิดามารดา แต่มีพี่น้องต่างมารดาจำนวน 2 คน เป็นชาย เกิดจากภรรยาบิดาคนที่หนึ่งจำนวน 1 คน ภรรยาคนที่เจ็ด จำนวน 1 คน มีพี่น้องต่างพ่อเท่าที่ทราบ คือ 1 คน เป็นหญิง ศึกษาข้อมูลดังนี้

- ประวัติการถูกทารุณกรรมทางเพศเด็กถูกทารุณกรรมทางเพศโดยบิดาบุญธรรมตั้งแต่เด็กอายุ 6 ปี จนถึง 11 ปี เด็กเริ่มถูกบิดาบุญธรรมมาลอบล้าจับต้องอวัยวะเพศ พอานเข้าบิดาบุญธรรมก็ข่มขืนเด็ก โดยใช้กำลังบังคับและข่มขู่เด็กไม่ให้บอกใคร ในช่วงที่มารดาบุญธรรมออกไปจ่ายตลาดตอนเช้ามีด

ครั้งแรกที่บิดาบุญธรรมจะเข้ามาถอดและลูบคลำอวัยวะเพศเด็ก เด็กรู้สึกไม่ชอบและไม่ยอมให้บิดาบุญธรรมทำ เด็กร้องไห้จึงถูกบิดาบุญธรรมตีจนสลบ ทำให้เด็กไม่รู้ว่าบิดาบุญธรรมทำอะไรกับตนเองบ้าง หลังจากนั้นบิดาบุญธรรมก็จะทารุณกรรมทางเพศเด็กเป็นประจำ โดยเอาอวัยวะเพศของบิดาบุญธรรมสอดเข้าไปในอวัยวะเพศของเด็ก เด็กรู้สึกเจ็บมากและร้องไห้ทุกครั้ง บิดาบุญธรรมไม่ให้เด็กบอกใคร ถ้าไม่เชื่อจะถูกฆ่า เด็กจะถูกทารุณกรรมทางเพศประมาณเดือนละ 10 ครั้ง แต่หลังจากนั้น บิดาบุญธรรมก็เลิกทำไม่เดิมเด็กไม่รู้ว่าสิ่งที่บิดาบุญธรรมกระทำต่อตนเองคืออะไร แต่เมื่อเด็กอายุ 10 ปี เด็กเห็นบิดาบุญธรรมมีเพศสัมพันธ์กับมารดาบุญธรรม เด็กจึงรู้ว่าที่บิดาบุญธรรมกระทำต่อตนเองคืออะไร มารดาบุญธรรมรู้เรื่องที่บิดาบุญธรรมทำทารุณกรรมทางเพศต่อเด็ก แต่มารดาบุญธรรมทำเสมือนไม่มีอะไรเกิดขึ้น ไม่รับรู้ ส่วนเรื่องที่บิดาบุญธรรมทำร้ายร่างกายเด็ก มารดาบุญธรรมก็มีส่วนในการร่วมกระทำด้วย แต่ไม่รุนแรงเท่าที่บิดาบุญธรรมกระทำ บางครั้งมารดาไม่ได้ร่วมทำด้วย แต่ก็ไม่ปกป้อง ไม่ช่วยเหลือ เหมือนไม่เห็นว่ามีอะไรเกิดขึ้นกับเด็ก

เด็กเข้ามาอยู่ในความดูแลของบิดาแม่บุญธรรม ตั้งแต่เด็กมีอายุประมาณ 3 ปีแรกๆ บิดามารดาบุญธรรมรักและเอาใจใส่เด็กดี แต่เมื่อเด็กอายุ 4-5 ปี บิดามารดาบุญธรรมเริ่มเปลี่ยนไป เริ่มโมโหร้าย หงุดหงิดมากขึ้น เอาแต่ใจตัวเอง และใช้ความรุนแรงอย่างผิดปกติกับเด็ก เช่น เขี่ยดินอย่างรุนแรง โดยการใช้เชือกหรือเข็มขัดตี หรือจับศีรษะโขกพื้น เมื่อเด็กทำอะไรไม่ถูกใจหรือทำผิด เด็กบอกว่าความผิดครั้งร้ายแรงที่สุดในชีวิต คือ ทำจานแตก ใช้สายไฟมัดมือเด็กแล้วจับโยกกับคานที่ทำด้วยปูนในห้องน้ำ โดยไม่ให้เท้าติดพื้นดิน แล้วจับเด็กหมุนไปรอบๆ จนสายไฟขาด เด็กจะรู้สึกเวียนหัวมาก บิดาบุญธรรมจะขู่บังคับไม่ให้เด็กร้อง และเอาลูกมะนาวยัดปาก และใช้ด้ามไม้กวาดตี มารดาบุญธรรมเห็น แต่ไม่ได้พูดอะไร เมื่อลูกมะนาวหล่นจากปาก เด็กจะตะโกนด่า บิดาบุญธรรม มารดาบุญธรรมให้ตาย มารดาบุญธรรมโมโห จึงบีบคอเด็ก แต่สักครู่หนึ่งก็ปล่อยเด็กคิดว่า มารดาบุญธรรมคงสงสาร เด็กมักนอนดิน บิดาบุญธรรมรำคาญ จึงลากเด็กจากชั้นบนลงมาชั้นล่าง แล้วถอดเสื้อผ้าเด็กออกหมดเหลือแต่กางเกงใน และใช้โซ่มัดขา มัดมือ บิดาบุญธรรมไปนอนจนกระทั่งตีห้า จึงลงมาปล่อยตัวเด็ก ใช้น้ำเย็นราดบนตัวเด็กติดต่อกันเป็นเวลานาน จนเด็กหนาวสั่น ชังไว้ในห้องมืด ให้อดข้าว สอนและบังคับให้เด็กขโมยเงินจากคนอื่น เด็กอยู่กับบิดามารดาบุญธรรมด้วยความรู้สึกเจ็บปวดและทุกข์ทรมาน นอกจากเด็กจะถูกทารุณกรรมทางด้านร่างกายและทางด้านเพศแล้ว

เด็กต้องตื่นนอนแต่เช้ามีด เพื่อช่วยทำงานบ้านทุกอย่างและช่วยขายข้าวแกง เด็กจึงจะได้ไปโรงเรียน ทำให้ไปถึงโรงเรียนประมาณ 10 โมงเช้าเป็นประจำ

ครูประจำชั้นของเด็กจะเห็นรอยแผลตามร่างกายของเด็กเป็นประจำ เด็กก็มักจะมีอาการซึมเศร้า เหม่อลอย กลัวบิดามารดาบุญธรรมอย่างผิดปกติ (สัมภาษณ์ครู) เด็กอยากบอกคนอื่นว่าตนเองถูกทำร้ายร่างกายและถูกข่มขืน แต่กลัวว่าจะไม่มีใครเชื่อ และถ้าบิดาบุญธรรมรู้จะตามมาว่าเด็กจึงไม่กล้าที่จะบอกใคร ทนเก็บความลับไว้ประมาณ 6 ปี จนกระทั่งบิดามารดาบุญธรรมบอกกับเด็กว่าจะย้ายบ้านจากบ้านเช่าเดิมไปเช่าอยู่ที่อื่น ให้เด็กออกจากโรงเรียน เด็กเกิดความวิตกกังวลมากกลัวว่าจะไม่ได้เรียนหนังสือ และจะถูกทารุณมากขึ้นกว่าเดิม (สัมภาษณ์เด็ก) เด็กจึงตัดสินใจนำเรื่องที่ตนถูกทารุณกรรมทั้งทางร่างกายและทางเพศไปเล่าให้ครูประจำชั้นฟัง ครูประจำชั้นจึงนำเรื่องไปบอกครูใหญ่ และพาเด็กไปแจ้งความ พร้อมทั้งติดต่อมูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก หลังจากที่ยาบิดามารดาบุญธรรมรู้ว่าเด็กนำเรื่องที่เกิดขึ้นไปขอความช่วยเหลือจากครู และมีการดำเนินคดี จึงหลบหนีไปเพราะความกลัว จนกระทั่งปัจจุบันหายสาบสูญ ไม่สามารถติดตามตัวได้

เด็กได้รับความช่วยเหลือโดยถูกนำตัวมาอยู่ที่มูลนิธิฯ เพื่อรับการบำบัดฟื้นฟูทั้งสภาพร่างกายและจิตใจ แต่เด็กไม่สามารถที่จะให้การเพื่อดำเนินคดีกับบิดามารดาบุญธรรมได้เนื่องจากกลัวว่าจะถูกบิดามารดาบุญธรรมตามมา รุ้สึกอับอาย และที่สำคัญรู้สึกลัวว่าบิดามารดาบุญธรรมมีบุญคุณที่เลี้ยงดูเด็กมา ถ้าตนเองดำเนินคดีกับบิดามารดาบุญธรรมจะกลายเป็นคนเนรคุณ ออกตัณยูเด็กจึงมีความรู้สึกขัดแย้งใจมาโดยตลอด เพราะว่าเด็กอยากจะแก้แค้น อยากเห็นบิดามารดาบุญธรรมเจ็บแบบที่เด็กเคยเจ็บมาก่อน เด็กบอกว่าเคยอยากเป็นตำรวจ เพื่อจะมาจับบิดามารดาบุญธรรมไปติดคุก แต่ที่สำคัญที่สุดสำหรับเด็ก คือ การที่มีคนมาช่วยให้เด็กออกจากครอบครัวที่เด็กไม่ได้อยากอยู่ เพื่อที่เด็กจะได้ไม่ต้องทนทุกข์ทรมานอีกต่อไป

4.1.2 มาตรการทางแพ่งในการคุ้มครองเด็กซึ่งถูกทำรุนแรงโดยบุคคลในครอบครัว

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้กำหนดมาตรการในการถอนอำนาจปกครองทั้งหมด หรือบางส่วนจากบิดามารดาหรือผู้ใช้อำนาจปกครอง ซึ่งได้ใช้อำนาจปกครองเกี่ยวกับตัวเด็ก โดยมีขอบ เช่น การลงโทษเขียนตีเด็กอย่างทารุณโหดร้าย ซึ่งการถอนอำนาจปกครองเป็นการให้ความคุ้มครองทางแพ่งแก่เด็กซึ่งถูกทำร้าย แต่มีข้อบกพร่อง ซึ่งสมควรกล่าวถึง ดังนี้

4.1.2.1 บุคคลที่ยื่นคำร้องเพื่อขอถอนอำนาจปกครอง จำกัดเฉพาะญาติที่ชอบด้วยกฎหมายหรือพนักงานอัยการ บุคคลอื่นๆ แม้จะมีความสัมพันธ์หรือเกี่ยวข้องกับเด็ก ก็ย่อมไม่อาจร้องขอต่อศาลเพื่อถอนอำนาจปกครองได้

4.1.2.2 ในการพิจารณาของศาลเพื่อไต่สวนการถอนอำนาจปกครองของบิดามารดาเป็นกระบวนการที่ใช้เวลา ซึ่งอาจทำให้ไม่สามารถช่วยเหลือเด็กได้ทันทั่วทั้งที่

4.1.2.3 อนึ่งการคุ้มครองสิทธิในครอบครัวของเด็ก บางกรณี เช่น การขอให้ตั้งผู้ปกครอง การถอนอำนาจปกครอง ในศาลแพ่งหรือศาลจังหวัดไม่มีการสืบเสาะข้อเท็จจริงประกอบ จึงควรมีการสืบเสาะข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของเด็กและครอบครัว เพื่อให้ศาลใช้ดุลพินิจได้เหมาะสม

4.2 มาตรการทางกฎหมายเพื่อป้องกันเด็กจากการถูกระงับการดูแลในครอบครัว

วิธีการเพื่อความปลอดภัยนั้นเป็นมาตรการที่ใช้ป้องกันผู้กระทำความผิดเป็นอันตรายต่อสังคม ซึ่งมีลักษณะที่แตกต่างจากโทษ คือ³

4.2.1 การลงโทษจะคำนึงถึงเจตนาของผู้กระทำผิด แต่วิธีการเพื่อความปลอดภัยคำนึงถึงความรับผิดชอบทางอาญาของผู้กระทำผิด โดยคำนึงถึงลักษณะหรือสภาพของบุคคลหรือสิ่งของที่เรียกว่าสภาพที่เป็นอันตราย

4.2.2 การลงโทษ จะทำให้มีความรู้สึกว่าเป็นการเสื่อมเสียเกียรติ แต่วิธีการเพื่อความปลอดภัย โดยหลักแล้วไม่ถือว่าเป็นการเสื่อมเสียเกียรติแต่อย่างใด

4.2.3 การลงโทษกำหนดตามสัดส่วนของความผิด ส่วนมากจะมีระยะเวลานั้น แต่วิธีการเพื่อความปลอดภัยนั้นตรงข้าม โดยมากจะใช้เวลานานกว่า และไม่ได้กำหนดตามความหนักเบาแห่งความผิด แต่ขึ้นอยู่กับสภาพที่เป็นอันตรายของผู้กระทำผิด

4.2.4 การลงโทษมีลักษณะเป็นการกำหนดไว้ตายตัวล่วงหน้า แต่วิธีการเพื่อความปลอดภัยไม่มีลักษณะกำหนดตายตัว โดยผู้บัญญัติกฎหมายหรือผู้พิพากษาไม่อาจกำหนดเวลาที่ผู้กระทำผิดจะแก้ไขกลับตัวได้ล่วงหน้า เพราะการกลับตัวขึ้นอยู่กับสภาพที่เป็นอันตรายนั้นหมดไปแล้วหรือยัง

4.2.5 คำพิพากษาที่ให้ลงโทษจะต้องเป็นคำพิพากษาถึงที่สุด ไม่มีการเปลี่ยนแปลง แต่วิธีการเพื่อความปลอดภัยนั้นสามารถเปลี่ยนแปลงได้

³ โกเมน ภัทรภิรมย์, เล่มเดิม, หน้า 34-36.

แม้ว่าวิธีการป้องกันเพื่อความปลอดภัย จะสามารถนำมาใช้เพื่อคุ้มครองป้องกันเด็ก มิให้ถูกระทำรุนแรงซ้ำได้ แต่ก็อาจมีปัญหาในทางปฏิบัติ เช่น กรณียื่นคำร้องขอให้ศาลใช้วิธีการ เพื่อความปลอดภัยต้องเป็นพนักงานอัยการเท่านั้น และต้องเข้าเงื่อนไขเคยถูกศาลพิพากษาให้กักกัน มาแล้ว หรือถูกลงโทษจำคุกไม่ต่ำกว่าหกเดือน ในความผิดที่กำหนดในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 41

ส่วนกรณีการห้ามเข้าเขตกำหนดตามคำพิพากษา กล่าวคือ การห้ามผู้กระทำความผิดที่พ้นโทษแล้ว กลับเข้ามาบริเวณที่เด็กอาศัยอยู่เพื่อป้องกันการกระทำรุนแรงต่อเด็กอีก เห็นว่าหากบ้านที่เด็กอาศัย อยู่เป็นบ้านของผู้กระทำความผิดเอง ก็คงจะเป็นไปไม่ได้ที่ศาลจะมีคำพิพากษาห้ามบุคคลผู้เป็นเจ้าของบ้าน เข้าบริเวณของตนเองแต่ถ้าหากเด็กอาศัยอยู่กับบ้านญาติคนอื่น และมีผู้กระทำความผิดเป็นบิดามารดา คำพิพากษาของศาลก็อาจกำหนดห้ามเข้าเขตได้

ดังนั้น วิธีการเพื่อความปลอดภัยจึงเป็นวิธีการที่ไม่สามารถป้องกันเด็กให้พ้นจากการถูกระทำ รุนแรงในครอบครัว ด้วยสาเหตุดังต่อไปนี้

1. การยื่นคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งอย่างใดอย่างหนึ่งจะต้องเข้าเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด โดยเฉพาะวิธีการกักกัน
2. เป็นกระบวนการที่ต้องใช้เวลาในการพิจารณาของศาล ในบางกรณีย่อมไม่สามารถ ช่วยเหลือเด็กได้ทันทั่วถึง
3. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันการกระทำรุนแรงเด็ก

หากเปรียบเทียบมาตรการป้องกันเด็กถูกทำร้ายในประเทศไทยกับประเทศสหรัฐอเมริกา จะเห็นได้ว่า กฎหมายสหรัฐอเมริกามีมาตรการบำบัดเยียวยาและฟื้นฟูสภาพจิตใจของผู้กระทำความผิด โดยผู้กระทำความผิดจะถูกบังคับให้เข้าฟังคำปรึกษาจากจิตแพทย์ หรือนักสังคมสงเคราะห์ เพื่อให้กลับ เข้าสู่ครอบครัวได้ โดยเด็กไม่ต้องไปอยู่กับผู้อื่น

ในสหรัฐอเมริกา ก็มีปัญหการกระทำรุนแรงต่อเด็กในครอบครัวเช่นเดียวกับประเทศไทย แต่สหรัฐอเมริกจะไม่เลือกใช้มาตรการทางอาญาที่เกี่ยวข้องกับการกระทำรุนแรงต่อเด็ก เพื่อพิจารณา สภาพปัญหาภายในครอบครัวแล้ว คงไม่เกิดประโยชน์ใดๆ หรือไม่ใช่ทางออกที่ดีที่สุด เพราะ ความสัมพันธ์ทางด้านจิตใจระหว่างเด็กและผู้กระทำความผิด เพราะเด็กซึ่งถูกระทำรุนแรงคงไม่ยากให้ พ่อของตนต้องไปติดคุกเพราะตัวเองเป็นเหตุ เด็กอาจจะรู้สึกเป็นตราบาปและหากผู้กระทำความผิด พ้นโทษมาก็อาจจะเกิดความเคียดแค้น ซึ่งอาจจะทำร้ายเด็กหนักขึ้นกว่าเดิม หรือเมื่อพ้นโทษออกมา ก็จะถูกสังคมตราหน้าว่าเป็นอาชญากร ไม่สามารถกลับเข้าสู่สังคมประกอบอาชีพได้เหมือนกับ บุคคลทั่วไป ซึ่งก็จะก่อให้เกิดปัญหากับสภาพภายในครอบครัวของเด็กมากขึ้นกว่าเดิม การกระทำ ดังกล่าวส่วนใหญ่จึงถูกปกปิด หากที่รัฐจะให้การช่วยเหลือ สหรัฐอเมริกาจึงมีคำสั่งคุ้มครองทางแพ่ง

(civil protection orders) ในการฟื้นฟูสภาพครอบครัวโดยการแยกเด็กออกจากผู้ปกครอง มีกระบวนการที่จะเข้าไปช่วยเหลือโดยพยายามที่จะไม่ใช้กระบวนการทางอาญา เว้นแต่เป็นกรณีที่น่าสงสัยและจำเป็น คำสั่งดังกล่าวอาจให้การคุ้มครองโดยขับไล่ผู้ทำร้ายออกจากที่อยู่อาศัย จำกัดสิทธิในการเยี่ยมบุตร โดยยังคงต้องมีหน้าที่ในการให้การอุปการะเลี้ยงดูบุตรและสั่งให้ผู้ทำร้ายเข้ารับฟังคำแนะนำปรึกษา โดยบังคับ เพื่อให้การบำบัดฟื้นฟูสภาพจิตใจซึ่งศาลมีอำนาจใช้ดุลพินิจออกคำสั่งได้หลากหลาย เพื่อจะหาวิธีที่ดีที่สุด ในการคุ้มครองเด็กและมาตรการอื่นที่สำคัญในการที่เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือองค์กรต่างๆ จะสามารถเข้าไปช่วยเหลือเด็กจากการถูกระทำรุนแรง โดยบุคคลในครอบครัวได้อย่างทันท่วงที ก็คือ กฎหมายแจ้งเหตุ (mandatory report) ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการค้นหากรณีการกระทำรุนแรงเด็ก หรือมีการปฏิบัติต่อเด็กอย่างไม่เหมาะสม เพื่อให้พบการกระทำผิดและช่วยเหลือเด็กได้ทันเวลา โดยกำหนดให้เป็นหน้าที่ของบุคคลที่พบเห็นการกระทำรุนแรงเด็กต้องแจ้งไปยังเจ้าหน้าที่ที่รับแจ้ง โดยให้การคุ้มครองแก่ผู้แจ้งเหตุและมีบทลงโทษแก่ผู้ไม่แจ้งเหตุ โดยเฉพาะผู้ที่ต้องมีความเชี่ยวชาญ เช่น แพทย์ พยาบาล ครู อาจารย์ นักสังคมสงเคราะห์ และผู้ดูแลเด็ก เป็นต้น นอกจากนี้กฎหมายจะมุ่งพิจารณาในแง่ตัวบุคคลซึ่งกระทำผิดแล้ว ยังมีมาตรการในการบรรเทาความเสียหายให้แก่เด็ก ที่ถูกระทำรุนแรง ซึ่งถือเป็นเหยื่อประเภทหนึ่งที่ต้องได้รับการคุ้มครองดูแล จึงกำหนดให้มีกองทุน สาธารณะ (Public funds) สำหรับจ่ายเป็นค่าชดเชยให้แก่เด็กผู้ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมที่รุนแรงอีกด้วย

ประมวลกฎหมายอาญาของสหรัฐอเมริกา มีบทบัญญัติในการให้ความคุ้มครองเหยื่อ ผู้ถูกระทำในระหว่างการดำเนินคดี คือ United States Code Service หมวดที่ 8 มาตรา 3251 (b) (1) ระบุว่า...หากพิจารณาเห็นว่าเป็นความจำเป็นที่จะต้องคุ้มครองบุคคลเหล่านี้ให้พ้นจากการได้รับบาดเจ็บทางร่างกาย เพื่อป้องกันสุขภาพความปลอดภัยและสวัสดิการของบุคคลนั้น รวมถึงจิตวิทยาที่ดี และการปรับตัวเข้าสังคมของบุคคลนั้น คราบเท่าที่พนักงานอัยการพิจารณาเห็นว่า ภัยอันตรายที่มีต่อบุคคลนั้น ยังอยู่ก็ให้ดำเนินการดังนี้...”

1. จัดหาที่อยู่ชั่วคราวไว้เพื่อคุ้มครองพยาน (ในที่นี้ คือ เด็กผู้ถูกระทำ) และบุคคลในครอบครัว
2. จัดให้มีการขนย้ายเครื่องเรือนและเครื่องใช้ของพยาน (ในที่นี้ คือ เด็กผู้ถูกระทำ) และบุคคลในครอบครัว จากที่อยู่เดิมไปยังที่อยู่ใหม่
3. จัดเงินอุดหนุนเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการดำรงชีวิตพยานและครอบครัวตามความจำเป็น..⁴

⁴ U.S.C Section 3251 (b) (1) อ้างถึงใน วันชัย รุจนวงศ์. (2537, พฤศจิกายน). “มาตรการคุ้มครองพยานบุคคล.” วารสารอัยการ, 18. หน้า 102.

ผู้เขียนเห็นว่า ประมวลกฎหมายอาญาของสหรัฐอเมริกา ได้คำนึงถึงความปลอดภัยของเด็ก ผู้ถูกระทำรุนแรงจากบุคคลในครอบครัว คือ เด็กผู้เป็นเหยื่อที่ถูกกระทำนั่นเอง จึงมีการอำนวยความสะดวกให้โดยกำหนดเป็นหน้าที่ของรัฐหากเห็นว่าอาจมีปัญหาคือความปลอดภัยเกิดขึ้นกับเด็ก มีการให้ความสะดวกทั้งจัดที่พักชั่วคราว ขนย้ายสิ่งของ และเงินยังชีพ แก่เด็กซึ่งเป็นเหยื่อและบุคคลที่อยู่กับเหยื่อและครอบครัว ซึ่งตามกฎหมายไทยมิได้ระบุชัดเจนให้เป็นหน้าที่ของรัฐถึงขนาดนี้ ฉะนั้นหากได้พิจารณามาตรการของสหรัฐเป็นตัวอย่าง ก็อาจกำหนดเป็นข้อบัญญัติในกฎหมายที่เกี่ยวข้องได้

4.3 มาตรการทางกฎหมายเพื่อฟื้นฟูเด็กจากการถูกระทำรุนแรงในครอบครัว

โดยภาพรวมแล้ว พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 มีความชัดเจนในการให้ความคุ้มครองเด็กและเยาวชนได้ดีพอสมควร แต่ก็มีข้อเห็นว่าพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 นี้ มุ่งที่จะนำไปแก้ไขปัญหาลเฉพาะหน้า คือ เมื่อมีปัญหาการถูกระทำรุนแรงเกิดขึ้นก็สามารถเข้าระงับเหตุ และช่วยเหลือเด็กได้ทันทีตลอดจนแยกเด็กออกจากครอบครัวให้การบำบัดฟื้นฟูเด็ก แต่ไม่ได้ช่วยแก้ไขปัญหของครอบครัว มิได้ให้การช่วยเหลือให้คำแนะนำ บำบัด ฟื้นฟู สภาพจิตใจของผู้กระทำผิด เพื่อให้อยู่ร่วมกับเด็กในบ้านของตนเองได้อย่างมีความสุข ครอบครัวไม่ต้องแตกแยก ทั้งนี้ พระราชบัญญัติฯ ดังกล่าวก็ยังคงมีบทลงโทษ (Sanction) ทางอาญาแก่บิดามารดาผู้กระทำผิดอยู่ ซึ่งก็จะย้อนกลับไปสู่มาตรการทางอาญาที่มุ่งแต่จะลงโทษผู้กระทำผิดโดยไม่คำนึงถึงความสัมพันธ์ในครอบครัว ความประสานกลมเกลียวอันจะนำไปสู่การแก้ปัญหาได้อย่างแท้จริง

นอกจากนี้ กระบวนการทางอาญามิได้คำนึงถึงเหยื่อที่เป็นเด็ก คงมุ่งแต่การลงโทษผู้กระทำผิดเท่านั้น แต่อย่างไรก็ตามรัฐก็ยังคำนึงถึงเด็กที่ถูกกระทำรุนแรงโดยได้รับความคุ้มครองพอสมควรตามกระบวนการยุติธรรมเพื่อให้ความเป็นธรรมและเหมาะสมกับเด็ก โดยจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวขึ้นตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 ซึ่งมีลักษณะพิเศษแตกต่างจากศาลธรรมดา มีการแยกการพิจารณาคดีเด็กและเยาวชนต่างหากจากห้องพิจารณาคดีทั่วไป กำหนดให้มีการพิจารณาลับ การพิจารณาคดีไม่เคร่งครัด มีคณะผู้พิพากษาสมทบซึ่งมาจากผู้มีความรู้ มีประสบการณ์เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนเพื่อลดความหวาดกลัวของเด็ก

ศาลเยาวชนและครอบครัวที่จัดตั้งขึ้นก็เพื่อให้ความคุ้มครองให้ความเป็นธรรมแก่เด็กและเยาวชนที่เป็นผู้กระทำผิด แต่สำหรับเด็กและเยาวชนที่เป็นผู้เสียหายถูกระทำรุนแรงโดยบิดามารดาผู้ปกครอง การฟ้องร้องคดีกลับต้องไปพิจารณาที่ศาลธรรมดา ทำให้ไม่ได้รับการปฏิบัติเหมือนอย่างศาลเยาวชนและครอบครัว ซึ่งอาจเป็นอันตรายต่อสภาพจิตใจของเด็กเป็นอย่างมาก

การคุ้มครอง ป้องกัน และฟื้นฟู เด็กที่ถูกระทำรุนแรงในครอบครัวในประเทศไทยที่นำมาตราทางอาญา มาตราทางแพ่ง และมาตรการทางกฎหมายพิเศษ มาใช้บังคับ ยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร รัฐจะต้องมีมาตรการค้นหาตรวจสอบอย่างรวดเร็วเพื่อให้ทราบว่ามีการกระทำรุนแรงเกิดขึ้น จะได้เข้าช่วยเหลือเด็กได้อย่างทันเวลา

จากการศึกษาข้างต้นดังกล่าว จะเห็นได้ว่ามาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครอง ป้องกัน และฟื้นฟู เด็กที่ถูกระทำรุนแรงที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ยังคงมีปัญหาที่ไม่สามารถนำมาช่วยป้องกันเด็กก่อนที่จะถูกระทำรุนแรงได้ทันทั่วถึง รวมทั้งยังขาดมาตรการทางกฎหมายที่จะนำมาฟื้นฟูเด็กที่ถูกระทำรุนแรงในครอบครัวให้สามารถกลับคืนสู่สังคมได้ปกติ ดังนั้น ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่า ควรจะมีการตราพระราชบัญญัติว่าด้วยการคุ้มครอง ป้องกัน และฟื้นฟูเด็ก ขึ้นเป็นกฎหมายพิเศษ เฉพาะกรณีการกระทำรุนแรงในครอบครัว โดยบรรจุหลักการที่สำคัญๆ ดังต่อไปนี้

1) กำหนดเกณฑ์อายุของเด็กให้มีเกณฑ์เดียวกับมาตรฐานขั้นต่ำแห่งอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กแห่งสหประชาชาติ⁵

เนื่องด้วยนิยามคำว่า "เด็ก" ที่กำหนดในกฎหมายไทยมีความแตกต่างกัน (ดังเช่นตัวอย่างด้านล่าง) ทำให้การปฏิบัติต่อเด็กอาจแตกต่างกัน และบางครั้งอาจเกิดกรณีผิดพลาดต่อการวินิจฉัย รวมทั้งความสามารถของเด็กในการใช้สิทธิต่างๆ ของตน ตามกฎหมายบางเรื่องยังคงถูกจำกัด

พระราชบัญญัติส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2521 นิยามคำว่า "เยาวชน" หมายถึง บุคคลที่มีอายุต่ำกว่า 25 ปี

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 นิยามคำว่า "เด็ก" หมายถึง บุคคลที่มีอายุเกิน 7 ปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่เกิน 14 ปีบริบูรณ์ และ "เยาวชน" หมายถึง บุคคลที่อายุเกินกว่า 14 ปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่เกิน 18 ปีบริบูรณ์

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ฉบับปี พ.ศ. 2525 นิยามคำว่า "เด็ก" หมายถึง ผู้มีอายุไม่เกิน 14 ปีบริบูรณ์ เป็นต้น

⁵ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติและศูนย์สิทธิเด็กเอเชียเน็ท. (2540). หนังสือสรุปรายงานผลการดำเนินงานตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (ฉบับที่ 1).

ในขณะที่อนุสัญญาสิทธิเด็ก ได้นิยามคำว่า “เด็ก” หมายถึง “มนุษย์ทุกคนที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี เว้นแต่จะบรรลุนิติภาวะหน้านั้นตามกฎหมายที่ใช้บังคับแก่เด็กนั้น” ดังนั้น จึงสมควรดำเนินการแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวกับเด็กของไทยทุกฉบับ ให้มีเกณฑ์อายุที่มีความหมายและความเข้าใจตรงกันเพื่อไม่ให้เกิดข้อสงสัยต่อผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับเด็กต่อไป

2) นำหลักการแห่งกฎหมายแจ้งเหตุของสหรัฐอเมริกาเข้ามาบังคับใช้ในสังคมไทย⁶ เนื่องจากแนวความคิดวัฒนธรรมของสังคมไทยที่มักจะไม่ได้ให้ความสนใจต่อเรื่องในครอบครัวของผู้อื่น รวมทั้งสภาพความเป็นอยู่แบบตัวใครตัวมันที่ต่างก็ต้องดิ้นรนทำมาหาเลี้ยงชีพ ส่งผลให้เกิดความเห็นแก่ตัวขึ้นในจิตใจของคนโดยทั่วไป ดังนั้น จึงสมควรอย่างยิ่งที่จะบรรจุหลักการดังกล่าวนี้พร้อมทั้งประกาศถึงวิธีปฏิบัติเพื่อให้ชุมชน สังคม ให้ความสนใจ คอยสอดส่องดูแลเด็กที่อยู่ในสังคมเดียวกันมากยิ่งขึ้น เมื่อชุมชนให้ความสนใจใส่ใจต่อปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต ก็จะเกิดผลดีหลายทางในเวลาเดียวกัน กล่าวคือ ประการแรก บิดามารดาหรือผู้ปกครองที่อยู่ในครอบครัวก็จะไม่กล้ากระทำความรุนแรงหรือระบายความเครียดต่อเด็ก ประการที่สอง เด็กที่อยู่ในครอบครัวก็จะไม่ต้องตกเป็นเหยื่อหรือกลายเป็นผู้ที่มีสภาพจิตใจที่ฝืดกับสิ่งที่เลวร้ายที่เกิดขึ้นกับตน และประการสุดท้ายก็คือ รัฐไม่ต้องสูญเสียทรัพยากรอันมีค่า โดยเฉพาะเด็กในวันนี้ก็คือผู้ใหญ่ในวันหน้า เมื่อเด็กในวันนี้มีสุขภาพกายดี สุขภาพจิตเยี่ยม ต่อไปเป็นผู้ใหญ่ก็จะเป็นผู้ใหญ่ที่ดีมีคุณภาพเช่นเดียวกัน

3) บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ใช้คุ้มครองสิทธิเด็กในประเทศไทยมีลักษณะเป็นเชิงรับมากกว่าเชิงรุก⁷ กล่าวคือ กลไกทางกฎหมายจะเข้ามามีบทบาทในการคุ้มครองเด็กก็ต่อเมื่อเกิดความเสียหายแก่เด็กแล้ว เป็นเหตุให้เด็กตกอยู่ในอันตรายทั้งทางร่างกายและจิตใจ จนกระทั่งบางกรณีถึงแก่ชีวิต จึงจำเป็นที่จะต้องมีการบูรณาการดูแลเด็กโดยให้อำนาจรัฐเข้าช่วยเหลือเด็กก่อนที่จะตกอยู่ในสภาพที่อันตรายเพื่อคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กและสอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก เนื่องจากหลายครั้งที่ผู้กระทำผิดเป็นบุคคลใกล้ชิดในครอบครัว จึงไม่มีการฟ้องร้องเพื่อปกป้องสิทธิเด็กอย่างแท้จริง ดังนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะนำหลักกฎหมายป้องกันของอังกฤษที่มุ่งเน้นการรักษาความสัมพันธ์ของครอบครัวโดยผ่านเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น โดยให้คนที่อาศัยอยู่ในชุมชนเดียวกัน ครู อาจารย์ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน พนักงานสังคมสงเคราะห์ ตลอดจนเจ้าหน้าที่พนักงานของรัฐ คอยสอดส่องดูแลปัญหาของคนในชุมชนนั้นๆ เพื่อจะช่วยให้คนที่มีความเสี่ยงเหล่านั้นๆ มีโอกาสได้ระบายความทุกข์หรือได้รับความช่วยเหลือจากชุมชน

⁶ มูลนิธิสถาบันกฎหมายอาญา. (2543). กฎหมายและแนวปฏิบัติในประเทศไทย เฉพาะกรณีที่ไม่สอดคล้องตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กและข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา.

⁷ สถาบันกฎหมายอาญา. (2543, 1-15 สิงหาคม). “แนวปฏิบัติการคุ้มครองสิทธิเด็กในประเทศไทย.” นิตยสารการศึกษา Education 2000, ปีที่ 1, ฉบับที่ 38.

ซึ่งหลักการนี้จะนำมาซึ่งบทบัญญัติกฎหมายเพื่อป้องกันเด็กที่จะเกิดการกระทำรุนแรงในครอบครัวขึ้นได้

4) หากครอบครัวทดแทนให้เด็ก หากเห็นว่าเด็กมีพฤติกรรมที่ผิดปกติหรือมีเหตุอันสงสัยว่าเกิดอันตรายต่อเด็ก ก็ให้สามารถเข้าช่วยเหลือโดยแจ้งต่อพนักงานสังคมสงเคราะห์เจ้าหน้าที่สอบสวนเพื่อดำเนินการฟ้องร้องในการดำเนินคดีแทนเด็กได้ ตลอดจนหาสภาพแวดล้อมใหม่ให้กับเด็กเพื่อเป็นการฟื้นฟูสภาพจิตใจและร่างกายของเด็กให้กลับคืนสู่สังคมได้อย่างเข้มแข็ง โดยบรรจุหลักการคืนสภาพใช้ชีวิต⁸ กล่าวคือ การจัดหาครอบครัวทดแทนให้กับเด็ก โดยแนวทางในการปฏิบัตินั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการอบรมและจัดเก็บข้อมูลเกี่ยวกับครอบครัวทดแทนที่รับอุปการะฟื้นฟูเด็กที่ถูกกระทำรุนแรงได้อย่างแท้จริง เพราะหากครอบครัวทดแทนเป็นผู้ซึ่งขาดความรู้ความเข้าใจก็อาจเกิดกรณีหนีเสือปะจระเข้ขึ้นต่อเด็กได้อีก สิ่งที่สำคัญในหลักการนี้ คือ เด็กที่อยู่ในครอบครัวทดแทน ก็จะต้องอยู่ภายใต้หลักกฎหมายแจ้งเหตุเช่นเดียวกัน ทั้งนี้เพื่อควบคุมครอบครัวให้มีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกันให้นานเท่านาน

5) การวิเคราะห์เรื่องการรักษาความลับเพื่อประโยชน์ของเด็กผู้ถูกกระทำรุนแรงเนื่องจากการกระทำรุนแรงต่อเด็กในครอบครัวอาจเป็นเรื่องเสื่อมเสียชื่อเสียงของเหยื่อผู้กระทำผิดได้ แม้ว่าจะมิได้ประทุพผิตจนชั่วร้าย แต่คนในสังคมอาจนำเรื่องไปซุบซิบนินทาซ้ำเติมให้เหยื่อเสียใจ และบางที่ยังตัดความสุขของเหยื่อในอนาคตได้ เช่น เด็กหญิงที่ถูกข่มขืน อาจเป็นที่รังเกียจของคู่ครอง ทำให้เกิดการบาดหมางในครอบครัวได้ในอนาคต หรือแม่ในปัจจุบัน เด็กที่ตกเป็นเหยื่ออาจถูกคนในสังคมล้อเลียน ทำให้ได้รับความอับอาย และรู้สึกเจ็บปวด บางรายอาจถึงฆ่าตัวตาย เป็นการซ้ำเติมการสูญเสียที่เกิดขึ้นจากการถูกกระทำรุนแรง

6) สื่อมวลชนไทยนิยมลงข่าวเกี่ยวกับการกระทำรุนแรงต่อเด็ก ถือเป็นข่าวสำคัญเพียงหวังผลขายข่าว โดยบอกรายการละเอียดจนสามารถทราบว่าเป็นเหยื่อผู้เคราะห์ร้ายคือผู้ใด วิเคราะห์ความอับอายก็เพียงใช้คำว่า “นามสมมติ” และอาจมีแถบป้ายคำปิดตาเล็กน้อย ซึ่งก็ยังไม่จำเป็นใครกฎหมายไทยยังไม่มีข้อห้ามในเรื่องนี้ ในขณะที่สื่อมวลชนเรียกร้องเสรีภาพในการเสนอข่าวโดยไม่ต้องรับผิดชอบต่อสังคม ขอเพียงข้ออ้างว่า “เป็นความจริง” ฉะนั้น จึงควรมีมาตรการทางกฎหมายรักษาความลับให้แก่เหยื่อผู้ถูกกระทำที่เป็นเด็ก

⁸ มูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก. (2543, กันยายน). “ครอบครัวน่าอยู่....สังคมน่าอยู่.” *สาสน์สิทธิเด็ก*, 19.

แต่อย่างไรก็ตาม ยังไม่มีกระบวนการยุติธรรมที่มีอยู่ในปัจจุบันอาจนำมาใช้แก้ปัญหาเด็กผู้เป็นเหยื่อต้องตกเป็นข่าวซ้ำเติม ซึ่งปัจจุบันมีพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 โดยมาตรา 29 พระราชบัญญัติฯ ฉบับนี้ เกี่ยวข้องกับการรักษาความลับของเด็กผู้ถูกกระทำรุนแรง ดังนี้

“ห้ามมิให้โฆษณาทางสื่อมวลชนหรือเผยแพร่ผ่านสื่อสารสนเทศประเภทใดๆ ซึ่งข้อมูลเกี่ยวกับตัวเด็ก บิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่เด็กนั้นอาศัยอยู่ ในลักษณะที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ชื่อเสียงเกียรติคุณหรือสิทธิประโยชน์อย่างหนึ่งอย่างใดของเด็ก”

7) ปัญหาทางด้านสังคมสงเคราะห์

ครอบครัวเป็นลักษณะทางสังคม (Social Institute) อันดับแรกที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาทางด้านบุคลิกภาพและพฤติกรรมของมนุษย์ในทุกๆ ด้าน ครอบครัวเป็นสถาบันที่หล่อหลอมบุคคลให้มีการกระทำหรือแสดงออกและมีอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิดต่างๆ ในทางที่ถูกที่ควร หรืออาจเป็นในทางตรงข้ามก็ได้ มนุษย์นั้นจำเป็นต้องมีผู้คอยดูแล คือ มีครอบครัวซึ่งประกอบด้วย พ่อ-แม่ เป็นผู้เลี้ยงดูก่อนที่จะเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่รับผิดชอบตนเองได้ การพัฒนาการของมนุษย์นั้นเริ่มตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดา วัยทารก วัยเด็ก วัยรุ่น วัยผู้ใหญ่ และจนถึงวัยชรา การพัฒนาการเหล่านี้ต้องเป็นไปตามขั้นตอนที่ถูกต้อง ต้องได้รับการเลี้ยงดู ได้รับความช่วยเหลือจากครอบครัว ดังนั้นความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวจะต้องมีลักษณะที่แน่นแฟ้น เหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับบุคคลในครอบครัวจะส่งผลกระทบต่อสมาชิกทุกคนในครอบครัว

เมื่อเด็กที่ถูกกระทำรุนแรงโดยบุคคลในครอบครัว แน่นนอนที่สุดครอบครัวย่อมต้องได้รับผลกระทบอย่างรุนแรง เนื่องจากทั้งผู้กระทำและเหยื่อของการกระทำเป็นบุคคลในครอบครัวเดียวกัน และอาศัยอยู่ร่วมกันการใช้มาตรการทางกฎหมาย เพื่อลงโทษผู้กระทำผิดเป็นเพียงการกันตัวผู้กระทำผิดให้พ้นจากตัวเด็กเพียงชั่วคราวเท่านั้น เมื่อผู้กระทำผิดพ้นโทษออกมาก็จะกลับมาพักอาศัยอยู่กับเด็กเช่นเดิม ซึ่งก่อให้เกิดโอกาสในการทำร้ายเด็กขึ้นซ้ำอีกดังได้กล่าวมาแล้ว การนำตัวผู้กระทำผิดรับโทษจำคุกโดยไม่มีการนำตัวไปเข้ารับการบำบัดรักษาอย่างเช่นในปัจจุบัน ไม่สามารถแก้ไข หรือป้องกันปัญหาการกระทำรุนแรงต่อเด็กโดยบุคคลในครอบครัวได้ เนื่องจากพบว่าผู้ที่มีพฤติกรรมที่กระทำรุนแรงต่อบุคคลที่ใกล้ชิดทางสายโลหิต เป็นพฤติกรรมของผู้ที่มีปัญหาทางจิต เพราะฉะนั้นการลงโทษจำคุกจึงไม่อาจแก้ไขข้อบกพร่องของผู้กระทำ หรือทำให้ผู้กระทำหลงผิด ไม่กล้ากระทำผิดอีกได้ เพราะเขาไม่รับรู้ (perceive) ว่าสิ่งที่ได้กระทำลงไปเป็นความผิดปกติ

ส่วนเด็กผู้เสียหายจำเป็นจะต้องได้รับการเยียวยารักษาทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ เช่นเดียวกัน โดยเฉพาะทางด้านจิตใจจะต้องได้รับการบำบัดที่ถูกต้อง บางรายไม่รู้ว่าจะเกิดอะไรขึ้นไม่เข้าใจ อีกหลายปีต่อมาจึงค่อยจะเข้าใจ แล้วเข้าใจไปชั่วชีวิต ทั้งเจ็บและอาย โดยเฉพาะเมื่อเด็ก

ถูกคนในครอบครัวล่วงเกินทางเพศ⁹ บางรายเมื่อโตขึ้นก็มีพฤติกรรมทางเพศที่เบี่ยงเบนไปจากมาตรฐานของสังคม เนื่องจากพบว่าผู้ที่มีความผิดปกติทางเพศ ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการถูกล่วงเกินทางเพศในวัยเด็กและการเลี้ยงดูของครอบครัวนั่นเอง ดังนั้นปัญหาของเด็กที่ถูกล่วงเกินทางเพศ หากไม่ได้รับการเยียวยารักษาที่ถูกต้องอย่างทันทั่วทั้งที่ อาจส่งผลกระทบให้เกิดปัญหาสังคมต่อไปในอนาคต

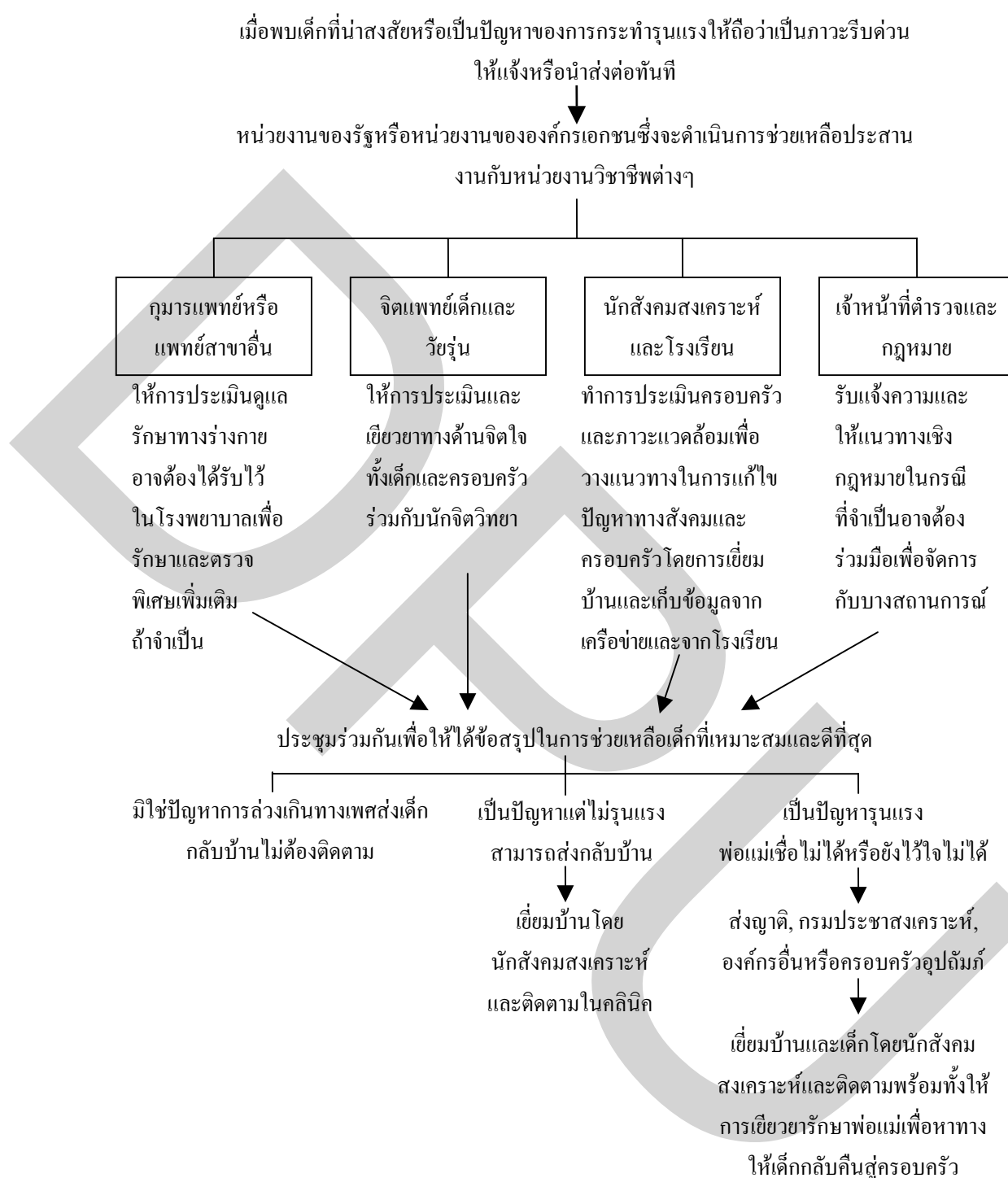
ด้วยเหตุที่กล่าวมาแล้วข้างต้น จึงมีความจำเป็นที่ครอบครัวที่ประสบปัญหาการกระทำรุนแรงโดยบุคคลในครอบครัว ต้องได้รับสวัสดิการครอบครัวเพื่อเป็นการแก้ไขบำบัดและป้องกันปัญหาที่เกิดขึ้นในครอบครัวจนมีผลกระทบต่อเด็กให้หมดสิ้นไป เพราะความสัมพันธ์อันดีในครอบครัว จะช่วยให้ปัญหาในครอบครัวลดน้อยลงหรือไม่มีเลยก็ได้ และจุดหมายที่สำคัญของสังคมย่อมมาจากสถาบันครอบครัวที่มั่นคง อย่างไรก็ตามในปัจจุบันได้มีแนวคิดที่จะนำระบบสหวิชาชีพมาใช้ในการช่วยเหลือนักเรียนและสตรีที่ตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรมและความรุนแรง¹⁰ โดยมุ่งเน้นไปที่การเยียวยารักษาพยาบาลอาการบาดเจ็บและบำบัดฟื้นฟูทั้งทางร่างกายและจิตใจเป็นสำคัญ ซึ่งถือว่าเป็นมาตรการสำคัญ เพียงการเตรียมความพร้อมสตรีและเด็กกลุ่มนี้ทั้งทางร่างกายและจิตใจสำหรับการเข้าสู่กระบวนการทางกฎหมายด้วย

การจัดให้มีศูนย์ช่วยเหลือสตรีและโดยให้มีรูปแบบเป็น “งานบริการช่วยเหลือเด็กและสตรีในภาวะวิกฤติจากความรุนแรง” ในสถานพยาบาลทุกแห่งทั้งของรัฐและเอกชน มีคณะทำงานด้านสาธารณสุขและสังคมสงเคราะห์ประจำ เพื่อให้การช่วยเหลือสตรีและเด็กที่ตกเป็นเหยื่อความรุนแรง พร้อมทั้งมีหน้าที่ประสานงานกับเจ้าหน้าที่ในด้านกฎหมายและภาคเอกชนที่ทำงานด้านการช่วยเหลือสตรีและเด็กเพื่อดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องและจำเป็น โดยมีการจัดระบบการทำงาน การกำหนดภารกิจหน้าที่ รวมทั้งการฝึกอบรมแพทย์ พยาบาล และบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องให้มีความรู้และความเข้าใจในการทำงาน ทั้งในภารกิจหน้าที่ในส่วนของตนและการทำงานร่วมกันเป็นคณะ ดังนั้นแนวทางในการให้ความช่วยเหลือที่กำลังจัดตั้งขึ้นนั้น คือ การนำระบบสหวิชาชีพมาใช้ในการให้ความช่วยเหลือ ดังจะเห็นได้จากแผนภูมิแนวทางในการช่วยเหลือเด็กที่ถูกล่วงเกินทางเพศ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงกลไกการทำงานอย่างเป็นระบบ ทั้งนี้ ผู้เขียนได้เทียบเคียงมาจากแนวทางในการช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณ¹¹ โดยมีลักษณะการดำเนินงานดังนี้

⁹ สาหรี จิตตินันท์. (2542, 25 มกราคม – 5 กุมภาพันธ์). เด็กที่ถูกทารุณกรรมหรือถูกทอดทิ้ง. หน้า 3.

¹⁰ สำนักนายกรัฐมนตรี. (2542, 29 มิถุนายน). มติคณะรัฐมนตรี ที่ นร 1307/4877 เรื่อง มาตรการแก้ไขปัญหาคความรุนแรงต่อสตรี.

¹¹ นัยนา อยู่พรต. (2542, 25 มกราคม – 5 กุมภาพันธ์). ระบบการส่งต่อ. หน้า 7.

ภาพที่ 4.1 แนวทางในการช่วยเหลือเด็กที่ถูกล่วงเกินทางเพศ

ที่มา: นัยนา อยู่พรต. (2542, 25 มกราคม – 5 กุมภาพันธ์). ระบบการส่งต่อ. เอกสารประกอบ

การอบรมเรื่องการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก บรรยาย ณ อาคารศศปาสตรา

สถาบันบัณฑิตบริหารธุรกิจศศินทร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 7.

อย่างไรก็ตาม แม้ว่ามาตรการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่กล่าวมาข้างต้น จะให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของเด็กมากขึ้น แต่ก็ยังเป็นรูปแบบการทำงานที่ค่อนข้างใหม่ จึงยังไม่ใช่ที่คุ้นเคยของฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ในองค์กรของรัฐ และกระบวนการยุติธรรมที่ยังไม่มั่นใจว่าการดำเนินงานดังกล่าวจะมีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ ในทางตรงกันข้ามฝ่ายที่ให้ความสนใจในปัญหานี้ และติดตามการแก้ไขปัญหามาเป็นเวลานานกลับมีความห่วงใยว่า ถ้าพิจารณาตามที่กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 20) พ.ศ. 2542 กำหนดนั้น ยังไม่เพียงพอสำหรับมาตรการคุ้มครองสตรีและเด็กที่ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและความรุนแรง ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องละเอียดอ่อน จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการสร้างความเชื่อมโยงกระบวนการตามกฎหมายนี้เข้าเป็นกระบวนการเดียวกับมาตรการช่วยเหลือเด็กที่จะต้องดำเนินการ โดยมุ่งหมายให้กระบวนการบังคับใช้กฎหมายมีความกลมกลืนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับระบบสหวิชาชีพ

ดังนั้นการผลักดันให้มีการจัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือสตรีและเด็กในสถานพยาบาลตามมติคณะรัฐมนตรี จึงต้องจัดให้มีห้องสำหรับซักถามคำให้การเด็กชายหญิงที่ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและความรุนแรงในศูนย์ดังกล่าวด้วย เพื่อให้การซักถามที่จะกระทำโดยพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการ อันเป็นมาตรการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 133 ทวิ ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อลดขั้นตอนการสอบสวนนั้นได้ดำเนินการจนเสร็จสิ้นลงในศูนย์ดังกล่าว ซึ่งจะทำให้ศูนย์ดังกล่าวมีระบบการให้บริการที่ครบถ้วนในลักษณะ One Stop Service อย่างแท้จริง สตรีและเด็กที่ถูกทำร้ายจึงไม่จำเป็นต้องเดินทางไปให้ปากคำยังที่ทำการของพนักงานสอบสวนหรือสถานีตำรวจ ซึ่งมีสภาพแวดล้อมที่อาจส่งผลกระทบทางจิตวิทยาต่อสตรีและเด็กที่ถูกทำร้ายเกิดการตอกย้ำซ้ำเติมความเจ็บปวด อันไม่สอดคล้องเป็นอย่างยิ่งต่อแนวทางการคุ้มครองเด็กที่อยู่ในสถานะที่เปราะบางทางจิตใจเป็นอย่างยิ่ง

8) การคืนเด็กกลับสู่สังคม คือ การทำให้เด็กสามารถกลับมาใช้ชีวิตอย่างคนปกติในสังคมได้ ซึ่งเด็กที่จำเป็นจะต้องมีการปรับสภาพแวดล้อมหรือพฤติกรรมให้สามารถกลับมาอยู่ในสังคมแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ เด็กที่ถูกทำร้ายหรือถูกทอดทิ้ง โดยเฉพาะจากบุคคลในครอบครัว และเด็กที่ถูกฆาตกรหรือชุมชนรู้รายละเอียดหรือเอกลักษณ์ของเขา เช่น เด็กที่พ่อแม่ติดเชื่อเอดส์ เด็กที่ถูกข่มขืนกระทำชำเราหรือนำไปค้าประเวณี รวมถึงเด็กที่ได้รับความกดดันจากการที่ตนในชุมชนรู้ประวัติของเขา อันเป็นผลให้เด็กได้รับความทุกข์ สุขภาพจิตทรุดโทรม การบำบัดรักษาร่างกายและจิตใจของเด็กเพียงอย่างเดียว อาจไม่เพียงพอให้เด็กกลับมาใช้ชีวิตอย่างปกติได้ เพราะถ้าเด็กต้องกลับไปอยู่ในสภาพแวดล้อมเดิมที่เคยอยู่ ก็เสมือนเด็กกลับไปอยู่ในสภาพแวดล้อมที่อันตรายอีก

9) การกระทำทารุณกรรมหรือการแสวงหาผลประโยชน์ทางเพศจากเด็ก นอกจากจะเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาแล้ว ยังเป็นการกระทำละเมิดอันเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์อีกด้วย แต่เด็กที่ตกเป็นเหยื่อของการกระทำผิดเมื่อศาลมีคำพิพากษาว่าจำเลยกระทำความผิดแล้ว จะต้องไปฟ้องเรียกค่าเสียหาย จากการถูกละเมิดเป็นคดีแพ่งต่างหาก ซึ่งสร้างความยุ่งยากและเพิ่มภาระให้เด็กมาก และบางกรณีอาจทำให้เด็กไม่ได้รับค่าชดเชยความเสียหาย

10) การขจัดปัจจัยที่ทำให้เกิดความเสี่ยง ก่อนที่จะเกิดการกระทำความผิด มักมีปัจจัยที่จะก่อให้เกิดหรือมีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดการละเมิดสิทธิเด็ก “ปัจจัยที่ทำให้เกิดความเสี่ยง” เหล่านี้ได้แก่ สัมพันธภาพภายในครอบครัวที่ผิดปกติ พ่อแม่มีความผิดปกติด้านจิตใจหรือร่างกาย การสื่อสารภายในครอบครัวล้มเหลว การเลี้ยงดูผิดปกติ และความผิดปกติในสภาพแวดล้อมปัจจุบันของเด็ก แต่ปัจจุบันไม่มีกลไกที่จะเข้าไปแก้ปัจจัยที่ผิดปกติอันทำให้เกิดความเสี่ยงเหล่านี้ นั่นคือ ไม่มีปัจจัยภายนอกเข้าไปแทรกแซงและดูแลเด็กหรือสภาพความเป็นอยู่ของเด็กในครอบครัว

การแก้ไขปัจจัยที่ผิดปกติอันทำให้เกิดความเสี่ยงเหล่านั้น สามารถช่วยลดอัตราการเสี่ยงอันตรายได้ โดยอาจจัดให้มีหน่วยงานและสร้างระบบที่ดูแลเด็กในกลุ่มเสี่ยงและประสานงานระหว่างหน่วยงานของรัฐและเอกชนทั้งหน่วยงานระดับชาติและระดับท้องถิ่นในการเข้าไปให้ความช่วยเหลือและบริการส่งข้อมูลต่างๆ นักกฎหมายแพ่งมหาชนแยกตัวเด็กออกมาจากสภาพแวดล้อมที่อาจเป็นอันตรายต่อเด็ก จัดตั้งองค์กรทางสังคมสงเคราะห์เพิ่มขึ้น โดยกำหนดคุณสมบัติของผู้ประกอบวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับการวินิจฉัยด้านสภาพร่างกายจิตใจของเด็กให้มีคุณวุฒิการศึกษาทางแพทย์ และสังคมสงเคราะห์ที่ผ่านการอบรม และผู้ช่วยปฏิบัติต้องได้รับการฝึกอบรมให้มีความรู้พอสมควร

จากการศึกษา จะเห็นว่ามาตรการกฎหมายในการให้ความคุ้มครองปกป้องและฟื้นฟูเด็กที่กระทำรุนแรงโดยบุคคลในครอบครัวของประเทศไทย ยังขาดมาตรการที่เหมาะสมที่จะปกป้องและฟื้นฟูเด็กอย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อเปรียบเทียบกับมาตรการของกฎหมายต่างประเทศซึ่งมีมาตรการต่างหากในการคุ้มครองป้องกันและฟื้นฟูเชื่อมโยงกันเป็นระบบเดียวกัน และยังประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ในหลายสาขาอาชีพ เช่น นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา ตำรวจ เป็นต้น ร่วมมือกันเพื่อช่วยเหลือเด็กดังกล่าว ซึ่งควรจะนำมาพิจารณาปรับปรุงแก้ไขกฎหมายของประเทศไทยต่อไป

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

ในประเทศไทยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้บัญญัติคุ้มครองและรับรองสิทธิเด็กไว้ในมาตรา 53 วรรค 2 ความว่า “เด็ก เยาวชน และบุคคลในครอบครัว มีสิทธิได้รับความคุ้มครองโดยรัฐจากการใช้ความรุนแรงและการปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม” แต่อย่างไรก็ตาม หากพิจารณามาตรการทางกฎหมายที่รัฐได้บัญญัติกฎหมายออกมารองรับรัฐธรรมนูญ เห็นว่า ยังคงมีเพียงมาตรการทางกฎหมายตามที่ได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 เท่านั้น

อนึ่ง โดยเฉพาะประเด็นที่เพิ่มการคุ้มครองรับรองสิทธิเด็กในปัจจุบัน จะเห็นว่า หากพิจารณามาตรการทางกฎหมายในการให้ความคุ้มครอง ป้องกัน และฟื้นฟูเด็กที่ถูกทำร้ายในครอบครัว จะเห็นว่ายังมีข้อบกพร่อง โดยสรุปได้ดังต่อไปนี้

5.1.1 มาตรการทางกฎหมายเพื่อการคุ้มครองเด็กจากการถูกระทำรุนแรงในครอบครัว ยังไม่ครอบคลุมอย่างเพียงพอต่อสภาพปัญหาในปัจจุบัน

กล่าวคือ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มีบทบัญญัติเพื่อคุ้มครองเด็กที่ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัวตามมาตรา 1582 โดยการถอนอำนาจปกครองของบิดามารดา ผู้ใช้อำนาจปกครองบุตรโดยมิชอบ แต่มีข้อจำกัด ประการแรก ในเรื่องของบุคคลที่มีสิทธิยื่นคำร้องขอ ศาลจะสั่งเองหรือญาติของผู้เยาว์ หรือพนักงานอัยการหากเป็นกรณีฉุกเฉินที่จะต้องนำเด็กออกมาจากครอบครัวเพื่อคุ้มครองสวัสดิภาพของเด็กได้ทันทั่วทั้งที่ ในระหว่างฟ้องขอถอนอำนาจปกครองของบิดามารดา

นอกจากนี้ ในประการต่อมาปรากฏว่า ในทางปฏิบัติการถอนอำนาจปกครองโดยอ้างเหตุเกิดจากการลงโทษบุตรอย่างรุนแรงหรือเกินสมควรมีความเป็นไปได้ยาก หรือไม่ค่อยปรากฏเนื่องจากญาติหรือบุคคลใกล้ชิดไม่ให้ความร่วมมือเท่าที่ควร หรืออาจเข้าใจผิดไปว่าเป็นอำนาจที่บุคคลดังกล่าวสามารถกระทำได้ ประการสุดท้าย แม้ว่าบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์จะให้ความคุ้มครองเด็กจากการกระทำรุนแรง แต่ก็มีข้อจำกัดอีกว่าญาติจะร้องขอต่อศาลให้ถอนอำนาจปกครองของบิดามารดาที่ใช้อำนาจปกครองเกี่ยวกับตัวเด็กโดยมิชอบหรือประพฤติดุร้าย

ต้องเป็นญาติโดยนิตินัยเท่านั้น ดังนั้นในกรณีมารดาเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองและมีเหตุที่จะนำไปสู่การถอนอำนาจปกครองได้

ต้องเป็นญาติโดยนิตินัยเท่านั้น ดังนั้นในกรณีมารดาเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองและมีเหตุที่จะนำไปสู่การถอนอำนาจปกครองได้ แต่ปรากฏว่าบิดาเป็นบิดาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ในกรณีนี้จึงไม่มีอำนาจร้องขอต่อศาลให้ถอนอำนาจปกครองจากมารดาผู้ใช้อำนาจปกครองบุตรได้

อนึ่ง สำหรับประมวลกฎหมายอาญา จะเห็นได้ว่าเป็นกฎหมายที่มีวัตถุประสงค์ที่มุ่งเน้นไปในการให้ความคุ้มครองเด็ก ภายหลังจากที่เด็กถูกระทำรุนแรงหรือมุ่งเน้นการลงโทษที่ตัวบุคคลเป็นสำคัญ ดังนั้นจะเห็นได้ว่า หากปล่อยให้บิดามารดากระทำรุนแรงต่อเด็กจนเป็นเหตุให้ได้รับอันตรายแก่ร่างกายหรือจิตใจหรือชีวิตแล้ว ย่อมเป็นเรื่องไม่อาจเยยยาได้หรืออาจสายเกินไป นอกจากนี้ในระหว่างการดำเนินการทางกฎหมายไม่มีการจัดอำนวยการสถานที่เหมาะสมสำหรับการดูแลปกป้องหรือบำบัดรักษาร่างกายและจิตใจของเด็กผู้ถูกบิดาหรือมารดากระทำรุนแรง จึงสมควรที่จะจัดให้มีมาตรการพิเศษเพื่อกลไกทางกฎหมายอื่นออกมารองรับเพื่อให้การคุ้มครองเด็กเหล่านั้นระหว่างพิจารณาด้วย

5.1.2 ความล่าช้าของมาตรการทางกฎหมายเพื่อป้องกันเด็กจากการถูกระทำรุนแรงในครอบครัว

กล่าวคือ แม้ว่าวิธีการเพื่อความปลอดภัยจะถูกกำหนดขึ้นตามสภาพที่เป็นอันตรายซึ่งบุคคลนั้นแสดงออกมาน่าจะกระทำผิดขึ้นในอนาคต หรือเพื่อป้องกันมิให้เกิดขึ้นการกระทำ ความผิดเช่นนั้นอีก แต่ในทางปฏิบัติการขอให้ศาลใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยนั้นเพื่อยับยั้งป้องกันความเสียหายที่จะเกิดแก่เด็กไว้ก่อนนั้น พนักงานอัยการจะต้องนำสืบว่า บุคคลใดบุคคลหนึ่งจะทำอันตรายต่อเด็กนั้น ซึ่งการนำสืบดังกล่าวเป็นเรื่องที่ไม่อาจทำให้ประจักษ์โดยง่าย และจากการสืบค้นผู้เขียนได้พบว่าประเทศไทยยังไม่เคยใช้มาตรการดังกล่าวนี้เลย แม้ว่ารัฐจะได้ให้ความสำคัญแก่เด็กโดยกำหนดให้ความคุ้มครองป้องกันเด็กไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 หมวด 3 เรื่องสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทยตามมาตรา 53 และมาตรา 80 โดยกำหนดให้เป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องส่งเสริมสถาบันครอบครัวให้เป็นปึกแผ่น และรัฐจะต้องให้ความคุ้มครองดูแลเอาใจใส่ต่อเด็กและเยาวชนของชาติให้พ้นจากการกระทำรุนแรงจากบุคคลในครอบครัว ทั้งนี้ได้วางหลักไว้ว่าเมื่อเกิดปัญหาดังกล่าวขึ้นกระบวนการยุติธรรมของรัฐจะต้องเข้ามาดำเนินการอย่างรวดเร็วมีประสิทธิภาพ แต่ในความเป็นจริงกลับมิได้กำหนดรายละเอียดว่าจะคุ้มครอง ป้องกัน หรือให้ความช่วยเหลือแก่เด็กอย่างไรและโดยวิธีการหรือกระบวนการเช่นไร ดังนั้น จึงจำเป็นจะต้องมีมาตรการทางกฎหมายออกมารองรับ เพื่อการคุ้มครอง ป้องกันเด็กเป็นการเฉพาะ โดยอาจจะต้องมีการจัดตั้งหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวกับการป้องกันเด็กจากการถูกระทำรุนแรงในครอบครัวที่สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นในอนาคตต่อไป

5.1.3 การขาดความต่อเนื่อง มาตรการทางกฎหมายเพื่อการฟื้นฟูเด็กจากการถูกระทำรุนแรงในครอบครัว

แม้ว่าประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 294 ลงวันที่ 27 พฤศจิกายน พ.ศ. 2515 ได้กำหนดวิธีการให้การสงเคราะห์และคุ้มครองแก่เด็ก หมายถึง ผู้ซึ่งมีอายุไม่ครบ 18 ปีบริบูรณ์ และยังไม่บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรสไว้ในข้อ 7 เพื่อประโยชน์ในการสงเคราะห์หรือคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก โดยกำหนดให้พนักงานเจ้าหน้าที่หรือข้าราชการซึ่งมียศตั้งแต่ร้อยตำรวจตรีขึ้นไปซึ่งรับราชการอยู่ในท้องที่ที่บิดามารดาหรือผู้ปกครองหรือเด็กมีภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่มีอำนาจเข้าช่วยเหลือเด็กที่ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัวโดยไม่ชักช้า

และแม้ว่าการฟื้นฟูเด็กและสภาพทางสังคมของเด็กที่ถูกกระทำรุนแรงในประเทศไทยจะเป็นการทำงานร่วมกันในลักษณะของทีมงานสหวิชาชีพ ซึ่งประกอบด้วยบุคลากรทางการแพทย์ บุคลากรทางสังคมสงเคราะห์ และบุคลากรทางด้านกฎหมาย และมีวิธีการฟื้นฟูอย่างเป็นลำดับดังนี้ ขั้นตอนแรก มีการบำบัดรักษาเด็กในเบื้องต้น ซึ่งรวมถึงการรักษาทางด้านสุขภาพกาย และการรักษาทางด้านสุขภาพจิต ขั้นตอนที่สอง คือ การพัฒนาและฟื้นฟูสมรรถภาพทางสังคมของเด็ก เพื่อให้เด็กได้กลับเป็นปกติโดยเร็วที่สุด โดยมีการพัฒนาทางด้านร่างกายเพื่อให้ร่างกายเจริญเติบโตสมวัย และการพัฒนาทางด้านอารมณ์ จิตใจ เพื่อให้เด็กมีการควบคุมตัวเองด้านอารมณ์ จิตใจ ตลอดจนการพัฒนาการด้านสังคม เพื่อให้เด็กสามารถปรับตัวให้อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสันติสุข ส่วนขั้นตอนสุดท้าย คือ การดูแลครอบครัวของเด็กเพื่อให้เกิดความพร้อมในการรับเด็กสู่ครอบครัวต่อไป หากแต่ในทางปฏิบัติกลับปรากฏว่าการทำงานของทีมนสหวิชาชีพยังไม่เป็นไปอย่างเต็มประสิทธิภาพเท่าใดนัก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากความไม่เพียงพอเกี่ยวกับจำนวนบุคลากรหรืออาจเนื่องจากขาดแนวปฏิบัติที่ชัดเจนนั่นเอง

อนึ่ง เพื่อแก้ไขมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองป้องกันและฟื้นฟูเด็กที่ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัวให้มีประสิทธิภาพในทางปฏิบัติและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อเด็ก รัฐจึงได้ดำเนินการตามมาตรา 41 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ซึ่งบัญญัติว่า “ผู้ใดพบหรือน่าเชื่อว่าจะมีการกระทำความรุนแรงต่อเด็กหรือเยาวชนหรือเล็งดูโดยมิชอบให้แจ้งด้วยวาจาหรือเป็นหนังสือแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ เจ้าพนักงานฝ่ายปกครอง หรือผู้มีหน้าที่ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติ” ซึ่งถือว่าเป็นหน้าที่ของบุคคลทั่วไปที่จะช่วยแจ้งแก่เจ้าหน้าที่ในกรณีพบเห็น น่าเชื่อว่าการกระทำรุนแรงต่อเด็ก ซึ่งหลักการนี้เป็นการนำเอาแนวคิดมาจากประเทศสหรัฐอเมริกาไปใช้เป็นต้นแบบ นอกจากนี้ยังมีมาตรการรองรับเด็กที่ถูกกระทำรุนแรงโดยต้องจัดให้มีการตรวจรักษา บำบัด ฟื้นฟูทั้งสภาพร่างกายและจิตใจได้รับการพัฒนารอบด้านในทางที่เหมาะสมตามวัย และเพื่อให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ รวมถึงอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก

อย่างไรก็ตามจากการศึกษาค้นคว้าทำให้ผู้เขียนมีข้อสังเกตว่ามาตรการทางกฎหมายของสหรัฐอเมริกา นั้น จะมีคำสั่งคุ้มครองทางแพ่งในการฟื้นฟูสภาพครอบครัวโดยการแยกเด็กออกจากผู้ปกครอง และมีขบวนการที่จะไปช่วยเหลือโดยพยายามที่จะไม่ใช้ขบวนการทางอาญาเว้นแต่เป็นกรณีร้ายแรงและจำเป็น ซึ่งคำสั่งดังกล่าวอาจให้ความคุ้มครองเด็กและขับไล่ผู้กระทำผิดออกจากที่อยู่อาศัย หรือจำกัดสิทธิในการเยี่ยมบุตร โดยบิดามารดาผู้กระทำผิดต่อเด็กยังต้องมีหน้าที่ในการให้อุปการะเลี้ยงดูบุตรและสั่งให้ผู้กระทำผิดเข้ารับการบำบัดรักษาโดยกระทำในลักษณะบังคับ ทั้งนี้เพื่อให้การบำบัดฟื้นฟูสภาพจิตใจเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งศาลมีอำนาจใช้ดุลพินิจออกคำสั่งได้หลากหลายเพื่อจะหาวิธีที่ดีที่สุดในการคุ้มครองเด็ก นอกจากนี้ยังมีมาตรการอื่นที่สำคัญในการที่เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือองค์กรต่างๆ จะสามารถเข้าไปช่วยเหลือเด็กจากการถูกระทำรุนแรงโดยบุคคลในครอบครัวได้ทันที อาทิเช่น กฎหมายแจ้งเหตุ เป็นต้น

ส่วนการฟื้นฟูสมรรถภาพทางสังคมกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาได้จัดให้มีกฎหมายและบริการของรัฐให้แก่เด็กที่ถูกกระทำรุนแรงโดยมีการจัดตั้งศูนย์พิทักษ์เด็กและจัดเตรียมสถานที่ที่ปลอดภัยให้กับเด็กในกรณีที่แยกตัวเด็กออกมาเป็นการชั่วคราว และมีการนำเด็กที่ถูกกระทำรุนแรงไปรับการเยียวยารักษา บำบัด และฟื้นฟูทั้งสภาพร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ ให้กับสู่สภาวะปกติ ซึ่งผู้กระทำผิดต่อเด็กก็จะถูกนำไปบำบัดรักษาด้วยเช่นกัน เพื่อให้พวกเขาเหล่านั้นกลับไปเป็นปกติและอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้ และเพื่อหยุดยั้งมิให้ผู้กระทำผิดกลับไปกระทำรุนแรงเด็กซ้ำอีก

สำหรับประเทศอังกฤษ กฎหมายได้ให้อำนาจศาลใช้ดุลพินิจออกคำสั่งได้หลากหลายเพื่อเลือกหาวิธีที่ดีที่สุด โดยไม่จำกัดเฉพาะแต่การที่จะพิจารณาในเรื่องของการถอนอำนาจปกครองของบิดามารดา ผู้ปกครองหรือการนำตัวผู้กระทำผิดมารับโทษทางอาญาเท่านั้น แต่จะมุ่งพิจารณาที่ประโยชน์สูงสุดในการคุ้มครองเด็กเป็นสำคัญ และมีได้มุ่งที่ตัวผู้กระทำผิดเป็นอย่างแรก สำหรับการฟื้นฟูสมรรถภาพทางสังคมนั้น มีลำดับการให้ความช่วยเหลือแก่เด็กกลุ่มดังกล่าวแล้วนี้ประการแรก จัดประชุมพูดคุยกับเด็กเป็นรายๆ โดยเจ้าหน้าที่จากองค์กรที่เกี่ยวข้องหลายๆ ฝ่าย ประการต่อมา มีการตรากฎหมายเกี่ยวกับเด็กเป็นรายๆ โดยมีระเบียบข้อบังคับว่าจะต้องมีสถานที่และหน่วยงานพร้อมที่จะให้การช่วยเหลือและรักษาเด็กที่ถูกกระทำรุนแรงโดยเฉพาะรวมถึงมีบริการที่จะให้ครอบครัวและเด็กมีโอกาสที่จะได้อยู่ร่วมกันหลังจากที่เด็กได้ถูกกระทำรุนแรงแล้ว รวมทั้งการตรวจประเมินผลดูว่าจะมีอันตรายอะไรบ้างที่อาจเกิดขึ้นกับเด็กได้บ้าง โดยมีการแจกคู่มือปฏิบัติงานให้กับทุกหน่วยงานโดยบุคลากรที่ทำงานด้านการช่วยเหลือเด็กที่ถูกกระทำรุนแรงจะการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มและมีคณะทำงาน โดยจะคำนึงถึงการรักษาอย่างต่อเนื่องในระยะยาวสำหรับเด็กและครอบครัวเป็นสำคัญ

5.2 ข้อเสนอแนะ

ผู้เขียนเห็นว่าควรจะนำหลักประกันขั้นพื้นฐานที่สำคัญในการขจัดปัญหาความรุนแรงต่อเด็กในครอบครัวมาบัญญัติไว้ในกฎหมายพิเศษที่ออกมาโดยเฉพาะ เพื่อกำหนดให้มีมาตรการทางกฎหมายในการป้องกันและฟื้นฟูเด็กที่ถูกทำร้ายโดยบุคคลในครอบครัว ซึ่งหลักประกันพื้นฐานที่สำคัญ ดังนี้

5.2.1 จัดให้มีบทบัญญัติกฎหมายเฉพาะหรือกฎหมายพิเศษ

กล่าวคือ ต้องมีการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายที่เด็กยังไม่ได้ได้รับความเป็นธรรมและยังมีการเลือกปฏิบัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศไทยยังขาดกฎหมายที่มีลักษณะคล้าย Child abuse reporting Law

แต่จะอย่างไรก็ตาม ผู้เขียนมีความเห็นว่า ถ้าสุดประเทศไทยประกาศใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 มาตรา 29 ซึ่งกำหนดให้ผู้ที่พบเห็นเด็กอยู่ในสภาพจำต้องได้รับการสงเคราะห์ หรือคุ้มครองจะต้องให้การช่วยเหลือเบื้องต้น และแจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่โดยไม่ชักช้า และผู้ที่ได้รับเด็กไว้จะต้องรายงานให้พนักงานเจ้าหน้าที่หรือผู้มีหน้าที่คุ้มครองสวัสดิภาพเด็กทราบโดยมิชักช้า เมื่อสงสัยว่าเด็กถูกทารุณกรรม หรือเจ็บป่วยเนื่องจากการเลี้ยงดูโดยมิชอบ

อนึ่ง ผู้แจ้งจะรับการคุ้มครอง กล่าวคือ เมื่อได้กระทำโดยสุจริตจะไม่ต้องรับผิดชอบทางอาญา หรือทางแพ่ง หรือทางปกครอง ดังนั้นจึงถือได้ว่าเป็นกฎหมายอีกฉบับหนึ่งที่มีความทันสมัยทัดเทียมกับนานาอารยประเทศแล้ว

5.2.2 จัดให้มีระบบการคุ้มครองที่ครอบคลุมและเชื่อมโยง

กล่าวคือสร้างระบบการปกป้องคุ้มครองให้ครอบคลุมทุกชุมชนและเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายทุกหน่วยงาน โดยมีการประสานการทำงานอย่างเป็นเอกภาพ

อนึ่ง ผู้เขียนเห็นว่าพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 เป็นกฎหมายอีกฉบับหนึ่งที่รัฐพยายามจะกำหนดขึ้นเพื่อให้ความคุ้มครองป้องกันและฟื้นฟูเด็ก ทั้งนี้เพื่อเป็นการแก้ไขปรับปรุงข้อบกพร่องของประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 294 ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นและให้มีความสอดคล้องกับสภาพสังคมไทยในปัจจุบัน โดยมีการซึ่งให้อำนาจแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ในการเข้าไปทำการตรวจค้นสถานที่อันมีเหตุเชื่อได้ว่ามีการกระทำความรุนแรงแก่เด็กเกิดขึ้น รวมถึงมีอำนาจแยกเด็กออกจากครอบครัวที่มีสภาพแวดล้อมที่เป็นอันตราย โดยส่งเด็กไปยังสถานแรกรับ หรือสถานคุ้มครองสวัสดิภาพ

โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากผู้ปกครองเด็ก หรือสามารถนำเอากฎหมายแจ้งเหตุของสหรัฐอเมริกา มาปรับใช้ เพื่อนำไปสู่การบำบัดฟื้นฟูสภาพร่างกายและจิตใจเด็ก เป็นต้น มาตรา 29-30¹

5.2.3 จัดให้มีระบบการดำเนินคดีที่รวดเร็วและจับใจ

กล่าวคือ เจ้าพนักงานตำรวจต้องเอาใจใส่ตรวจตราและดำเนินการสอบสวน เพื่อช่วยเหลือเด็กที่ตกอยู่ในอันตรายโดยรวดเร็ว โดยมีนักสังคมสงเคราะห์และนักจิตวิทยาเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือ ตลอดจนมีพนักงานอัยการที่เอาใจใส่ดูแลคดีตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุด ในขณะเดียวกัน ศาลก็ต้องให้ความสนใจและสืบพยานโดยมุ่งที่จะช่วยเหลือเด็กตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2542 ซึ่งเป็นแนวทางที่จะช่วยให้มีการดำเนินคดีได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

และเนื่องจากในปัจจุบันมีประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2542 มาตรา 133 ทวิ และมาตรา 172 ซึ่งได้กำหนดวิธีการสอบปากคำและการสืบพยานเด็กไว้เป็นพิเศษ เนื่องจากการให้ปากคำของผู้เสียหายที่เป็นเด็ก จะเห็นได้ว่าเด็กต้องเผชิญหน้ากับบิดามารดา ซึ่งตกเป็นจำเลย เพราะการประทุษร้ายต่อเด็กซึ่งเป็นบุคคลในครอบครัว ทั้งนี้การเผชิญหน้าดังกล่าวอาจทำให้เด็กเครียดและตกใจ ดังนั้นป.วิ อาญา มาตรา 133 ทวิ ได้กำหนดมาตรการพิเศษในการสอบปากคำเด็กซึ่งให้ผู้ที่สอบปากคำเด็กจะต้องมีนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ พนักงานอัยการหรือบุคคลที่เด็กร้องขอให้ร่วมอยู่ด้วย ในการสอบปากคำของพนักงานสอบสวน เป็นต้น

5.2.4 เสริมสร้างระบบป้องกันในเชิงรุก

กล่าวคือ การป้องกันมิให้เกิดปัญหาเด็กถูกระงับหรือตกเป็นเหยื่อ ความรุนแรงย่อมเป็นผลดีกว่าการปล่อยให้เกิดปัญหาขึ้นแล้วจึงหาทางแก้ไขในภายหลัง ดังนั้นจึงควรใช้ยุทธศาสตร์ในการป้องกันความรุนแรงต่อเด็กเป็นยุทธศาสตร์หลักและควรมีการทำงานเชิงรุกมากกว่าเชิงรับ ดังเช่นที่ผ่านมา

จะเห็นได้ว่า วิธีการเพื่อความปลอดภัยยังไม่สามารถคุ้มครองเด็กจากการทำรุนแรงในครอบครัวได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะในกรณีที่มีการร้องขอให้ศาลใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยนั้น ต้องปรากฏว่าบิดามารดาต้องเคยกระทำความผิดตามที่กฎหมายกำหนดและถูกศาลพิพากษาลงโทษ

¹ พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546, มาตรา 29.

จำคุกไม่ต่ำกว่า 6 เดือน ซึ่งหากบุคคลดังกล่าวยังไม่เคยถูกจำคุกในข้อหาดังกล่าวและไม่เข้าเงื่อนไขที่กำหนด ก็ไม่อาจนำเอาวิธีการเพื่อความปลอดภัยมาใช้คุ้มครองเด็กได้

แต่อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันนี้พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 มาตรา 29 ได้บรรเทาปัญหาดังกล่าวได้พอสมควร เนื่องจากกฎหมายกำหนดให้ผู้ที่พบเห็นเด็กตกอยู่ในสภาพจำต้องได้รับการสงเคราะห์หรือคุ้มครองสวัสดิภาพตามหมวด 3 และ หมวด 4 จะต้องให้การช่วยเหลือเบื้องต้น และแจ้งต่อเจ้าหน้าที่ พนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจ หรือผู้มีหน้าที่คุ้มครองสวัสดิภาพเด็กตามมาตรา 24 โดยมีซักช้า ดังนั้นจึงควรมีการพัฒนากระบวนการรอบคอบรัวให้มีความเข้มแข็งเป็นระบบที่ชัดเจนเพื่อสามารถดำเนินการในลักษณะของการป้องกันปัญหาดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเท่าทันต่อสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันและที่จะเกิดในอนาคต

5.2.5 เสริมสร้างนโยบายที่มีความต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม

กล่าวคือ ควรมีการกำหนดนโยบายของรัฐและของท้องถิ่นให้สอดคล้องกับแนวทางปฏิบัติและสามารถปฏิบัติได้จริง โดยนำเอาหลักพื้นฐานในการจัดการปัญหาความรุนแรงต่อเด็กและสตรีทั้งสี่ประการข้างต้นมากำหนดเป็นนโยบาย และต้องมีการพัฒนาให้ทันสมัย โดยมีการแบ่งแยกออกเป็นสิ่งที่ต้องกระทำในทันที และสิ่งที่อาจรอได้โดยจัดทำเป็นนโยบายระยะสั้นและนโยบายระยะยาวอย่างชัดเจน ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า การคุ้มครองป้องกันเป็นสิ่งจำต้องกระทำในทันที ส่วนการฟื้นฟูรักษาอาจกระทำในแนวนโยบายระยะยาวก็ได้²

5.2.6 การลงโทษตามกฎหมายอาญา

1) การลงโทษตามกฎหมายอาญามุ่งเน้นไปที่ตัวผู้กระทำผิด แต่ไม่ได้คำนึงถึงการให้ความคุ้มครองแก่เด็กซึ่งเป็นผู้เสียหาย จึงควรนำเอาเรื่องของการคุ้มครองพยานมาใช้ เพื่อคุ้มครองเด็กผู้เสียหายด้วย ในปัจจุบันมีร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญา พ.ศ. ... มาตรา 19 ที่บัญญัติให้สำนักงานคุ้มครองพยานมีอำนาจหน้าที่ในการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ เช่น จัดหาที่พักอันเหมาะสมให้ช่วยเหลือในการเรียกร้องสิทธิต่างๆ ที่พยานพึงได้รับ หรือดำเนินการอื่นๆ ให้พยานได้รับความช่วยเหลือหรือได้รับความคุ้มครองตามที่เห็นสมควรมาปรับใช้กับพยานที่เป็นเด็ก

2) การกระทำผิดเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวควรนำเอาการคุมประพฤติมาใช้เพื่อบำบัดฟื้นฟูผู้กระทำผิดมากกว่าการลงโทษตามกฎหมายอาญา

² วิชา มหากุณ ก เล่มเดิม. หน้า 286-287.

3) กฎหมายอาญายังไม่มีการคุ้มครองเด็กผู้เสียหาย โดยเฉพาะการลงโทษ ตามกฎหมายอาญามุ่งเน้นไปที่ตัวผู้กระทำความผิด จำเป็นต้องมีการคุ้มครองเด็กผู้เสียหายเมื่อเกิดเหตุในทันที ต้องมีการปรับระบบของศาลเยาวชนและครอบครัวให้ออกคำสั่งคุ้มครองฉุกเฉินได้เช่นเดียวกับคดีอาญา ในเรื่องของหมายจับ หมายค้น หรือให้มีการส่งเรื่องต่อระหว่างหน่วยงานคุ้มครองสวัสดิภาพและตำรวจ เช่นเดียวกับประเทศแคนาดา อังกฤษ นิวซีแลนด์ เพื่อคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กผู้เสียหาย

4) ระหว่างการดำเนินคดีอาญากับบิดาหรือมารดาที่ทำโทษบุตรอย่างรุนแรง ควรมีกฎหมายกำหนดให้มีการดำเนินคดีแพ่งเพื่อถอนอำนาจปกครองไปในขณะเดียวกัน และควร นำมาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา ที่ศาลมีอำนาจออกคำสั่งทางแพ่ง ให้จับไล่ผู้ทำร้ายออกจากสถานที่ที่เด็กอาศัยอยู่ กำหนดที่อยู่ให้บุตร การจำกัดสิทธิในการติดต่อ การเยี่ยมเยียนบุตร ถ้าผู้กระทำความผิดมีความบกพร่องทางจิตใจก็บังคับให้เข้ารับฟังคำปรึกษาจากจิตแพทย์ได้

5.2.7 การถอนอำนาจปกครอง

1) เหตุที่ศาลจะสั่งถอนอำนาจปกครองผู้ใช้อำนาจปกครองตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1582 มี 3 ประการเท่านั้น ไม่ได้ระบุไว้ชัดเจนว่า การที่บิดามารดา ทำโทษอย่างรุนแรงจะถูกถอนอำนาจปกครองได้โดยตรงดังเช่นประเทศสหรัฐและประเทศฟิลิปปินส์ ที่มีคำพิพากษาศาลฎีกาไว้ชัดเจน จึงควรระบุไว้ให้ชัดเจนหรือระบุไว้ในกฎหมายที่มุ่งคุ้มครองเด็กโดยเฉพาะ

2) ควรจะเข้าไปแทรกแซงอำนาจปกครองโดยวิธีอื่นแทนที่จะกำหนดให้ถอนอำนาจปกครอง เพราะเป็นการแทรกแซงที่รุนแรงที่สุด ควรจะแทรกแซงด้วยการห้ามติดต่อ ห้ามเยี่ยม ในระยะเวลาหรือสถานที่ที่กำหนดเพื่อป้องกันการกระทำซ้ำดังเช่นในประเทศสหรัฐอเมริกา หรือ ออกคำสั่งกำหนดที่อยู่ของเด็กผู้เสียหายคำสั่งที่ระบุตัวบุคคล ระยะเวลาที่จะติดต่อกับเด็กเหมือนกับ Section 8 order ของประเทศอังกฤษ ส่วนในประเทศนิวซีแลนด์ Children, Young Persons and Their Families Act 1989 ได้กำหนดให้มีการแทรกแซงครอบครัวโดยให้เด็กหรือเยาวชน บิดา มารดา ผู้อนุบาล หรือผู้ซึ่งดูแลเด็ก สมาชิกในครอบครัว นักสังคมสงเคราะห์ ตำรวจ³ มาปรึกษา ตกลงร่วมกันถึงกรณีเด็กหรือเยาวชนจำเป็นต้องได้รับการดูแลหรือคุ้มครองป้องกัน หรือให้คำแนะนำ เกี่ยวกับการเลี้ยงดูและวางแผนสำหรับการดูแลคุ้มครองเด็กหรือเยาวชน⁴

³ Children, Young Persons and Their Families Act 1989, Section 22.

⁴ Ibid. Section 28.

3) ควรแก้ไข มาตรา 1582 โดยให้ทีมสหวิชาชีพซึ่งประกอบด้วยแพทย์ นักสังคมสงเคราะห์ และนักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเด็กผู้เสียหาย มีอำนาจยื่นคำร้องโดยผ่าน พนักงานอัยการ เพื่อเพิกถอนอำนาจปกครองได้ทันที แต่ภายหลังจากที่ศาลอาญามีคำพิพากษาให้นำเอาการคุมประพฤติมาบังคับฟื้นฟูผู้กระทำผิด ศาลที่มีคำสั่งให้ถอนอำนาจปกครองอาจมีคำสั่งให้คืนอำนาจปกครองที่เคยถอนไปแล้วได้

4) ควรกำหนดให้ นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา จัดหาสถานที่เฝ้าดู บำบัดฟื้นฟู ทั้งร่างกายและจิตใจแก่เด็กผู้เสียหายตั้งแต่ทราบเรื่อง แล้วมีการดำเนินการเพื่อถอนอำนาจปกครอง โดยอาจจะส่งตัวไปรักษาที่โรงพยาบาลที่มีทีมงาน ประกอบด้วย แพทย์ นักสังคมสงเคราะห์ไว้ที่โรงพยาบาลตามแบบของประเทศแคนาดา ซึ่งจะทำงานอย่างใกล้ชิดร่วมกับองค์กรที่ทำหน้าที่พิทักษ์สิทธิเด็ก

5.2.8 วิธีการเพื่อความปลอดภัย

1) จะถูกนำมาใช้ในกรณีที่มีเหตุอันควรเชื่อว่าเด็กจะตกอยู่ในอันตราย ซึ่งมีข้อจำกัดมากมายเพราะที่บัญญัติไว้ในกฎหมายอาญาเป็นการคุ้มครองแก่บุคคลทั่วไป มิได้มุ่งคุ้มครองเด็กที่ถูกบิดามารดาทำร้ายโดยเฉพาะ จึงควรนำหลักการในเรื่องวิธีการเพื่อความปลอดภัยมาใช้คุ้มครองป้องกันเด็กในกฎหมายเฉพาะ เช่น ในพระราชบัญญัติสงเคราะห์ คุ้มครองสวัสดิภาพ และส่งเสริมความประพฤติเด็กให้ชัดเจน ตลอดจนให้มีหน่วยงานที่จะคอยตรวจสอบการปฏิบัติตามวิธีการเพื่อความปลอดภัยว่ามีการฝ่าฝืนหรือไม่ ซึ่งในปัจจุบันยังไม่มี ดังจะเห็นได้จากมาตรา 46 ของร่างพระราชบัญญัตินี้ที่กำหนดว่า กรณีที่บิดามารดาเป็นผู้กระทำทารุณกรรมต่อเด็ก ถ้ามีการดำเนินคดีอาญาแก่ผู้กระทำผิด และมีเหตุอันควรเชื่อว่าผู้ถูกฟ้องนั้นจะกระทำทารุณกรรมแก่เด็กนั้นอีก ก็ให้ศาลมีอำนาจกำหนดมาตรการควบคุมความประพฤติผู้นั้น หรือห้ามเข้าเขตกำหนดเพื่อมิให้กระทำการดังกล่าว และสั่งให้ผู้นั้นทำทัณฑ์บนไว้ตามมาตรา 46 แห่งประมวลกฎหมายอาญาด้วยก็ได้ ส่วนกรณีที่ไม่มีฟ้องคดีอาญา แต่มีพฤติการณ์น่าเชื่อว่าจะมีการกระทำทารุณกรรมแก่เด็กอีก ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ พนักงานฝ่ายปกครอง หรือผู้มีหน้าที่ปฏิบัติตามร่างพระราชบัญญัตินี้ หรือพนักงานอัยการยื่นคำขอต่อศาล เพื่อออกคำสั่งมิให้กระทำการดังกล่าวโดยกำหนดมาตรการควบคุมความประพฤติและเรียกประกันทัณฑ์บนด้วยก็ได้ จากที่กล่าวมาแล้วทั้งสองกรณี หากศาลเห็นว่า มีเหตุจำเป็นเร่งด่วนเพื่อคุ้มครองเด็กมิให้ถูกกระทำทารุณกรรมอีก ศาลจะออกคำสั่งให้เจ้าหน้าที่ตำรวจจับกุมผู้ที่เชื่อว่าจะกระทำทารุณกรรมแก่เด็กมาขังไว้ มีกำหนดไม่เกิน 1 เดือนก็ได้ โดยศาลจะคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญ นอกจากนี้วิธีการเพื่อความปลอดภัยยังมีปัญหาที่ต้องขียนพยานหลักฐานว่ามีเหตุอันควรเชื่อว่าเด็กจะตกอยู่ในอันตราย ซึ่งตำรวจต้องเป็นผู้รวบรวม แต่ตำรวจ

จะทราบรายละเอียดเหล่านี้ได้ยากเพราะเป็นเรื่องภายในครอบครัว จึงควรให้พนักงานสังคมสงเคราะห์ หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายเป็นผู้ยื่นต่อศาล นอกจากนี้ควรให้พนักงานเจ้าหน้าที่ทำงานระดับชุมชน เช่น นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา พยาบาลประจำสถานอนามัย ที่จะคอยตรวจสอบ การปฏิบัติตามวิธีการเพื่อความปลอดภัยว่ามีการฝ่าฝืนหรือไม่ แต่เจ้าพนักงานคุมประพฤติคอยทำหน้าที่ ดังกล่าว แต่เจ้าพนักงานคุมประพฤติไม่ได้อยู่ในชุมชนเดียวกับผู้กระทำผิดและเด็ก จึงควรให้ พนักงานเจ้าหน้าที่ในระดับชุมชนดังกล่าวเข้ามาปฏิบัติหน้าที่

นอกจากเด็กที่มีเหตุอันควรเชื่อว่าจะตกอยู่ในอันตรายที่น่าวิธีการเพื่อ ความปลอดภัยมาใช้แล้ว เด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูโดยมิชอบ คือ บิดามารดาไม่ให้สิ่งจำเป็นแก่การดำรงชีวิต และการรักษาพยาบาลเด็กตามมาตรฐานขั้นต่ำ รวมทั้งไม่จัดให้เด็กได้รับการพัฒนา หรือการศึกษา อบรมตามวัยอันสมควร หรือปล่อยปละละเลย จนน่าจะเกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจของเด็ก เด็กที่อยู่ในสภาพยากลำบาก ซึ่งก็คือ เด็กที่อยู่ในครอบครัวยากจน หรือบิดามารดาหย่าร้าง ทั้งร้าง ถูกคุมขัง หรือแยกกันอยู่ หรือเด็กที่ต้องรับภาระหน้าที่ในครอบครัวเกินกว่าวัย หรือกำลังความสามารถ และสติปัญญาหรือไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองให้พ้นภัยได้ จะได้รับการช่วยเหลือสงเคราะห์ โดยพนักงานเจ้าหน้าที่ หรือผู้ซึ่งต้องปฏิบัติตามร่างพระราชบัญญัตินี้ เช่น อาจเข้าไปชักถามเด็ก เมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่าเด็กนั้นจำเป็นต้องได้รับการสงเคราะห์ เรียกบิดามารดามาให้ถ้อยคำ หรือข้อเท็จจริง เกี่ยวกับความเป็นอยู่ ความประพฤติ สุขภาพ และความสัมพันธ์ในครอบครัว หรือกรณีที่บิดามารดา ตกอยู่ในสภาพไม่อาจให้ความอุปการะเลี้ยงดู อบรมสั่งสอน และพัฒนาเด็กได้ไม่ว่าเหตุใดๆ พนักงานเจ้าหน้าที่จะเข้าไปช่วยเหลือสงเคราะห์ เป็นต้น

2) ถ้าผู้กระทำผิดคิดยาเสพติด หรือมีความบกพร่องทางร่างกายหรือจิตใจ จะใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยไม่ได้ ควรจะนำมาคุมประพฤติมาใช้

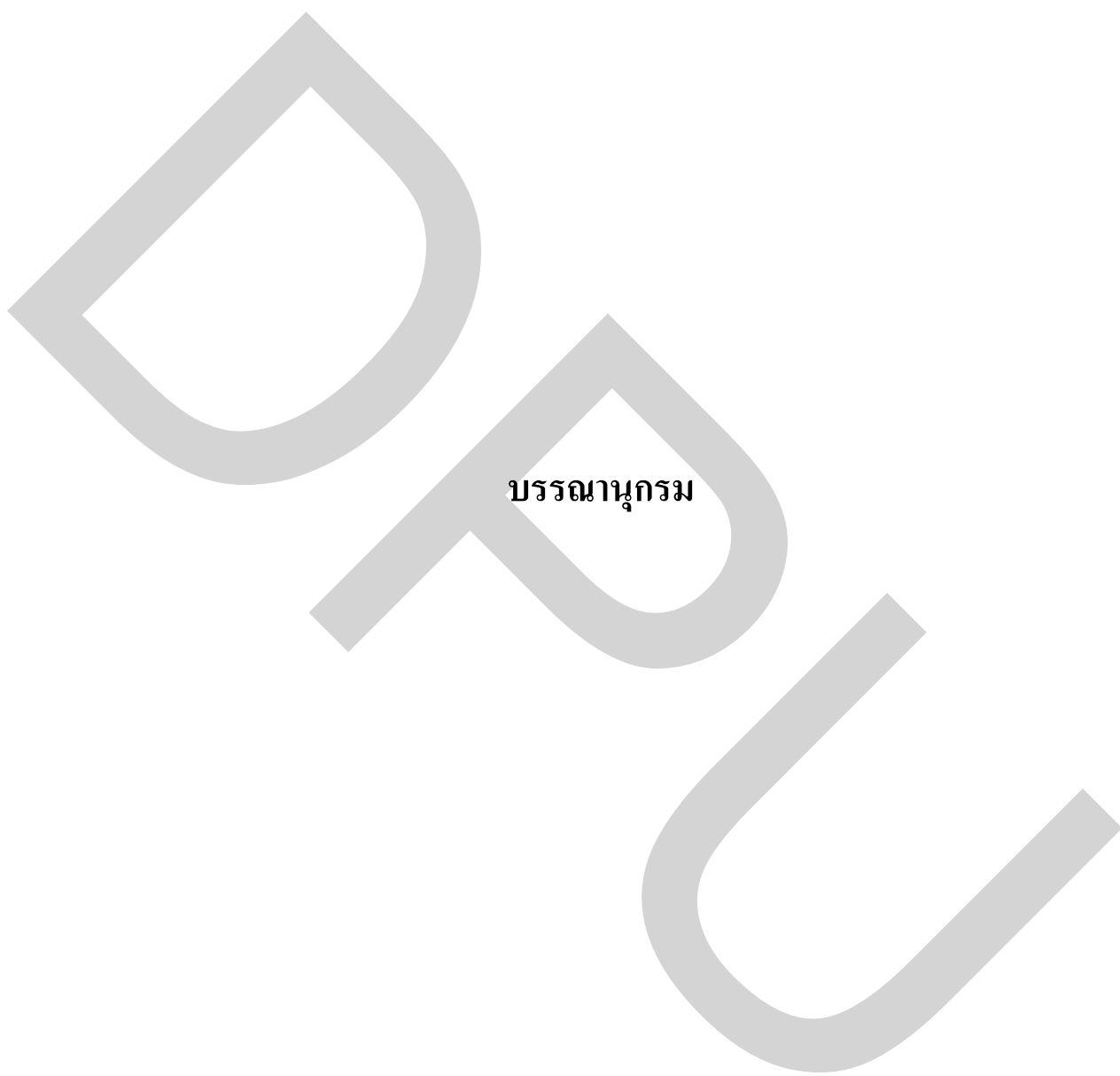
3) ให้มีการประสานงานกันระหว่างสำนักงานอัยการสูงสุดและกรมประชาสงเคราะห์ เพราะพนักงานอัยการไม่รู้ถึงสภาพของเด็กผู้เสียหายและบิดามารดาผู้กระทำผิด ส่วนพนักงานเจ้าหน้าที่ ของกรมประชาสงเคราะห์ไม่สามารถเสนอข้อเท็จจริง พยานหลักฐานต่างๆ ได้อย่างรัดกุมและมีประสิทธิภาพเพียงพอ

4) ให้ศาลที่รับพิจารณคดีที่เด็กถูกบิดามารดาของตนทำโทษอย่างรุนแรงมีอำนาจ ออกคำสั่งฉุกเฉินได้ ให้ศาลใช้ระบบเดียวกับศาลอาญาหรือศาลจังหวัดแผนกคดีอาญา

5.2.9 การคุมประพฤติ

1) ควรกำหนดให้แพทย์เข้ามาวินิจฉัย ตรวจดูสภาพร่างกาย และจิตใจของผู้กระทำผิด แล้วรายงานไปยังศาล เพื่อศาลจะได้กำหนดเงื่อนไขในการคุมประพฤติ เกี่ยวกับสุขภาพผู้กระทำผิด ได้อย่างเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ตัวผู้กระทำผิด เช่น ถ้าติดยาเสพติด จะได้ส่งตัวไปบำบัดรักษา ถ้ามีความบกพร่องทางจิตใจจะได้นำตัวไปรับการบำบัด รักษาจากจิตแพทย์

2) ในกรณีที่ผู้กระทำผิดซึ่งถูกคุมประพฤติเป็นผู้มีปัญหาด้านสุขภาพ หรือเสพยาเสพติด ควรกำหนดให้แพทย์ นักสังคมสงเคราะห์ ที่อยู่ในชุมชนเดียวกันกับผู้กระทำผิด ซึ่งน่าจะมีความใกล้ชิดและรู้สภาพของผู้กระทำผิดมากกว่า เจ้าพนักงานคุมประพฤติเป็นผู้ติดตามผลของคำพิพากษาหรือคำสั่งในเรื่องของการคุมประพฤติร่วมกับเจ้าพนักงานคุมประพฤติ

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

เกียรติจิกร วัจนะสวัสดิ์. (2540). **คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1** (พิมพ์ครั้งที่ 5 แก้ไขเพิ่มเติม).

กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

โกเมน ภัทรภิรมย์. (2531). **การบังคับใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัย**. กรุงเทพมหานคร:

พ.พิทยาคาร.

คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ. (ม.ป.ป.). **อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก**.

ม.ป.ท. โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะแพทยศาสตร์ และคณะ. (2539). **การคุ้มครองเด็กที่ถูกทอดทิ้งเด็ก**

ถูกระงับการกระทำทารุณ เด็กถูกละเมิดสิทธิในสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร:

โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นพมาศ ชีรเวทิน. (2539). **จิตวิทยาสังคมกับชีวิต**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

บุญเพราะ แสงเทียน. **คำบรรยายเกี่ยวกับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน**. ม.ป.ท.

ประธาน วัฒนวาณิชย์. (2528). **กฎหมายอาญา ภาค 1 : บทบัญญัติทั่วไป หน่วยที่ 1** (พิมพ์ครั้งที่ 5).

กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ป.สัมพันธ์พาณิชย์.

ประสพสุข บุญเดช. (2535). **คำอธิบายกฎหมายครอบครัว** (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร:

โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม.

วิชา มหาคุณ. (2540). **ศาลเยาวชนและครอบครัวตามแนวความคิดสากล** (พิมพ์ครั้งที่ 4).

กรุงเทพมหานคร: เคนโกรว.

วิชา มหาคุณ และวัชรินทร์ ปิยะกุลวิญญูสกุล. (2533). **ผลกระทบของเด็กถูกระงับการกระทำทารุณกรรม :**

มาตรการป้องกันแก้ไขศึกษาเฉพาะกรณีเด็กและเยาวชนที่เคยต้องคดี.

กรุงเทพมหานคร: เทคนิค 19.

วีระ โลจายะ. (2524). **กฎหมายสิทธิมนุษยชน**. กรุงเทพมหานคร: วิคตอรีการพิมพ์.

วัลลภ ตั้งคณานุรักษ์. (2540). **คิดเพื่อเด็กโดยครูหยุด**. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสร้างเสริมเด็ก.

ศิริระ บุญภินันท์. (ผู้แปล). (2540). **Orders against domestic abuse**. กรุงเทพมหานคร: นิติธรรม.

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ. (2534). **ปฏิญญาเพื่อเด็ก.**

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การทหารผ่านศึก.

หยุด แสงอุทัย. (2542). **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป** (พิมพ์ครั้งที่ 14). กรุงเทพมหานคร: ประกายพริก.

อรสม สุทธิสาคร. (2543). **อาชญากรเด็ก**. กรุงเทพมหานคร: วิริยะธุรกิจ.

บทความ

คณะกรรมการกิจการกิจการสตรี เยาวชน และผู้สูงอายุ. (2544). “ร่างรายงานปัญหาพฤติกรรมรุนแรงในครอบครัว.” **วุฒิสภา.**

ประธาน วัฒนวาณิชย์. (2541, ธันวาคม). “การปฏิรูประบบการลงโทษ แนวทางสหวิทยาการ โดยเน้นทางด้านอาชญาวิทยา.” **บทบัญญัติ, เล่มที่ 54, ตอน 4.**

มูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก. (2543, กันยายน). “ครอบครัวน่าอยู่...สังคมน่าอยู่.” **สาสน์สิทธิเด็ก, 19.**

วัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล. (2533, มกราคม). “ปัญหาการคุ้มครองสิทธิเด็กที่ถูกทารุณกรรม.”

วารสารต่อต้านยาเสพติด, 6.

_____. (2542, มกราคม). “มาตรการป้องกันการทารุณกรรมเด็กที่สังคมคาดหวัง.”

บทบัญญัติ, 45.

วิสาร พันธนะ. (2521, กันยายน-ตุลาคม). “วิธีพิจารณาความอาญาในสหรัฐอเมริกา.” **ตุลพาห, 25.**

สถาบันกฎหมายอาญา. (2543, 1-5 สิงหาคม). “แนวปฏิบัติการคุ้มครองสิทธิเด็กในประเทศไทย.”

นิตยสารการศึกษา Education 2000, ปีที่ 1, ฉบับที่ 38.

เอกสารอื่นๆ

พิรพล จันทร์สว่าง. (2538-2539). **การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ใหญ่โดยวิธีการคุมประพฤติ** ด้วยการดำเนินงานบริการสังคม (เอกสารการวิจัย). วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักรภาครัฐร่วมเอกชน รุ่นที่ 8.

รายงานผลการดำเนินงานตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (ฉบับที่ 1). (2538).

สรรพสิทธิ คุมประพันธ์. **แนวทางการป้องกันและแก้ไขการละเมิดสิทธิเด็กในประเทศไทย** (อัดสำเนา). กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิเด็ก.

สาหรี่ จิตตินันท์. (2542, 25 มกราคม-5 กุมภาพันธ์). เด็กที่ถูกทารุณกรรมหรือถูกทอดทิ้ง (อัดสำเนา). เอกสารประกอบการสัมมนาสถาบันบัณฑิตธุรกิจศึนทร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิทยานิพนธ์

กิตติพัฒน์ นนทปัทมะคุลย์. (2528). ปัญหาการทารุณกรรมและปล่อยปละละเลยเด็ก : แนวความคิดและความตระหนักต่อปัญหาของนักวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต ภาควิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

จรัญยา นิตยสุวรรณ. ทศนะของนักวิชาการต่อปัญหาการทารุณกรรมเด็กในสังคมไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต ภาควิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

นาวดี พักคง. (2536). มาตรการคุ้มครองเด็กที่ถูกทำร้ายโดยบุคคลในครอบครัว. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิศิษฐ์ นัตรกริช. (2538). มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิเด็กทางครอบครัว. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สราญภัทร อนุมติราชกิจ. (2541). กระบวนการแสวงหาข้อมูลข่าวสารและวิธีปฏิบัติงานของ นักสังคมสงเคราะห์ในการช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรม. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สลิดาสิงห์พันธ์. (2542). การปฏิบัติของแพทย์เพื่อการคุ้มครองสิทธิเด็กที่ถูกกระทำรุนแรง. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต วิทยาศาสตร์ (สาธารณสุขศาสตร์) สาขาวิชาบริการ กฎหมายการแพทย์และสาธารณสุข. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหิดล.

อนุลักษณ์ สาริกบุตร. (2537). การให้ผู้ถูกคุมความประพฤติทำงานบริการสังคมในฐานะเงื่อนไขของการคุมความประพฤติศึกษาเฉพาะกรณีสำนักงานคุมประพฤติในเขต กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

กฎหมาย

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ประมวลกฎหมายอาญา

พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546.

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว
พ.ศ. 2534.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540.

ภาษาต่างประเทศ

BOOKS

Bridge, A.J. Bridge, S., and Luke, S. (1993). **Blackstone's guide to the children Act 1989**
(3 rd ed.). London: Blackstone Press.

Bahari, N. (1983). **Some facts of child abuse.** n.p.

Department of health. (1991). **The children act guidance and regulation: Court orders**
(Vol. 1). London: HMSO.

Department of Justice. (1982). **Child Abuse Prevention Handbook.** CA.

Donald Brieland and John Allen Lemmon. (1987). **Social Work and the Law.** Minnesota:
West Publishing.

Elizabeth Eratt. (1986). **A guide to Family Law.** Publisher: George Baber.

Kathleen C. Faller. (1982). **Social Work with abused and neglected children.** NY:
The Free Press.

Kempe,C.H., Sivenman,F., Steele, B. Droegenmerieller W. and Silver H. (1962). **The Battered
Child Syndrome.**

Mashall, D Pamela and Norgard E. Katherine. (1983). **Child Abuse and Neglect: Sharing
Responsibility.** NY: John Wiley & Son.

Noah Weinstein. (1978). **Legal right of children Nevada: Juvenile Justice services National council of Juvenile and Family Court Judges.**

Peter, F. **Statutory authority in the use and enforcement of civil protection.**

Roger, W.S., and Roche, J. (1944). **Children's welfare and children's rights: A practical guide to the law.** Holder and Stoughton.

Slan Irving, J. (1981). **Youth and the law.** United States : Ocean a Publications.

Law

Children Act 1989.